

ВІКТОР ПОХИЛЕНКО

ШКОЛА

ГУМАНІЗМУ,
ЛЮБОВІ ТА КРАСИ

УДК 373
ББК 74.24 (4УКР)6
П64

П64 Похиленко Віктор Федорович

Школа гуманізму, любові та краси / В.Ф. Похиленко; рец. Г.Д. Ключек; упоряд.: О.Н. Якимчук, А.В. Кривенко, В.Є. Супрун, В.О. Шепель, Є.В. Цапенко; ред. С.М. Янчуков. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 240 с.: іл.
500 пр.

ISBN

Рецензент:

Г.Д. Ключек, доктор філологічних наук, професор, академік Академії вищої школи України, заслужений діяч науки і техніки України.

Упорядники:

О.Н. Якимчук, заслужений вчитель України, заступник директора з навчально-виховної роботи гімназії-інтернату III ступеня;

А.В. Кривенко, відмінник освіти України, заступник директора облкомплексу з наукової та навчально-методичної роботи;

В.Є. Супрун, відмінник освіти України, заступник директора з навчально-виховної роботи гімназії II ступеня;

В.О. Шепель, вчитель вищої категорії, заступник директора облкомплексу з виховної роботи;

Є.В. Цапенко, вчитель вищої категорії, заступник директора з навчально-виховної роботи школи мистецтв.

Редактор:

С.М. Янчуков – головний редактор Центрально-Українського видавництва.

Видання «ШКОЛА ГУМАНІЗМУ, ЛЮБОВІ ТА КРАСИ» – це нариси про самотутній досвід роботи одного з найкращих учбових закладів України, – Кіровоградський обласний навчально-виховний комплекс (гімназія-інтернат – школа мистецтв) та тернистий шлях директора цього унікального навчального закладу – народного артиста України, професора Анатолія Єгоровича Короткова – людини з яскравими рисами неповторної індивідуальності, яка бачить призначення вчителя не в передачі учням певної суми знань, а у розкритті неохопних обріїв справжньої «ПЕДАГОГІКИ», науки про навчання та виховання оснований на «МУДРОСТІ ГУМАНІЗМУ, МУДРОСТІ ЛЮБОВІ».

У виданні використано матеріали з книги В.Ф. Похиленка «Танець між небом і землею».

Автори видання і педагогічний колектив Кіровоградського обласного навчально-виховного комплексу (гімназія-інтернат-школа мистецтв) виражають щире вдячність всім, хто допоміг у реалізації цього проекту.

УДК 373

ББК 74.24 (4УКР)6

ISBN

©В. Похиленко, 2014

©Друк ТОВ «Імекс-ЛТД», 2014

Зміст

<i>Школа Короткова – живий приклад школи майбутнього</i>	<i>6</i>
<i>Прелюдія до пошуків істини</i>	<i>8</i>
<i>Куточок рідної з дитинства природи</i>	<i>10</i>
<i>«Перші кроки» – перші кроки у великий світ знань</i>	<i>16</i>
<i>Центр дитячої хореографії степового краю</i>	<i>22</i>
<i>Шляхи до хореографічної досконалості</i>	<i>30</i>
<i>«Пролісок» – Посол доброї волі Кіровоградщини</i>	<i>40</i>

<i>Виховання є прикрасою в щасті і притулком у нещасті</i>	<i>52</i>
<i>Чому Краса буває чорно-білою?</i>	<i>62</i>
<i>Тхай це почуття в нас не згасає, що вчителі нам змалечку дають</i>	<i>72</i>
<i>Виховання вірою в свої можливості</i>	<i>82</i>
<i>Гімназія-інтернат третього ступеня мовою офіційних документів</i>	<i>87</i>
<i>Діяльність – шлях до успіху</i>	<i>91</i>
<i>Спочатку було слово...</i>	<i>94</i>
<i>Кордони моєї мови – це кордони мого світу</i>	<i>106</i>
<i>Література – предмет людинотворчий</i>	<i>112</i>
<i>Витонченість розуму – мета математичної освіти будь-якого рівня</i>	<i>120</i>
<i>У необхідному – Єднання, в сумнівному – Свобода, у всьому – Любов</i>	<i>132</i>
<i>Навіщо нам потрібна історична пам'ять?</i>	<i>140</i>

<i>Добро приходить через відчинені двері класу</i>	<i>144</i>
<i>Тли міркуй, фантазуй і твори!</i>	<i>156</i>
<i>Небо ясні зірки відкрили...</i>	<i>168</i>
<i>Коли малюють діти, дорослі повинні навчитися розуміти їх творчість</i>	<i>176</i>
<i>МАНУМ – це ще одна втілена в життя мрія А. Короткова</i>	<i>183</i>
<i>Добре це чи погано - вирішувати не нам...</i>	<i>188</i>
<i>Освіта – це те, що зостається, коли ми забули все, чого нас навчали</i>	<i>198</i>
<i>До доброго пасічника і рої летять</i>	<i>206</i>
<i>Сцена залишається сценою, а життя – життям</i>	<i>223</i>
<i>Дев'ять місяців у новому вимірі педагогіки</i>	<i>228</i>
<i>Література</i>	<i>238</i>

Школа Короткова – живий приклад школи майбутнього

Анатолій Єгорович Коротков – особистість неординарна, можна сказати рідкісна у нашому суспільстві. Його могутня енергія, завдяки якій він переборював чимало, здавалося б, непереборних перешкод, вроджений – від Бога! – педагогічний талант, тонке відчуття Краси, яке, думається, є одним із джерел його прагнення до досконалості, а головне – високе бажання творити Добро, що було втілене у створену ним та його однодумцями єдину в Україні, а, можливо, й у світі школу, яку з повним правом можна було б назвати школою майбутнього, не може не викликати глибокого пошанування.

Кілька особистих спостережень та роздумів про особливості створеного та очолюваного ним навчально-виховного закладу.

Педагогіка майбутнього – це педагогіка Любові, а отже, педагогіка Добра і Краси. І така педагогіка з повним правом повинна іменуватися педагогікою Василя Сухомлинського.

На щастя, вона не є утопією. Аби переконатися в цьому, достатньо ознайомитися з однією з найкращих шкіл України – Кіровоградською гімназією-інтернатом – школою мистецтв, яку очолює народний артист України Анатолій Коротков. У регіоні цю школу добре знають як школу Короткова.

Якщо уявити, що мати привела свою особливу дитину або, за визначенням світових психологів, «дитину індиго» до цієї школи, то дитина потрапить в атмосферу, де її «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю» почне чудесним чином трансформуватися – перетворюватися з діагнозу на щось позитивне, ціннісне. Така атмосфера твориться багатьма чинниками, які є системно організованими, тобто взаємоузгодженими, і ґрунтуються на константах Сухомлинського. Перша з них – глибока повага до учня, яка поєднується з високою вимогливістю до нього. Учень ніколи не відчуває себе пригнобленим, що само по собі знімає проблему дитячої та підліткової озлобленості на всіх і все. Друга – виховання Красою. Саме вона знайшла в особах Анатолія Короткова та його творчої команди свій подальший розвиток. Ідеться про артпедагогіку, дієвість якої є винятково високою завдяки тому, що учні не тільки сприймають красу, а є її активними творцями. Основне мистецтво тут – хореографія. Гіперактивність сучасної дитини сублімується в серйозні фізичні навантаження, які формують струнку поставу, розвивають фізичну витривалість, довершену пластику, скоординованість рухів. Із часом діти дедалі більше відчувають фізичну довершеність свого тіла, що надає душевного спокою і впевненості в собі. Танець розвиває «пам'ять м'язів», вимагає зосередженості, концентрації уваги, а отже, знімає згаданий сумнозвісний синдром дефіциту уваги, на який страждає більшість сучасних дітей.

Танець – твір колективний. У процесі танцю кожна дитина відчувається рівноправним учасником неповторного колективного дійства. У танці всі його учасники є творцями.

Вони знають, що таке виснажливі репетиції, і тому з юних літ починають розуміти, що справжній успіх у житті здобувається наполегливою щоденною працею.

Як ніхто в їхньому юному віці, вони пізнали радість творчого успіху. Вони перемагали на най-

престижніших міжнародних фестивалів і конкурсах. Їх вітали оваціями стоячи й засипали квітами в залах багатьох європейських країн. Тим часом хореографія хоч і домінує, проте не є єдиним видом мистецтва в цій школі Краси. Якщо учень має голос, музичний слух, потяг до літературної творчості чи живопису – його обов'язково помітять, підтримають, він стане гордістю школи.

Протягом року в школі здійснюють низку заходів. До них ретельно готуються, а тому вони проходять триумфально, приносячи творчу насолоду і учасникам, і гостям. Кожен учень має можливість продемонструвати свою обдарованість і пережити щасливі хвилини самоствердження.

Але на першому місці – все-таки навчання. Про це свідчать результати незалежного тестування – понад 90% випускників отримали понад 10 балів (за 12-бальною шкалою оцінювання). Це найкращий результат серед шкіл області й один з найкращих в Україні.

Формуванню в учнів гімназії здорової моральної серцевини сприяє добре продумана робота з формування в них національної свідомості. І знову ж таки, одним з найдієвіших засобів такого відродження є відкриття краси в усьому національному. Коли спостерігаєш за їхніми прекрасно задуманими й чудово здійсненими різдвяними діями, слухаєш гуртові співи українських народних пісень (перед кожним ліцеїстом стоїть завдання знати їх якомога більше – у деяких учнів рахунок доходить до сотні) або як виразно, милуючись самим звучанням українського слова, вони читають поезію чи виголошують доповіді на наукових конференціях, розумієш – це повернення до свого, рідного. Чотири культу, сформульовані Вчителем, – культ Батьківщини, культ матері, культ рідного слова, культ книги – реалізуються в гімназії творчо, з урахуванням особливостей сьогодення. Наприклад, культ книги певною мірою суміщено з культом комп'ютера (тим часом ігрові розваги не за темою заборонено).

Звичайно, школа Короткова є унікальною, створеною завдяки щасливому збігу багатьох обставин, головною з яких є прихід в освіту народного артиста України Анатолія Короткова. Він з дитинства мріяв стати директором школи, в якій усім дітям буде добре. І таку школу радості йому вдалося створити.

Важливість школи Короткова в тому, що вона є живим прикладом школи майбутнього, що будується на принципах Добра, Краси і Радості – тобто на константах Сухомлинського.

*Г.Д. Клочек,
доктор філологічних наук, професор,
академік Академії вищої школи України,
заслужений діяч науки і техніки України.*

Прелюдія до пошуків істини

*Щоб нині заглянути у майбутнє,
на мить минувшину поворушить.
Щоб осінню весняним знову бути
і все почате вчасно довершить.
М. Сингаївський*

Війнуло вогкою прохолодою. Він підняв комір пальто і, намагаючись зберегти тепло застигнутого дому, щільніше загорнувся шарфом. Молочно-сірий ранок огорнув його містичною завісою. Небо, затягнуте важкими хмарами, відбиває світло реклам і ліхтарів, яке послало йому сонне місто з усіх боків. Так, воно тут, поруч, те серце цивілізації, а проте – його наче й немає...

Зупинився. Прислухався до шурхоту осіннього падолисту. І, ніби перегортаючи минувшину, полетів той голос осені до самого серця...

Небесні сльози радості омивають землю,

приємно охолоджують обличчя, а п'янке пахощі наповнюють серце подихом весни і змушують душу летіти в чарівну небесну синь. Перестрибуючи через веселий струмок, він біжить слухати музику лісу, що зустрів його як друга. Ось із тоненької гілки берізки спадає прозора крапля. Ось дятел починає веселий барабанный дріб. А ондечки від старезного пня побігла метушлива миша. В кущах неподалік, у теплому молоці весняного ранку, ще блимають допитливі світлячки. То такі самі шукачі пригод...

Пробившись крізь жовто-коричневе листя, що м'яким килимом вкрило землю, вдивляються у неосяжну Красу неба своїми полохливими оченятами перші молочно-білі проліски. І все ж у цій музиці весни ніхто нікому не заважає. Тут діють свої закони – закони Мироловства. У будь-якому разі, він сподівається на це. Туман, що піднімається від нагрітої весняним сонцем

землі, поволі розмиває обриси Добра і Зла, доводячи їх до однорідної консистенції Гармонії.

– Як гарно жити! – подумалось йому у ці хвилини, коли він відчув гармонію у цій симфонії весняного лісу.

Дотик легенького вітерцю змусив озирнутися. І тут він побачив, як листочок полохливо загойдався на гілочці. Серце охопило незвідане до цього чуття, ніби і він ось-ось теж одірветься від чогось дуже рідного і полетить кудись у ніким ще не звідане майбутнє.

– Але, це неможливо... – сказала задумлива берізка.

– Це безрозсудність! – пропищала з під порослого мохом пня сіренька мишка.

– Це марно! – відрізав, вдарившись об берізку товстий жук.

– Спробуй... – ласкаво шепнула йому Мрія.

– Тук-тук, тук-тук-тук, тук-тук-тук-тук... – продовжував барабанити дятел.

– Тук-тук, тук-тук... – вторило йому схвильоване серце.

– Прямуй своєю дорогою і хай люди говорять що завгодно! – загудів старенький паровоз і поніс його дзвінку Мрію на зустріч із Сонцем.

Сонце швидко перегортало сторінки життя, не давало можливості довго зупинитись на одному місці. Воно то ховалось за хмари, то виринало. Він не знав коли, але був твердо переконаний у тому, що саме Сонце розповіло історію двох мандруючих хмаринок, які невідомо де і невідомо як з'єднали свої Мрії в єдине ціле і під сонячними вітрилами легкі та вільні попливли над землею, зволожуючи її цілющою вологою. Адже, Мрії стають реальністю, коли думки перетворюються в дії.

– Доброго ранку!.. – закружляло в дружному сріблястому повітрі.

Він зупинився, але поряд нікого не було, тільки в світлі, що лилося з вікон казкового палацу, було видно, як хитаються молоді дубки, а з них зграйками зриваються червоні й золотаві листки і, немов би перешіптуючись, весело кру-

жляють у своєму танці, падаючи вниз. Але, підхоплені осінньою мелодією вітру, легкі та вільні летять у незвідане...

– Невже це вони розмовляють зі мною?..

– І ми хочемо полетіти!.. – завели схвильовану пісеньку листики.

– І нам хочеться політати!.. – різнокольоровими янголятками підхопили її листочки...

На душі стало тепло й затишно. Саме так, мабуть, буває і з людиною, яка вперше мрійливо замислюється над власним «Я», і намагається зрозуміти свою роль у суспільстві і з цього часу намагається бути його невід'ємною часткою. Але Мрія, до того як збутися, повинна піднятися до рівня мети. Доля ж, як це не парадоксально, обов'язково внесе свої корективи до планів з досягнення мети.

Він посміхнувся і широко ступив у двері життя відчинені Дійсністю.

– Динь-динь... – як звуками струн на лірі зустріла його Дійсність знайомим боєм годинника.

– Привіт! – ясним кришталевим дзвоном привіталось дзеркало. – Ти як і завжди чимось невдоволений! – щиро промовило воно.

– Привіт! – чи то вголос, чи подумки відповів він. – Хм... Проминуло вже... Так, проминуло майже 45 років, а воно тільки сьогодні надумало заговорити... І чому це дзеркало вирішило, що я невдоволений? А, можливо, воно каже правду, бо ж говорять, що щасливий ніколи не фантазує, а тільки невдоволений...

Розмова з небагатим на лестоці дзеркалом явно затягувалася. Він махнув рукою і хотів попрямувати до кабінетної Необхідності, з якої, як і завжди, розпочинався світанок нового дня, але незчувся, як ноги самі понесли в зовсім протилежний бік...

Куточок рідної з дитинства природи

*Голос Краси звучить тихо:
він проникає тільки в найчуйніші вуха.
Ф. Ніцше*

Сьогодні багато хто запитує: як зрозуміти те чи інше незвичайне явище? Як сприймати і бачити Красу в мистецтві і житті, оцінювати її? Як виховувати і формувати естетичні смаки й ідеали особистості? От у природничих науках все ясно – там є чисті закони, правила, норми. А за якими законами, правилами чи нормами можна пізнати прекрасне, коли навіть не знаючи конкретних визначень прекрасного, героїчного чи примітивного, ми все ж беремося щось оцінювати, переживати, визнавати, наскільки воно співпадає з нашими ціннісними орієнтирами і наскільки воно близьке до ідеалу прекрасного і високого?

На ці питання, треба зізнатись, важко відповісти. Щоб правильно поставити питання, вже треба наполовину знати на нього відповідь, щоб

виконувати спостереження і ставити експеримент, вже треба відчувати, у якому напрямі варто рухатися.

Треба відзначити, що на сьогодні існує безліч визначень поняття «естетичне виховання», але, розглянувши лише деякі з них, можна виділити основні положення, що говорять про його сутність. По-перше, це процес цілеспрямованого впливу. По-друге, це формування здатності сприймати і бачити красу в мистецтві і житті, оцінювати її. По-третє, завдання естетичного виховання полягає у формуванні естетичних смаків і ідеалів особистості, а також у розвитку здатності до самостійного творення прекрасного.

Ми часто намагаємось досягнути якийсь процес, перебуваючи поза ним, споглядаючи його лише зовні. Хочемо його зрозуміти, не ввійшовши у його стихію. Але щоб зрозуміти, що таке балет, слід подивитись його, і не просто подивитись, а «вникнути» в нього, і то, мож-

ливо, не один раз, а багато разів; щоб досягнути, що таке пісня, немає іншого шляху, аніж самому навчитись співати; щоб пізнати, що означає «мистецтво», цей «храм» культурних здобутків людства, слід самому максимально наблизитися до нього. Щоб побачити, відчути, збагнути логічно-науково та чуттєво, що таке феномен Кіровоградського обласного навчально-виховного комплексу (гімназія-інтернат-школа мистецтв) [далі облкомплекс – прим. авт.], можна збагнути це, не тільки побачивши освітній заклад нового типу для більше як 1000 обдарованих дітей степової Кіровоградщини, а й наблизитися до нього, вжитися у його щоденний навчально-виховний побут.

Ще давні греки мовили: *«Виховання дітей – ризиковавана справа. Бо у разі успіху останнє придбане ціною великої праці і турботи, у разі ж невдачі горе незрівняне ні з яким іншим»*,^[37] а слово феномен пояснювали як незвичайне явище, рідкісний факт, який можна досягнути на чуттєвому рівні. Наприклад, помітивши здатність проліска прокидатися до життя при першому диханні весни і незабаром вмирати, не вмираючи, вони ототожнювали його з Богом рослинності, який вічно в'яне і неминуче відроджується, – Адонісом.

Уважний читач може поставити питання: чому в розповіді про навчальний заклад згадуються проліски – ці чарівні діти весни?

Треба сказати, що інтерес до питання, як до нового і незрозумілого явища, виник, мабуть, тоді, коли людина почала виходити за межі природного світу і почала будувати свій штучний світ. Але не можна поділяти всі явища на при-

родні та штучні, називаючи природними ті, що створила природа, а штучними – ті, що створила людина. Людина є елементом природи. І тому позбавляти її права робити природні речі не можна.

Щоб зрозуміти, чим є народний хореографічний ансамбль «Пролісок», ким є директор Кіровоградського облкомплексу і художній керівник ансамблю – народний артист України, професор Анатолій Єгорович Коротков і яку частку становить їхній внесок у розвиток хореографічного мистецтва і освіти Кіровоградщини, ми поставимо ще багато питань, можливо, дещо суперечливих за своєю природою і таких, що не вписуються в систему логічного мислення, наприклад: *Чому пролісок серед степу, з точки зору науки ботаніки – це неможливо, а «Пролісок» серед степу, з точки зору науки хореології – це об'єктивна реальність?*

Про «Пролісок» часто говорять як про унікальне явище. Для того, щоб зрозуміти, в чому ця унікальність, треба трохи повернутися назад, не обов'язково на самий початок, але обов'язково повернутися, тому що: «Без сприйняття відкритою душею минулого, – як мовлять мудрі люди, – ми не зрозуміємо сьогодення і не побачимо майбутнього».

Народне уявлення про рослинне царство базувалось на тому, що кожна травинка, рослина та квітка має дух і силу. Деякі мають велику, деякі ні, але все ж кожна рослина для чогось була призначена і несла благо або шкоду людині. «Пролісок» належить до тих «квіток», що, безсумнівно, мають благодатний дух та чародійну силу. Дух цей він отримав від невмирущої

віри наших предків, а чародійну силу – від Кіровоградської землі, на якій народився, зростав, набирался сили, формував характер і набирался від неї вічної мудрості.

Безперечно, людина, яка змогла уявити цю весняну квітку серед широкого степу і майже 45 років наповнювати його первісну красу ніжно-блакитним щебетом дітей – натура глибоко поетична. І взагалі дерева і квіти в Кіровоградському облкомплексі – це тема особлива.

Коли ми заходимо на подвір'я гімназії II ступеня, то нас низьким поклоном зустрічає калина, про яку із замилюванням писав Т.Г. Шевченко: *«Зацвіла в долині / Червона калина, / Ніби засміялась / Дівчина-дитина»* і вкрита «золотою корою» Матуся-верба, яка кожного ранку, зустрічаючи дітей, ласкаво бажає: *«Будь великий, як верба! / Будь багатий, як земля! / Будь сильний, як вода!»*.

– Не стій, вербо, розвивайся, – весело щебечуть вони, – розвий собі сімсот квіток, сімсот квіток і чотири!.. – і полохливими горобчиками розлітаються класами і танцювальними залами.

– І правду, мабуть, в народі мовлять, що дітей знаходять «на вербі». Як верба росте швидко, так і тут ростуть вони швиденько. – доторкнувшись до символу предвічного всесвітнього Дерева.

Поряд з калиною і вербою зручно розташувалася горобина, червоні ягоди якої довго зберігаються на дереві, ваблячи до себе птахів. Та, мабуть, не тільки червоні ягоди ваблять на подвір'я гімназії довгохвостих синичок, строкатих щигликів, балакучих горобчиків і поважних горличок, а й дбайливе ставлення дітей до них, бо он скільки годівниць зручно розташувалось на деревах.

На клумбах перед приміщенням гімназії, як і біля кожної української хати, знайшлося місце і для рожевих мальв, і пахучих яскравих чорнобривців, жовтогарячих нагідок, червоної рути й маків, барвінку й любистку, м'яти і матіоли – цих одвічних супутників людини, які широко за-

стосовували в обрядах, у побуті, чи просто як окрасу, що милує око, веселить душу.

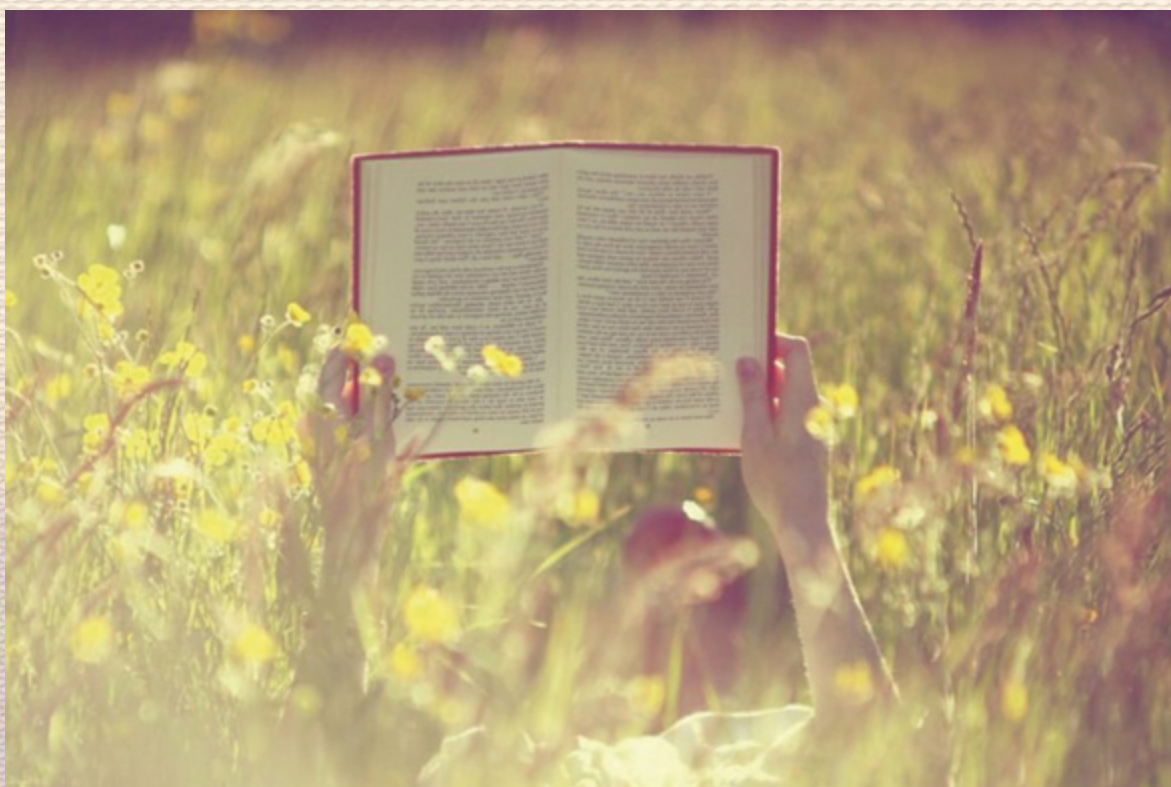
І всі ці оспівані в піснях і легендах рослинні символи України, що ніби зійшли з картин Катерини Білокур, охороняють три велетенські дуби, на яких живуть рухливі, ніби, діти білочки і старезні пні, з трухлявих серцевин яких весело посміхаються квіти.

Разом з ошатною будівлею це подвір'я нагадує садибу дбайливого господаря, але в відмінності від багатопверхових приватних котеджів тут відсутня табличка з погрозовим написом: «Обережно! У дворі злий пес!» Тому, рятуючись від сучасних «воїтелів із світськими манерами», влітку і особливо холодною зимою прибігає до цієї гостинної садиби безліч безпритульних кошенят і безпородних цуценят, яких діти завжди приласкають і нагодують, а багато з них знаходять тут свою сім'ю. Ну хто ж із батьків відмовить щирим благанням свого улюбленця?

Ще зі школи всі пам'ятають, що рослини поглинають вуглекислий газ і насичують атмосферу киснем. Вони не тільки сприятливо впливають на створення енергетичної аури в приміщенні школи, але і очищають повітря від бактерій, даруючи таким чином дітям і педагогам відчуття легкості буття.

Галерея гімназії – це справжнісінький зимовий сад, що додає приміщенню чарівності і затишку, а світлиці-класи, обставлені сучасними комп'ютерами, інтерактивними дошками, кондиціонерами і зручними партами, – то ніби філії цього ботанічного дива, наповнені щебетом пташок, яких діти протягом року годують, а на Благовіщення, за народною традицією, випускають примовляючи: *«Щоби співали на волі, Бога прославляли та просили щастя-удачі тому, хто вас випустив!»*

За словами А. Короткова, він почав вперше відчувати прекрасне серед полів і лісів села Себякіно, що на російській Ор-

Книжка в руках і романтика природи

ловщині. А довершеність і вишуканість форми звичайних ужиткових речей, виготовлених людиною, завжди викликали у нього захоплення. Перетворення батьком овечої вовни в біті ваялки або якогось шматка деревини в корисну річ ставало маленьким чудом. Ці речі були для Анатолія Єгоровича доказом могутності людського розуму, безмежних можливостей умілих рук людини. Тому, мабуть, відчуття прекрасного і привело його до зародження того бездоганно-прозорого, трансцендентного ставлення до природи, що стало відмінною особливістю його діяльності як митця, будівничого і громадського діяча.

А куточок рідної з дитинства природи відтворено у ландшафті подвір'я гімназії-школи мистецтв – берізки, під якими щовесни розквітають проліски.

«Школа. Дитинство. Батьківщина. Які прості та зрозумілі слова, але для кожної людини вони означають різні поняття.»

Для мене школа – це друзі, з якими кожен день, навіть похмурий, розцвітає веселкою, вчителі, які здаються такими близькими і в той же час непізнаними, величними. Кожен день, проведений з ними, кожен урок – це відкриття.

Я дуже пишаюся, що моє дитинство проходить саме в цій школі. Тут дуже гарно та затишно. Будівля школи незвичайна і більше схожа на приватний будинок, який проектував талановитий архітектор. Тому і проходить наше дитинство у великій дружній сім'ї, що проживає в гарному рідному будинку, у якому спокійно і затишно, де мене завжди чекають і радіють моїм успіхам».

*Владислав Дорошенко
учень 7-го класу*

Сьогодні, коли багато делегацій і гостей різного рангу відвідують Кіровоградський облкомплекс, можна почути: «Ця людина, росіянин за походженням, зробила для України біль-

ше ніж деякі відомі українці». Так, це правда. І звучить, на перший погляд, дуже красиво. Але ці слова, ніби протиріччя сьогодення, розділяють те вічне, що завжди існувало на цій землі, надихалося землею і об'єднувало її.

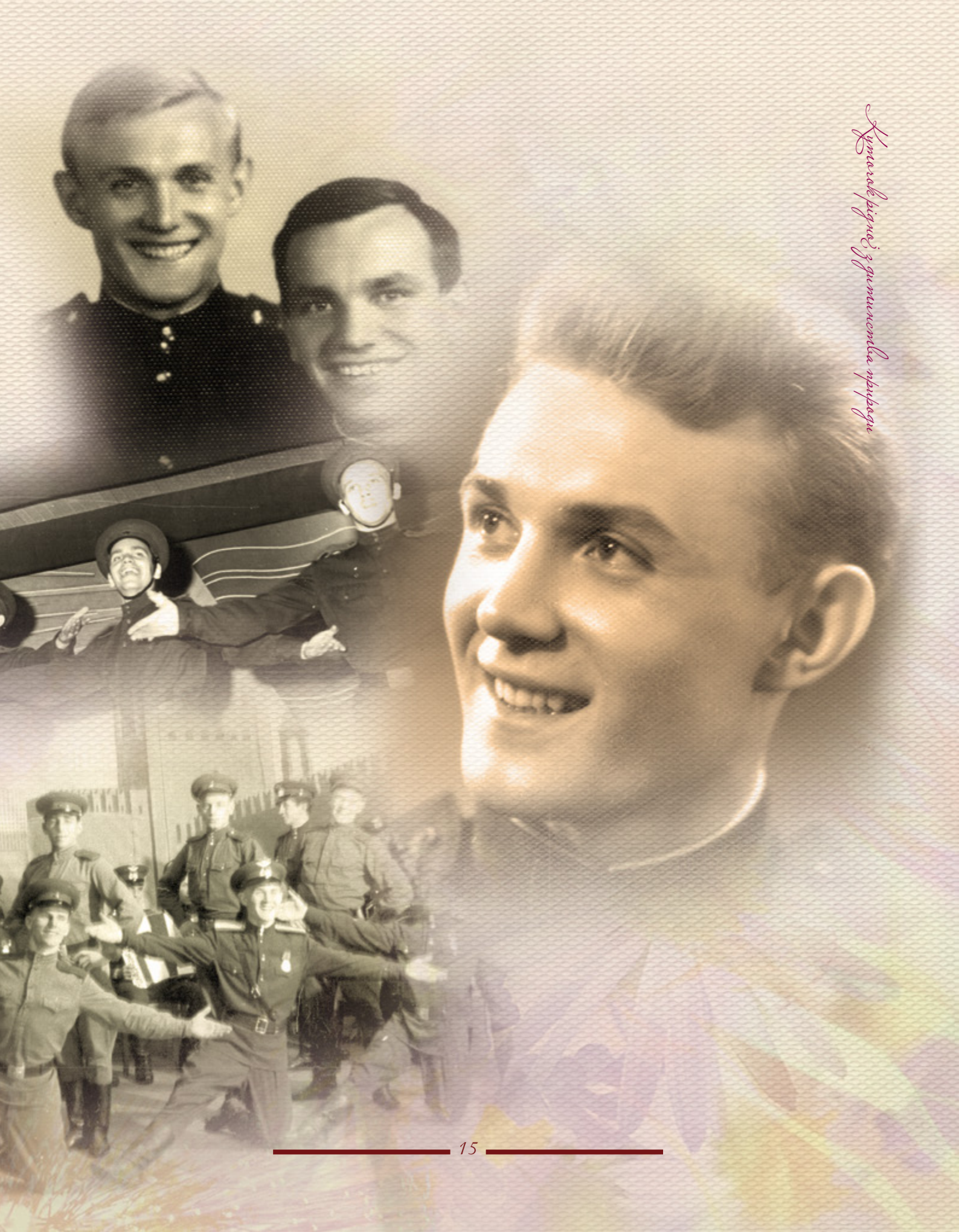
Кожен народ зберігає в фольклорній пам'яті свою неповторну картину світу, органічно поєднану з образом рідної землі, яка дає животворну енергію всім, хто ще не втратив свого національного коріння. Мабуть, тому і повернувся до цього коріння А. Коротков, не зважаючи на те, що можливостей для становлення артистичної кар'єри у нього було багато: Північний народний хор, Ленінградський мюзик-хол, ансамбль «Берізка» і шахтарський ансамбль «Донбас», куди його запрошували, пропонуючи всілякі блага.

Кажуть, що всі політичні і туристичні дороги ведуть у Рим. Можливо, але хореографічні дороги все ж ведуть до Кіровограда. Армійська дружба трьох друзів – М. Айнбіндера, В. Коваленка і А. Короткова після демобілізації з лав Радянської армії мала продовження в Кіровограді.

Взимку, перед Новим 1967 роком, вони, ніби колядники, опинилися на підготовчих зборах заслуженого ансамблю танцю України «Ятрань». Дуже цікава річ: за віруваннями наших предків, першим гостем на Новий рік повинна бути людина добра і щаслива, чоловічої статі, і все, що вона побажає господарям, обов'язково збудеться. Очевидно, все те, що було сказано і полазниками, і патріархом української хореографії А.М. Кривохижею, було й справді добрим. З тих пір доля міцно зв'язала А. Короткова з цим колективом і з хореографічною творчістю.

Simasde bigra's 3 guamamenda nupbagu

*«Перші кроки» - перші кроки
У великий світ знань*

*У всякої людини буває два виховання:
перше, яке йому дають інші, і
друге, важливіше, яке він дає собі сам.
Е. Гіббон*

Ми не будемо затримувати увагу шановних читачів на артистичній і директорській діяльності А.Короткова в одному з найкращих на той час ансамблів народного танцю колишнього СРСР. Наша розповідь лише про «Пролісок». Але, мабуть, «лише про «Пролісок» у нас не вийде. Тому що «Пролісок» – то лише мистецький задум, що позначений рисами особистості його творця, який не тільки пізнавав, спостерігав і переживав найрізноманітніші життєві явища, а й часто був їх безпосереднім учасником.

Рік від року митець збагачує свої враження, знання, досвід, які так необхідні для творчос-

ті. Проте, доти, поки митця глибоко не схвилює якийсь соціальне або життєве явище, поки він не захопиться ним настільки, щоб переплавити цей життєвий матеріал у цілісну форму, відтворення ним навколишнього світу буде мати загальний характер, як говорив К.С. Станіславський: «Мистецтво починається з тієї миті, коли створюється неперервна лінія».

Так яка ж мить так схвилювала і захопила А. Короткова, що він почав творення «Проліска» не просто як хореографічного ансамблю, а «Проліска» як цілісної освітньої системи, що 1990 року перетворилася в обласну школу мистецтв, 1989 року на базі школи мистецтв, створену спільно з Кіровоградським державним педагогічним інститутом імені О.С. Пушкіна (нині університет ім. В. Винниченка), першу в системі Міністерства освіти і науки України

«Перші кроки» – перші кроки у Великій Вітчизняній війні

кафедру хореографічних дисциплін, у 1996 році – Кіровоградський обласний навчально-виховний комплекс (гімназія-інтернат – школа мистецтв).

– Я пишаюсь тим, – каже Анатолій Єгорович, – що моя друга батьківщина – Кіровоградщина завжди була визначним освітньо-мистецьким центром півдня України, славилася прогресивними унікальними навчальними закладами та талановитими педагогами-новаторами, які не боялися сміливих експериментів. Серед них можна виділити першого діяча невеличкого міста Єлисавета, яке у 60-их роках позаминулого століття було ще цілком обвіяне традиціями тих часів, коли воно було майже військовою столицею нашого півдня,^[19] викладача юнкерської школи, відомого українофіла Миколи Федоровського, який *«... прийшовши до висновку, що треба поширювати освіту й корисні практичні знання»,* писав 1913-го року до голови ним же організованого «Товариства поширення грамотності й ремесел» (1873-1914), *«не питаючи ні в кого ані поради ані дозволу, а побачивши коло в'язниці старий дровник з проваленим дахом, я й почав збирати туди дітей, щоб навчати їх грамоти. Я збирав їх по хатах, випрошуючи у батьків».*

^[46] Головним своїм завданням товариство вважало сприяння розумовому й моральному розвитку ремісничого люду. Згідно зі статутом, воно мало право відкривати недільні школи для ремісників, засновувати для них бібліотеки, видавати посібники й брошури про ремісничі виробництва та книги, доступні для народу за викладом і ціною; відкривати позико-ощадні товариства, влаштовувати артілі ремісників та ремісничі виставки.

До слова, у двох безплатних чоловічих школах, відкритих у 1860 та 1861 роках у Єлисаветграді, яким допомагав літературою Тарас Шевченко, вчилися діти міської бідноти. У школах вивчалися такі предмети: читання, письмо, арифметика, Закон Божий та...рахування на рахівницях.

Голова повітової земської управи Павло Зелений, дбаючи про освіту простих людей, ініціював відкриття у місті шкіл, училищ, благодійних закладів. Великою заслугою Павла Олександровича було відкриття у 1870 році земського реального училища^[58] в якому наприкінці XIX – початку XX століття викладали та проводили наукову діяльність видатні вчені, серед яких – основоположник слов'янської філології професор Віктор Григорович, історик і археолог Володимир Ястребов, вчений і дослідник природи Гаврило Блізнін, талановитий художник, засновник вечірніх рисувальних класів Петро Крестоносцев. Це училище закінчили відомі художники Олександр Осмьоркін, Захар Рибак, Петро Покаржевський.

Єлисаветградське земське реальне училище стало Alma mater для багатьох видатних єлисаветградців. Його випускниками є відомі письменники, художники, актори, музиканти. Серед них – видатні актори Микола Садовський, Панас Саксаганський, Гнат Юра, композитор і диригент Кароль Шимановський, видатний поет Євген Маланюк, письменник Юрій Яновський, академік Петро Проскура, декілька поколінь учнів з династії відомих військових діячів Емануєлів, династія громадських діячів і благодійників Ерделі.

Ці імена – належать країні і людству. Проте їхні долі склалися б зовсім інакше, коли б не існувало на теренах України рукотворної зірки, яку нарекли Єлисаветград. Для них місто уособлює не тільки географію подій у житті, а височить символом духовної єдності. Тут вкорінена сила, що дала їм можливість долати жорстокі соціальні бурі.

Педагогіка сьогодення багато в чому завдячує авторським «школам добра» Софії Русової, Антона Синявського, Василя Харцієва та ін. Це вони започаткували концепцію «нової школи», в основу якої покладено ідею виховання вільної, всебічно розвиненої, озброєної міцними й життєво необхідними знаннями особистості, де

учень не пасивний учасник процесу навчання, а дієвий компонент. Ці традиції продовжили та творчо збагатили Антон Макаренко, Василь Сухомлинський, Іван Ткаченко, Григорій Перебийніс та багато інших видатних педагогів-новаторів, які реалізували кращі надбання своїх попередників у проектах – школах області та міста, що нині носять їхні імена та ввійшли до золоті скарбниці педагогіки не лише України, а й світу.^[16]

– Але ці знання, – продовжує Анатолій Єгорович, – які сьогодні сприймаються як своєрідна «педагогічна поема», прийшли до мене вже під час навчання у Кіровоградському педінституті і після його закінчення у 1974 році. А поки що була ідея-фікс – створити дитячий хореографічний ансамбль, в якому кожна дитина почувалася б рівноправним учасником неповторного колективного дійства...

Спочатку був малесенький зал, танцювальний гурток Кіровоградського обласного Палацу піонерів, величезне бажання передати свій сценічний досвід і, мабуть, головне – спробувати не стати посередністю і не загубитися в надзвичайній хореографічній круговерті, що творилася в 70-80-і роки в області, Україні і колишньому Союзі. Ансамбль з 20 дітей був створений у лютому 1970 року. Перший його виступ відбувся 9 травня 1970 року. Ця дата і є днем заснування ансамблю.

Хореографічна композиція «Перші кроки», яка була створена 44 роки тому, стала своєрідною візитною карточкою «Проліска», яка і сьогодні репрезентує ансамбль на багатьох концертах різного рангу.

За словами А. Короткова, «Перші кроки» – це дійсно перші кроки дітей 5-6 років у фізично-культурний та духовно-культурний світ танцю. З цього танцю розпочинається формування у дитини естетичного ставлення до дійсності, активізація творчої діяльності, розвиток естетичної культури. Сьогоднішні викладачі хореографії школи мистецтв, працюючи над ним, формують

не лише технічні прийоми, а розвивають у малюків координацію музичного руху, музично-образне мислення, з'ясовуючи ставлення дошкільнят до народних танців, що сприяє становленню у дитини базису особистої культури, залучає до світу національної та світової культури.

Вже з першого виступу ансамблю стало зрозумілим, що на Кіровоградщині народилося маленьке хореографічне диво, яке в змозі торкнутися найпотаємніших куточків душі. До Палацу піонерів з усіх куточків міста, як до животворного джерельця, потягнулися вервиці

бабусь і дідусів, матусь і татусів – цих першовідкривачів обдарованості своїх улюбленців з проханням зарахувати їх до ансамблю.

Це, мабуть, і стало поштовхом для А. Короткова переглянути певні позиції у своєму житті.

Але і до цього часу є загадкою, як керівник зрозумів, що творчість потребує, щоб людина віддавалася їй повністю, усім своїм єством. Бо небагато досягає на ниві творчості той, хто чекатиме на натхнення та ще й принагідно обмірковуватиме кілька побічних справ? Як вирішив зробити крок, який міг піддатися (і піддавався!) осуду – залишив танцювальну кар'єру і посаду директора ансамблю «Ятрань», на якій був незамінний? Як зміг довести керівництву області, яке обожнювало цей видатний колектив, що та новаторська справа,

народжується важкими зусиллями, муками, завдяки своїй волі. Але ці зусилля зрештою увінчуються своїми плодами. Самодостатня особистість не дозволяє володіти собою, ігноруючи рівень авторитету. Вона мислить, ухвалює власні рішення, активно діє. Що, зрештою, завжди відрізняло видатну особистість від посередності? Можна було б скласти цілий перелік чинників. Але ключовим моментом все ж таки залишиться вміння чутливо слухати власний голос і діяти.

– Перш ніж піти на цей крок, – пригадує Анатолій Єгорович, – я довго розмірковував, відкладаючи остаточну відповідь, зважував всі «за» і «проти», поки не розглянув всі можливі гіпотези і наслідки, які можуть супроводжувати моє рішення. Але допомогло те, що у 80-х роках минулого століття робилася спроба переорієнтації освітньої системи на розвиток творчих нахилів і здібностей дитини в межах аматорського хореографічного мистецтва.

У цей період розширюється мережа існуючих і створюються нові школи мистецтв, де поряд з освоєнням основ танцювального мистецтва, формуванням виконавських навичок передбачалось значну увагу приділяти творчим заняттям, імпровізації, самовираженню дитини засобами хореографії. Шкода, що ця надзвичайно плідна ідея тоді не здобула належного поширення. Але вона стала поштовхом для розбудови інфраструктури ансамблю: збільшення кількісного складу дітей і викладачів, можливості створення матеріально-технічної бази, що є запорукою плідної роботи.

Ось цей танцювальний зал – моє перше будівництво. За власним проектом було побудовано окремий вхід, роздягальні для дівчаток і хлопчиків і туалетні кімнати (раніше діти будь-якої пори року вибігали на вулицю).

Пам'ятаєте закінчення нарису «Прелюдія до пошуків Істини»: *«Він махнув рукою і хотів попрямувати до кабінетної Необхідності, з якої, як і завжди, розпочинався світанок нового дня, але незчувся, як ноги самі понесли в*

яку він хоче започаткувати, справді потрібна і важлива?

Говорять, що головне завдання людини – дати життя самій собі, стати тим, ким вона є потенційно^[70] і, що неординарна, здібна до помітних вчинків і відважних рішень особистість

зовсім протилежний бік...» Якраз цей перший малесенький танцювальний зал з надзвичайною аурую, що розташований в приміщенні гімназії-інтернату III ступеня і є тією каплицею, де А. Коротков обмірковує стратегічні плани розвитку величезного навчального закладу і мріє про покращення інфраструктури для талановитих мрійників. Адже якими будуть їхні мрії, та-

ким буде і наше майбутнє.

– Мрія це найпотужніша сила, – переконаний Анатолій Єгорович, – яка долає будь-яку владу, змінює людство і перед якою скоряється простір та час. Варто мріяти про важко здійсненне, бо легко здійсненого можна лише бажати.

Варто мріяти про цікаве і високе, незвичайне і мало зрозуміле, красиве і добре, бо решту ми просто можемо купити.

Давайте поки що залишимо Анатолія Єгоровича наодинці зі своїми мріями і продовжимо розповідь про «Пролісок».

«Мрії Коротков» – перші кроки у Великій Вітчизняній війні

Центр дитячої хореографії степового краю

*Бути щедрим – означає
давати більше, ніж можеш;*

*бути гордим – означає
брати менше, ніж треба.*

Х. Джебран

Французький художник доби романтизму Ежен Делакруа, картина «Свобода» якого стала сенсацією на всі віки, мовив: «одна лінія не має ніякого значення, потрібна друга, щоб вона стала виразнішою!» І дійсно, тільки наявність другої лінії, співзвучної з першою або протилежною їй, створює ритм або аритмію цілісної художньої композиції.

– Чим більше йшла розбудова, тим більше проблем виникало, – розповідає Анатолій Єгорович, – розширення репертуару танцювальної програми потребувало збільшення штату викладачів-професіоналів, які б змогли

виховувати не просто танцівників з розвинутою руховою функцією і визначеною виконавською манерою, а танцівників, які б могли творчо мислити. Такими якостями, на мій погляд, повністю володіли солісти ансамблю «Ятрань» Валентина Вербова, яка стала моєю дружиною і надійним помічником, Наталія Коваленко, Валентина Джобадзе і мій товариш Валерій Терленко. Вони і стали першими викладачами ансамблю.

У ці роки Кіровоград продовжує підтримувати славу центру хореографії, але вже дитячої. «В Кіровоградській області, – писала «Комсомольська правда» – вже створені і працюють десятки дитячих танцювальних колективів: в школах, палацах культури, сільських клубах. І «виною» тому – «Пролісок». Він став центром хореографії області».^[26]

Завдячуючи старанням А. Короткова, в по-

Меморіальна хореографічна студія в Кіровограді

становці режисерської групи з Москви, відзначається перший і, мабуть, найграндіозніший День міста на стадіоні «Зірка» за участю акторів обласного музично-драматичного театру ім. М.Л. Кропивницького, артистів обласної філармонії, всіх Кіровоградських танцювальних і хорівих

колективів, а їх на той час налічувалось дуже багато, зірок радянського кіно, естради і артистів Великого театру СРСР, в кордебалеті якого танцює «Пролісок» (пізніше це свято стає традиційним і проводиться по сьогоднішній день).

На фестивалі «В колі друзів», які організовує

А. Коротков, з'їжджаються кращі дитячі хореографічні і фольклорні ансамблі України, союзних республік, Москви, Ленінграда і Києва, ансамблі танцю із-за кордону. «Пролісок» стає постійним учасником урядових концертів і заходів у піонерському таборі «Артек», учасником культурної програми Олімпіади-80 і Фестивалю молоді і

студентів у Москві, супроводжує поїздку першого Президента Радянського Союзу М.С. Горбачова до Японії, Центральне телебачення знімає фільм «Що таке «Пролісок».

Сьогоднішні дослідження психологів у вивченні творчих особистостей свідчать про те, що ці люди мають позитивну, часто досить високу думку про самих себе. Давня традиція схильна засуджувати їх за це, звинувачувати в зарозумілості чи гордовитості. Але ж помірковано: чи не є висока самооцінка гарантом незалежності та сміливості? Хто ж відважиться на реформи, відкриття та винаходи без віри у свої сили?

– У ці часи, – з гордістю продовжує Анатолій Єгорович, – «Пролісок» вже лауреат міжнародних фестивалів у Югославії і Болгарії, за вагомих внесок у розвиток дитячої художньої творчості колектив стає лауреатом обласної премії імені Ю. Яновського, республіканської комсомольської премії імені М. Островського і лауреатом премії Ленінського комсомолу колишнього Союзу. Верховна Рада України дарує нам автобус. Але серед цих численних нагород і подарунків була, мабуть, найголовніша – початок незалежного існування. За допомогою голови Кіровоградського облвиконкому Володимира Івановича Желіби було розпочато будівництво приміщення «Проліска» по вулиці Володарського, 16 (сьогодні вулиця Арсенія Тарковського). Це була справді всенародна будова. Я з величезною вдячністю згадую заступника голови Кіровоградського облвиконкому Євгенію Михайлівну Чабаненку, яка безпосередньо керувала будівництвом, сама брала лопату і разом з викладачами і батьками дітей працювала на суботниках. Через 10 місяців ми відсвяткували новосілля.

Якщо звернутися до видавничого проекту «Україна. 500 впливових особистостей», яке по праву можна назвати Літописом Слави українського народу, то серед відомостей про кращих з кращих, справжніх лідерів, тих, ким пишається сьогодні Україна, хто представляє її професійні здобутки на світовій арені ми знайдемо інформацію про те, що: «...у 1990 році за ініціативою А. Короткова на базі ансамблю «Пролісок» була створена Кіровоградська обласна школа мистецтв».

Деякі песимістично налаштовані читачі можуть звинуватити нас у надмірній ідеалізації звичайної школи, яких тисячі в Україні. Але довести песимістові, що в житті всього можна домогтися, якщо є мрія, що сформулася у високу та шляхетну у своїй сутності мету, не так і просто. Частіше навіть відбудеться навпаки. Це песиміст доводить, що все занадто складно і важко. У нього заготовлена нескінченна кількість історій із власного досвіду, які несуть у собі лише негатив. І без сумнівів він вважає, що має рацію! Адже з ним завжди це відбувається, а виходить – інакше бути не може.

Але не будемо сперечатися з песимістом, краще продовжимо подорож, схожу на відвідини задзеркалля, де час і пори року не питають у нас, чи ми готові, а відважно біжать назустріч. Ось і зараз Анатолій Єгорович, ніби досвідчений гід, який за короткий проміжок часу прагне викласти якомога більше фактів, оновив інформацію про «Пролісок», змінив маршрут і додавши новий «туристичний об'єкт» спрямував нас на 23 роки назад у майбутнє, на вулицю Володарського, 16.

Шляхи до хореографічної досконалості

*Вдосконалення не має меж,
але час, відпущений на нього, обмежений.*
В. Черняк

Ви в своєму житті, ймовірно, зустрічали людину, яка, перш за все, вражала надзвичайно розвиненою уявою, оригінальними й несподіваними думками, ідеями, властивими високорозвинутому інтуїтивному мисленню. Таку людину ми, як правило, називаємо творчою особистістю, а здатність до генерування нових ідей є всієї підстави віднести до однієї з найважливіших ознак такої особистості.

Шляхи пошуку творчого напрямку кожного хореографічного колективу – це завжди болісний шлях роздумів керівника. Іноді такі роздуми приводять до глухого кута і безперспективності,

іноді до миттєвого успіху, але недовгого творчого життя колективу. І лише вміння керівника самостійно бачити багато проблем там, де інші їх не бачать, паралельно використовуючи логічний аналіз, здійснювати реалізацію наміченого перспективного плану, визначати місце колективу у загальному процесі розвитку хореографічного мистецтва сьогодення й уміння передбачити і об'єктивно оцінити суть явищ, що відбуватимуться в майбутньому, належить одиницям.

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ. Школа мистецтв – позашкільний заклад, в якому навчаються обдаровані діти від 5 до 20 років. Тут поглиблюють хореографічні дисципліни, історію мистецтв, малюнок, живопис тощо. Школу мистецтв відвідують учні багатьох шкіл міста, а класи профорієнтації – учні середніх спеціальних

закладів, студенти вищих навчальних закладів обласного центру.

У школі мистецтв навчаються більше 700 учнів. Головне завдання – це створення умов для широкого інтелектуального фону навчання, формування в учнів стійкого і глибокого інтересу до знань. Навчаючи здібних і обдарованих дітей, викладачі школи мистецтв прагнуть допомогти вихованцям проявити творчу активність, розвинути свою обдарованість, знайти власний нестандартний шлях розвитку.

Навчально-виховний процес здійснюється на основі навчального плану школи мистецтв облкомплексу і будується за принципами: спрямованості навчального процесу на розв'язання взаємопов'язаних завдань освіти, виховання і всебічний розвиток дитини як

особистості; науковості в процесі навчання; системності і послідовності навчання, забезпечення учнів системою знань і вмінь із кожної дисципліни, що у сукупності забезпечує комплексний всебічний розвиток учня; принцип єдності навчально-виховного процесу.

На основі державних програм складено календарно-тематичні плани з дотриманням сучасних вимог та нормативних документів, які визначають та регламентують режим роботи та структуру навчального року.

Предмети, які викладаються в школі мистецтв:
– Підготовче відділення: творча гра; ритміка і танець; основи класичного танцю; народно-сценічний танець.

– Основні класи: класичний танець; народно-сценічний танець; бальний та сучасний танці; рисунок; початковий курс історії хореографії; підготовка концертних номерів; образотворче мистецтво.

Педагогічний колектив школи мистецтв працює над спрямуванням стратегії розвитку загальної мистецько-культурологічної освіти в обласному комплексі гуманітарно-естетичного профілю:

– розуміння дитячої самодіяльної хореографічної творчості як особливої художньо-світоглядної системи, що відображає специфіку дитячого світосприймання і закономірності його становлення;

– проектування змісту хореографічної

освіти на основі різних моделей інтеграції (предметної, міжпредметної, міжгалузевої, поліцентричної...);

– розробку педагогічних технологій особистісної орієнтації, що ґрунтуються на основі діалогічної взаємодії;

– визначення перспективних цілей, які гармонізують соціальне й особистісне життя у хореографічному мистецтві.

Стратегія розвитку школи мистецтв:

– обґрунтування чинників розвитку і вдосконалення дитячої хореографічної творчості в умовах сучасної художньої культури, яка можлива при наслідуванні традицій української народної танцювальної творчості, їх збереженні і творчій трансформації, а також у тісному зв'язку з професійним мистецтвом;

– обґрунтування багатожанровості як основної тенденції розвитку дитячої хореографічної творчості на сучасному етапі в контексті володіння мовою різних танцювальних систем, форм жанрової спрямованості.

Справжнє мистецтво, як відомо, породжується від злиття таланту і майстерності, а майстерність закладається школою, акумулює в собі найкращі традиції та досвід багатьох поколінь. Навчання розвиває та шліфує природні задатки учня, дає йому необхідні знання та навички, організує талант, робить його гнучким та спроможним відгукуватися та реагувати на будь-яке творче завдання. Невипадково провідні діячі сцени визнавали важливу роль навчання в розвитку таланту, боролись за нього та в силу своїх можливостей розробляли теорію та техніку мистецтва танцю.

– Проводячи щорічний набір дітей до школи «Проліска», – розповідає Анатолій Єгорович, – крім тестування фізичного розвитку за допо-

могою методу антропометричних стандартів і вміння сприймати і відтворювати ритмічний малюнок, я іноді ставив питання: *«Чи любиш ти танцювати і чому?»* Більшість дітей, мабуть, орієнтуючись на емоційні враження, спогади, пов'язані з власним досвідом, майже завжди відповідали однозначно: *«Мені стає дуже весело», «Люблю танцювати для батьків, коли всі радіють та плескають у долоні»*. Якщо в силу заідеологізованої наповненості інформативного простору культурними досягненнями братніх республік, про танці народів СРСР і світу діти мали певні знання і говорили про них як про гарні, то про українські народні танці більшість з них відповідали, що «вміють їх танцювати», але характеризували їх як «не дуже цікаві». Багато дітей не могли пригадати назви народних танців і відновлювали у пам'яті лише ті, які виконувалися на святах не дуже давно («Гопачок», «Козачок»). При цьому спостерігалася відсутність у малечі яскравих вражень, лише дехто при-

гадував, що «виступав як парубок», «танцювала, а на голові був віночок з квітів» тощо. Це свідчило про невизначеність інтересу дітей до національних хореографічних традицій.

Звідси – необхідність визначення стратегії творчого напрямку ансамблю «Пролісок», що пізніше сформувалася в концепцію художньо-естетичного виховання учнів Кіровоградського облкомплесу. Вона ґрунтується на основних положеннях Концепції загальної середньої освіти і спрямована на реалізацію Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті та визначає пріоритетні напрямки та шляхи створення життєздатної системи безперервного навчання, виховання учнів для досягнення високих освітніх рівнів, формування і розвиток соціально активної, гуманістично спрямованої особистості з глибоко усвідомленою громадянською позицією, системою наукових знань про природу, людину, суспільство, почуття національної свідомості, готової до професійного самови-

значення на основі:

– засвоєння обов'язкового змісту загальноосвітніх програм із урахуванням диференціації, системності, інтегрованості, науковості, розвивального характеру навчання;

– досягнення єдності навчання і виховання;

– створення умов для розвитку здібностей і творчості, готовності до подальшої освіти та самостійної трудової діяльності;

– виховання патріотичних почуттів, громадянської позиції, власної гідності, відповідальності за свої дії, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, своєї родини, оточуючого середовища;

– прилучення до системи національних цінностей, культури й традицій українського

Мисли до кривавої рафи неї, до скелетів

народу, виховання шанобливого ставлення до його надбань, залучення до світу національної та світової культури;

– провідної ролі художньо-естетичного виховання – ефективного шляху гуманізації, надання їй «людського обличчя» в умовах економічної нестабільності, ідеологічної невизначеності та світоглядного плюралізму.

«У гімназії атмосфера взаємоповаги, взаємодовіри допомагає розкритися кожному учневі, кожному маленькому чи великому проліску зацвісти яскраво, по-своєму. Великий букет з таких пролісків-вчителів та пролісків-учнів не в'яне вже впродовж кількох десятиліть і не зів'яне ніколи, бо підживлює його життєдайна енергія, неперевершена творчість, витримана дружба, Добро та Любов».

*Оля Кондратенко
учениця 6-го класу*

Давно відомо, що колективно генерувати ідеї ефективніше, ніж індивідуально.

Для здійснення стратегічно плану задуманого А. Коротковим потрібен був колектив однодумців, який би на принципах співтворчості, довіри творчим силам і здібностям один одного, використання оптимального поєднання інтуїтивного і логічного, зміг би втілити подібний план у життя.

– Формування моделі колективу і створення методології колективного пошуку оригінальних ідей, – продовжує Анатолій Єгорович, – розпочалося у кінці 90-х років. За задумом, колектив повинен був складатися з оптимальних за чисельністю і психологічною сумісністю груп викладачів-хореографів, по 2-3 особи, які б здійснювали підготовку дітей на певних вікових рівнях: підготовчому – діти 5-ти 6-ти років; формування інтересу до хореографічної творчості – діти 1-4-х класів; удосконалення майстерності – діти 5-8-х класів, профорієнтації – старші діти. Всі ці потічки творчості повинні були вливатися у річку з назвою «Пролісок»,

Місце для хореографічної діяльності

балетмейстер-постановник якого, з урахуванням специфіки творчого завдання, втілював би мистецький план у життя. Моє ж завдання як директора школи мистецтв і художнього керівника ансамблю полягало в тому, щоб, уникаючи жорсткості і авторитарності в керуванні процесом, зняти явно і не явно існуючі бар'єри, що виражалися у боязні помилок і критики, тиску авторитету більш кваліфікованих педагогів, відсутності позитивних емоцій тощо. Це ніби шлюз, що стримує воду і мені потрібно було відкрити той «шлюз», вивільнити творчу активність і стимулювати викладачів усіх рівнів до хореографічно-педагогічної творчості.

– Анатолія Єгоровича, – розповідає головний балетмейстер-постановник ансамблю «Пролісок» народний артист України, професор Віктор Похиленко, – як мені здається, я знаю ціле життя. Ще у далекому 1968 році він став моїм першим учителем, який почав формувати мене як танцівника, передав свою любов до танцю, що в свою чергу вплинуло на мою двадцятидворічну творчу діяльність соліста і балетмейстера-репетитора «Ятрані». Запрошення Анатолія Єгоровича стати викладачем кафедри хореографічних дисциплін педагогічного інституту імені О.С. Пушкіна і балетмейстером ансамблю було для мене цілковитою несподіванкою. Знаючи його, як цілеспрямовану людину з неспокійним характером, здатну до прийняття миттєвих і неординарних рішень, керівника з надзвичайною працездатністю і

цілодобовим спрямуванням на досягнення кінцевої мети, – сподіватися на привілеї у спільній роботі не доводилося.

У «Проліска» на той час вже існувала програма, яка складалася з танців народів світу і народних танців, що репрезентували республіки колишнього Союзу, але за задумом Анатолія Єгоровича потрібно було спрямувати зусилля на створення програми, в якій би локальні та регіональні особливості танців України тісно пов'язувалися з історичним розвитком національних хореографічних традицій у загальноєвропейському контексті. При цьому за основу приймалися здобутки ятранської хореографічної школи, не виключалися і зовнішні впливи, але вони повинні були застосовуватися на рівні пластичних форм хореографічного втілення художнього образу, а не впливати на його внутрішній зміст, який би підпорядковувався завданням відродження системи духовних цінностей, на які орієнтувала українська фольклорна традиція.

«Пролісок» – Масаг добра; воли Кіровоградщини

*Всі хвороби людства,
всі трагічні нещастя,
що заповнюють історичні книги,
всі політичні помилки, всі
невдачі великих лідерів
виникли тільки з невміння танцювати.
Ж.Б. Мольєр*

У «Проліска» на той час вже існувала програма, – продовжує Віктор Похиленко, – яка складалася з танців народів світу і народних танців, що репрезентували республіки колишнього Союзу, але за задумом Анатолія Єгоровича потрібно було спрямувати зусилля на створення програми, в якій би локальні та регіональні особливості танців України тісно пов'язувалися з історичним розвитком національних хорео-

графічних традицій у загальноєвропейському контексті. При цьому за основу приймалися збудовані ятранської хореографічної школи, не виключалися і зовнішні впливи, але вони повинні були застосовуватися на рівні пластичних форм хореографічного втілення художнього образу, а не впливати на його внутрішній зміст, який би підпорядковувався завданням відродження системи духовних цінностей, на які орієнтувала українська фольклорна традиція.

– Щоб зрозуміти, що таке народно-сценічний танець, побудований на основі фольклорного першоджерела, – вважає головний балетмейстер, – треба розглянути його історичний розвиток і ті процеси, що відбувалися у розвитку сучасного мистецтва, в тому числі і хореографічного. По-перше, сучасне мистецтво спрямоване

«Hawaii» - Hawaii Kūlepa Kūlepa

в майбутнє, але, в силу традиції, найтіснішим чином пов'язане з минулим. По-друге, відносна умовність поняття «минуле» стає стосовно сучасного уже традицією. І, нарешті, третє являє собою безперервну оцінку сприйняття нашим розумом як минулого, так і сучасного, й майбутнього, і одні й ті ж явища можуть виступати у різних вимірах, а інші, віддалені в часі, навпаки інтегруватися нашою свідомістю.

Першоджерела – основа всякого пошуку, сучасність – гарантія життєздатності майбутнього, традиційні танці різних народів – хліб насущний хореографічних пошуків. Радість спілкування з хореографічним мистецтвом, яке так багато чому нас вчить, дає відчуття небаченого свята, дружньої теплоти. Жива участь публіки під час концертів заставляє душі зливатись – і тоді у всіх з'являється спільна батьківщина – Танець! Світ – це велике ціле, а танець – улюблена метафора світу.

Завдячуючи мові танцю ми пізнаємо братів наших, вчимося розуміти їхню мову, але самотність, своєрідність, свою історію кожен народ повинен зберегти. Афористично мудро про це сказав Володимир Сосюра: *«Не можна любити народів других, / Коли ти не любиш Вкраїну»*. Ці слова зовсім не віддзеркалення немотивованої претензії на «панукраїнство» і особливу роль української культури і мистецтва в тому числі і хореографічного. Але при всіх існуючих негараздах у нас не повинна укорінюватися позиція, що «українці зовсім ніякі». Так, ми повинні навчитися розуміти танцювальну мову інших народів, але не забувати і

свою. *«Учітесь, читайте, і чужому научайтесь, й свого не цурайтесь»*. Ці Шевченкові слова якнайкраще характеризують глибоку кризу народного танцювального мистецтва, що внаслідок своєї неприбутковості «виснажує останні життєві сили». Але наша мова і наша культура – це те, що робить нас рівними поміж понад 30.000 світових народностей і націй. Тому сьогодні зовсім не піддається розумінню, як цивілізаційні ознаки нації, без яких вона взагалі не може існувати, можуть приносити прибуток?

«Ідея вірності і відданості Батьківщині, – пише В.О. Сухомлинський, – стає переконанням лише тоді, коли Батьківщина постає перед дитиною в ореолі героїчного і прекрасного».^[63] Ці слова Василя Олександровича не тільки не втрачають актуальності в умовах глобалізації, а навпаки – є характеристикою завдання, справді стратегічного за своїм значенням.

«Ми – майбутнє держави і теперішнє її сьогодення, а тому повинні наполегливо навчатися, старанно переймати ту майстерність, яку наші вчителі щодня нам передають, приймати ту іскру Божу, яка з часом освітить Його воскресіння в душах людських і відродження України назавжди!»
Віта Кучер
учениця 6-го класу

Тому просвітницька і пропагандистська діяльність «Проліска», облкомплексу і кафедри хореографічних дисциплін

«Мислитель» – Мисли гарно! Василь Олександрович

КДПУ ім. В. Винниченка спрямована на: формування особистості через Красу героїчного і величного й поваги до інших, пошанування кожної людини, незалежно від її національності та громадянства; активізацію зусиль з підвищення мотиваційної сфери особистості на збереження культурних надбань, що базуються на потужній системі глибинних морально-етичних цінностей і через нове педагогічне осмислення, висвітлення їх глибинної гуманістичної сутності повернення до життя через людей, яким прививають Знання і Любов до народної культури і мистецтва.

До складу свят Сонячного циклу наших далеких пращурів входила довга низка календарних свят (весняних, купальських, обжинкових, зимових) та інших (буденних чи пов'язаних окремою подією) обрядів та звичаїв, що являли собою поєднання слов'янських та язичницьких елементів. Вони передавалися від людини до людини, як свічка, що запалюється від іншої свічки.

Танець-гра «Женчикок-брен-

чичок» не тільки став першою ластівкою обробки фольклорного першоджерела, а й хореографічної трилогії з умовною назвою «Ой, весна красна, що нам принесла?», до якої пізніше увійшли «Закликання та прихід Весни» та «Вівчарські забави». Цей танець змусив дітей повірити у те, що мистецтво хореографії близьке до «рослинних» і «тваринних» форм рухів природи, асоціативно може показати всю її багатопланову красу і духовність. *«Дивіться, як злітає птах, – ви-*

словлювалася А. Дункан, – як пурхає метелик, як вітер гойдає гілки дерев; вчиться рухам у природи. Все, що природно, то прекрасно».^[17]

Єдність музики і рухів, драматургія конфлікту людини і природи може викликати цілу гамму переживань і емоційний відгук, пов'язаний з перетвореними в танці явищами об'єктивного світу, стати виховною основою ушляхетнення почуттів, залишить слід в душі дитини і стане етичною якістю особистості. Музичні образи пір року, любові до рідної землі і шанобливого ставлення до героїчного минулого України стали основою

багатьох танців, хореографічних і вокально-хореографічних композицій:

– Літо – «Вітерець», «Рогач», фрагмент язичницького обряду «Купальська ніч», «Полька з бубном», «Півторак», «Яроцький кручений», «Квіти України»;

– Осінь – вокально-хореографічні композиції «Благословенна ти, земле Кіровоградська», «Ярема», «Куди їдеш, Явтуше?» і «Ярмарок у Сорочинцях»;

– Зима – хореографічні композиції «Вітає «Пролісок», «Добрий вечір, щедрий вечір!», одноактний балет «Зимові свята в Україні», який сьогодні перетворився у величне театралізоване дійство, в якому беруть участь всі учні комплексу;

– Патріотичні почуття і відродження лицарської культури – хореографічні композиції «Буковинський козак», «Запорожці», «Гопак».

«Після того, – писала «Кіровоградська правда» – як у другому відділенні концерту в Палаці «Україна» І Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії

«Україна» – Наші гвардії, Євгенія Кіровоградська

імені Павла Вірського була показана «Купальська ніч», першість «Проліска» стала очевидною. Сам голова журі Мирослав Вантух відзначив три грані ансамблю – він має своє обличчя, високий професійний рівень хореографічної інтерпретації і високу виконавську майстерність»^[47].

Серед останніх робіт ансамблю – два «Клас-концерти», хореографічні композиції «Вечорниці на Хуторі Надія», «З хаосу виникли лелеки...» на музику І. Стравінського, «Кармен» за твором П.Меріме, «Болеро» на музику М.Равеля, «Весняні грози» на музику А.Вівальді, «Грецька сюїта» і «Карнавал» на народну музику і музику композиторів-класиків, «Ода радості» на музику Л.В.Бетховена, «Україна молода» на музику Г. Єрмоєнка та багато інших.

Географія творчих гастрольних турне «Проліска», як Посла доброї волі Кіровоградщини, на Гербі якої начертано девіз «З добром до людей», – величезна: Австрія, Бельгія, Болгарія, Бразилія, Греція, Іспанія, Італія, Канарські острови, Латвія,

РОЛІСОК

народний хореографічний ансамбль

«Kaviride» - Nece v gəpəj kərin Kələkəpəqur m

Профілок

народний хореографічний ансамбль

З величезним успіхом пройшли гастролі колективу у 2007 році. «Пролісок» визнано кращим українським ансамблем на Міжнародних музичних фестивалях в Португалії, Іспанії та Канарських островах. Восени 2007 року колектив став володарем Гран-прі II Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені Павла Вірського. 2010 рік – ансамбль володар Гран-прі та призер у номінації «народний танець» Міжнародного музичного фестивалю дітей та молоді «Чеські казки». А у жовтні 2011 року став володарем Гран-прі II Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії імені Мирослава Вантуха. Почесний гість XVIII Національного фестивалю українського танцю (Бразилія, 2011 р.). Лауреат XIII Міжнародного фестивалю культури та мистецтв (Туреччина, 2012 р.).

У 2013 році в Польщі ансамбль отримав Головну нагороду VI Міжнародного фестивалю музики, мистецтва та фольклору.

*Виховання є прикрасою в щасті і
притумкою у нещасті*

*Немало можна добитися суворістю,
багато чого – любов'ю,
але більше всього – знан-
ням справи і справедливістю.*
Й.В. Гете

Сучасні філологи провели експеримент «Один мовний день». Підсумок: наша людина постійно недомовляє. Вважає за краще не називати речі, а показувати пальцем. Ось і ми, шукаючи будівлю за адресою Тарковського, 16, запитали літнього перехожого де

розташована гімназія – школа мистецтв – він мовчки здвигнув плечима, а коли запитали про «Пролісок» – він, іронічно посміхнувшись, обвів деякий простір рукою, можливо, маючи на увазі – десь тут, а, можливо, – квітуча оаза Знань і Мистецтва, що розташувалася на одному з пагорбів міста – це все «Пролісок»... А можливо, в цьому багатозначному жесті дідуся, значення якого знав тільки він один, була прихована схильність до ідеалізації свого

дитинства і юності, на відміну від дітей сьогоднішніх, тому, що він вже досяг певних цілей у житті і почувається більш щасливим!?

Висловитись з приводу ідей гуманістичної педагогіки в реаліях сучасної системи освіти ми попросили голову Кіровоградської ОДА Андрія Івановича Ніколаєнка, якого зустріли в облкомплексі на святі Першого дзвоника.

– На мою думку, реалізація принципу гуманізму в освіті неможлива без використання в практиці роботи з дітьми методів гуманістичної педагогіки, яка і досі для більшості педагогів лишається альтернативною. Я також схильюся до думки, що існуюча нині в Україні система освіти є авторитарною, і проголошення нових цінностей і орієнтирів не робить її інакшою. Настав час від проголошення ідей та концепцій переходити до конкретних дій і не в окремо взятій школі, наприклад, такій як облкомплекс, а в системі в цілому. Адже сьогоднішні діти не що інше, як віддзеркалення дорослих проблем. Вони – особливий народ у країні дитинства, і ми повинні сприймати і любити їх такими,

якими вони є. Їхнє виховання цілком залежить від нашого ставлення до них, а не від нашого ставлення до проблем виховання. Потрібно

Виховання є професією в часності і формируються у нечасності

однаково любити і пустуна, і слухняного, і кмітливого, і тугодума, і лінивого, і старанного. І ще потрібно, щоб нашу доброту душі ми ділили порівну між своїми вихованцями, проте в тих формах, які будуть необхідні в кожному конкретному випадку. Доброта і Любов до дітей повинна стати не тільки внутрішнім станом, а

пройшовши через душу вчителя, зігріту любов'ю до дітей, сповнену почуттям гуманності, стають витонченими, гнучкими, цілеспрямованими і тому ефективними.

«Якщо вчителі просвіщають своїх численних учнів, – писав французький філософ доби Відродження Мішель де Монтень, –

й провідними мотивом, стимулом педагогічної діяльності, спілкування з дитиною або з усім класом.

Наш видатний земляк Василь Олександрович Сухомлинський писав, що *«перша, найголовніша якість вчителя, – це глибока любов до дітей, органічна потреба у дитячому колективі, глибока людяність і здатність проникнути у духовний світ дитини, зрозуміти, відчувати у кожному вихованцеві особистісне, індивідуальне»*. Вчитель доброї душі частіше посміхається, рідко хмуриться, він живе справжнім педагогічним життям і тим самим знаходить своє професійне щастя. Методи, прийоми, способи, форми навчання і виховання,

підносячи їм всім один і той же урок і вимагаючи від них однакової поведінки, хоча здібності їх зовсім не однакові, то немає нічого дивного, що серед величезного натовпу дітей знайдеться всього дві або три дитини, які отримають справжню користь з подібного викладання».

^[40] Науковці Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України, дотримуючись схожої думки, відзначають, що «одним з важливих напрямів діяльності вчителя в сучасній школі є його робота з учнями, які

мають особливі здібності. Вони характеризуються порівняно високим розвитком мислення, запам'ятовуванням надовго навчального матеріалу, добрими навичками самоконтролю в навчальній діяльності, великою працездатністю та ін. Їм притаманна неординарність, свобода висловлювання думки, багатство уяви, чіткість

грам, спеціально підготовлених вихователів, є однією з найбільш серйозних проблем сучасної школи. І незважаючи на те, що тему виховання обдарованої дитини розробляли всі педагоги і психологи різних часів та попри солідні теоретичні і практичні напрацювання у цьому напрямку все ж існують численні прогалини,

різних видів пам'яті, швидкість реакції, вміння піддавати сумніву й науковому осмисленню певні явища, стереотипи, догми».^[49]

Спілкуючись з викладачами облкомплексу як предметниками, так і хореографами, ми прийшли до висновку: проблема розвитку здібностей і талантів дітей, що за рішенням

Всесвітньої організації охорони здоров'я входять до «групи ризику» і потребують особливого виховання, спеціальних, індивідуальних навчальних про-

викликані складністю предмета дослідження. Цим пояснюється часткова, а з деяких предметів і повна відсутність сучасних методик у навчальних закладах, подібних Кіровоградському облкомплексу, хоча вони покликані відродити і примножити інтелектуальний потенціал України, дати можливість учням здобути знання понад обов'язковий загальноосвітній рівень, розкрити та сприяти реалізації їхніх індивідуальних творчих здібностей і обдарувань.

– Обдаровані діти дуже рано налаштовуються на накопичення і переробку знань, – говорить заступник директора з навчально-виховної роботи гімназії II ступеня, відмінник освіти України Валентина Єфремівна Супрун, – у багатьох

випадках це просто безперервне їх поглинання. Ця їхня пристрасть цілком розділяється в гімназії, робота вчителів якої спрямована перш за все на передачу досвіду, залучення дитини до знань, накопичених людством.

В поняття «Обдаровані діти» і тим більше «особливо обдаровані діти» ми вкладаємо перш за все уявлення про значні інтелектуальні, тобто розумові здібності. Саме такі діти представляють основний контингент облкомплесу. А найсильніша потреба у обдарованих дітей – пізнавальна. Обдарована дитина відчуває по-справжньому комфортний стан тільки тоді, коли вона може спокійно набувати знання. Будь-яке відвернення від цього комфорту лише дратує її.

Анкетування, проведене на наше прохання вихователем молодшої гімназії Тетяною Борисівною Тимофєєвою, показало, що на питання: *«Що означає час, проведений з користю?»* більшість учнів відповіли: «навчання», «читання книг», «робота на комп'ютері», «пізнавальні екскурсії», оскільки в цей час – «дізнаєшся багато

Виховання є професією. Її часомі і фінансувати у нещасті.

нового», «стаєш розумнішим», «цікавіше жити». А на питання *«Що означає час, витрачений даремно?»* більше половини учнів відповіли: «гуляння на подвір'ї», «розмови по телефону без діла», і ... «сон», оскільки це «неробство», «час, в який нічого нового не дізнаєшся».

На тверде переконання вихователя гімназії Валентини Олександрівни Нестерової немає необдарованих дітей – є дорослі, які не займаються розвитком дитини, адже за твердженням англійського філософа і просвітителя Джона Локка «Людська дитина при народженні – найбільш безпомічна істота на світі. *Ця безпорадність – плата за свободу подальшого розвитку. Людина – це «чиста дошка», на якій вихователь або життя можуть написати все, що захочуть».*^[61] Тому будь-яка здібність потребує розвитку і треба бути дуже обережними і тактовними у визначенні здібностей учнів, щоб не прийняти слабкі знання дитини за відсутність у неї здібностей.

На думку доктора психологічних наук

М. Розенової, дитина може стати ізгоем, тому що однокласники будуть «мстити» їй за те, що вона розумніша й талановітша, ніж вони, а в учителів «нестандартна» дитина швидше за все буде викликати роздратування, оскільки вони звикли орієнтуватись на середній рівень. Відповідальність за поділ дітей на розумних і не дуже, за битих і агресивних лягає на виховання. У цьому випадку ніщо не зможе замінити батьківської

підтримки й заохочення.

– Кожна дитина неповторна, але обдарована дитина, як правило, сама заявляє про себе, – мовить вихователь Наталія Володимирівна Момот, – правда, іноді дещо ускладнюючи життя, – і посміхнувшись, додає:

– Але варто знати, що всі успіхи дитини спочатку з упевненістю можна оцінити як вікові

прояви обдарованості, а чи стануть вони стійкими індивідуальними особливостями, буде залежати від багатьох внутрішніх і зовнішніх умов. На мій погляд, основна мета раннього розвитку – це запобігти появі нещасних дітей. Будь-яка дитина, якщо їй дати те, що потрібно і коли потрібно, повинна вирости кмітливою і з твердим характером. Головне – розвинути в дитині її безмежні потенційні можливості, щоб більше стало радості в її житті і в світі.

– В ідеалі ж, – доповнює колегу Світлана

Вікторівна Кушнерова, – як констатує теоретична педагогіка, кожна розумово повноцінна дитина по-своєму талановита, і нам лише необхідно за допомогою спілкування проникнути у внутрішній світ кожного вихованця.

Безперечно, – погоджуються з ними вихователі Вікторія Сергіївна Сущенко і Олена Володимирівна Бузінова, – ми повинні приділяти особливу увагу вимогам до організації процесу спілкування: взаєморозумінню, діалогічній діяльності на паритетних началах, здатності стимулювання та вмотивування навчання, як стверджував Василь Олександрович Сухомлинський, *«процес навчання, це не просто передача інформації або знань, це, насамперед, опанування складностями взаємин учасників*

освітнього процесу». Отже, особливої актуальності саме сьогодні набуває ключове ствердження філософа Памфіла Даниловича Юркевича про те, що знання є результатом діяльності душі.

– Здібності – це можливість, а необхідний рівень фаховості в тій чи іншій справі – це реаль-

ність, – розмірковує Анатолій Єгорович, – дитині дають слухати хорошу музику і вчать грати на музичному інструменті не для того, щоб виростити з неї видатного музиканта. Її учать іноземній мові не для того, щоб виховати геніального лінгвіста, і навіть не для того, щоб підготувати у «престижний» ВИШ зі світовою репутацією. Власне кажучи, учитель разом з батьками повинен допомогти дитині самопізнати й саморозвинути

себе, і тоді, ставши дорослою, людина найбільш повно себе самореалізує, забезпечивши і власний успіх, бо займатиметься вона улюбленою справою і робитиме це фахово. У зв'язку з цим, як відзначає В. Кремінь, істотно актуалізується, не тільки з огляду на інтереси окремої людини, а й суспільства в цілому, завдання – якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, здібностей та особливостей.

Також і хореографічні здібності, що виявилися в дитини, ні в якій мірі не є гарантією того,

Вчителька є професором в часі і формується у неї в часі

що дитина буде геніальним танцівником. Для того, щоб це відбулося, необхідно спеціальне навчання, наполегливість, виявлена педагогом-хореографом і дитиною, гарні фізичні характеристики, які такі ж різноманітні, як і самі діти, наявність танцювального залу, відео-та звукової апаратури і багатьох інших умов, без яких здібності можуть згаснути, так і не розвинувшись.

Та, мало чого ще потрібно для виховання талановитого учня-танцівника? – і поставивши, мабуть, самому собі питання, відповідь на яке знав тільки він, після деякої паузи продовжив.

– Ось кажуть, що здібний учень буде танцювати і без школи, а безталанному ніяка школа не допоможе. Тобто, фактично ми втрачаємо таланти з причин ще існуючої думки про те, що першочергову увагу заслуговують діти, які можуть опинитися у своєму розвитку «нижче норми», а ті, які перебувають «вище норми», здатні самі спрямовувати свій розвиток у потрібне русло. Звідси роблять висновок, що танцювальному мистецтву не обов'язково вчитися, танцівником треба народитись.

«Пролісок» – це мій другий дім. Я почувалася в ньому

комфортно і затишно. Як ніжна весняна квітка пробираючи холодні сніги тягнеться до сонця, так і наш «Пролісок» прокладає нам шлях до знань і високого мистецтва хореографії».

*Вікторія Лисиця
учениця 7-го класу*

За словами Анатолія Єгоровича, педагогічний процес виховання талановитого учня-танцівника вимагає суворої послідовності і поступовості.

У «Проліску» танцівники вчаться відчувати своє тіло і свої відчуття, сприймати себе такими, якими вони є. Юні артисти – це суб'єкти хореографічної творчості, яка не є чимось додатковим до операційно-технічної сторони занять, їй підпорядковані всі сторони, форми і види навчально-виховного процесу, а формування внутрішнього діалогу – основа їх духовного розвитку. І, мабуть, головне – не можна перескакувати на новий рівень, не затвердившись впевнено на попередньому. Але недоцільно і підганяти всіх дітей під одну мірку. Це може призвести до духовного рабства, як стверджував Песталоцці,

«навіть однакова любов до дітей не має заступати індивідуальностей».

*Чому Краса буває
горно-білою?*

*Є два способи живо
зацікавити публіку в театрі:
за допомогою великого або правдивого.
Велике захоплює маси, правдиве
підкуповує окремих осіб.*

В. Гюго

Загальновідомо, що хореографічна педагогіка складалась поступово. Шлях цей був важким, суперечливим та не завжди приводив до визначеної мети, досягненню певної цілі. Стара школа бережно колекціонувала зовнішні прийоми сценічної гри та техніки виконання танцювальних Па видатних танцівників, але вона була безсила розкрити і передати внутрішню сутність їхнього мистецтва. Раніше часто вчили тому, як виконується той чи інший рух з точки зору узаконених традицій виконання, але не вчили самому мистецтву, його техніці, методу роботи над будь-якою роллю в танцювальній композиції.

Хореографічна педагогіка спиралась на досягнення суміжних мистецтв: спів, декламацію, танець, але не виробила ще власних професійних основ. У викладанні було багато безсистемності та суб'єктивізму. Були спроби перебороти емпіричність у хореографічному навчанні та ввести його в рамки певної наукової системи. З цією метою створювались чисельні керівництва зі сце-

нічного мистецтва, в яких детально викладались правила поведінки виконавця, танцівника на сцені на основі досконало розроблених канонів сценічної виразності. Танцівникам пропонувався готовий асортимент зовнішніх прийомів зображення всіх людських почуттів та характерів. Багато з цих прийомів були підказані колись життям, але, відірвані від їх внутрішньої сутності, вони вироджувались в інтонаційні та пластичні штампи, в умовні хореографічні знаки відсутніх переживань. Вироблявся певний рід професійності ремісничого типу.

Найцінніше в старій методиці викладання танцю йшло не від канонів саме акторської гри, що рекомендувались у керівництвах, а від безпосереднього спілкування учнів з майстрами, що передавали від покоління до покоління живі традиції мистецтва.

Чому жаси буває нрвна-бітана?

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ. Мистецька спадщина, акумулюючи емоційно-естетичний досвід поколінь, втілює і передає ціннісне ставлення до світу крізь призму етнонаціональної специфіки, тому вона є ефективним засобом виховання моральності, патріотичних почуттів, громадянської позиції. Цінності мистецтва важливі також з огляду на сучасне існування дітей та молоді в полікультурному просторі. Завдяки універсальності художньо-образної мови вони передають зрозумілу для різних народів смислову інформацію, дають змогу

особистості вступати в невербальний діалог з різними культурами минулого і сучасності, розуміти інших і розширювати таким чином свій власний духовний світ, його унікальність і самотність.

Кіровоградський облкомплекс, реалізуючи Державну концепцію «Освіта XXI століття», має на меті дати своїм вихованцям основи етичної культури, сформувати в них потребу і готовність відчувати і творити красу у житті, звичку оцінювати факти і явища з позицій естетики, її основних категорій, а також сформувати стійкий інтерес до мистецтва, розуміння його ролі у суспільстві, духовному збагаченні людини; дати глибокі знання і чіткі уявлення про худож-

ні цінності, створені світовою та національною культурами; виховати стійкі оціночні критерії та емоційно-естетичне ставлення до творів мистецтва, явищ життя, розвинути здатність активної перетворюючої діяльності із внесенням елементів краси у всі сфери життя людини, мистецтва, побут.

Отже, облкомплекс має стати осередком виховання справжньої духовності, плекання творчої особистості, виховання людини, що характеризується високою емоційно-естетичною культурою.

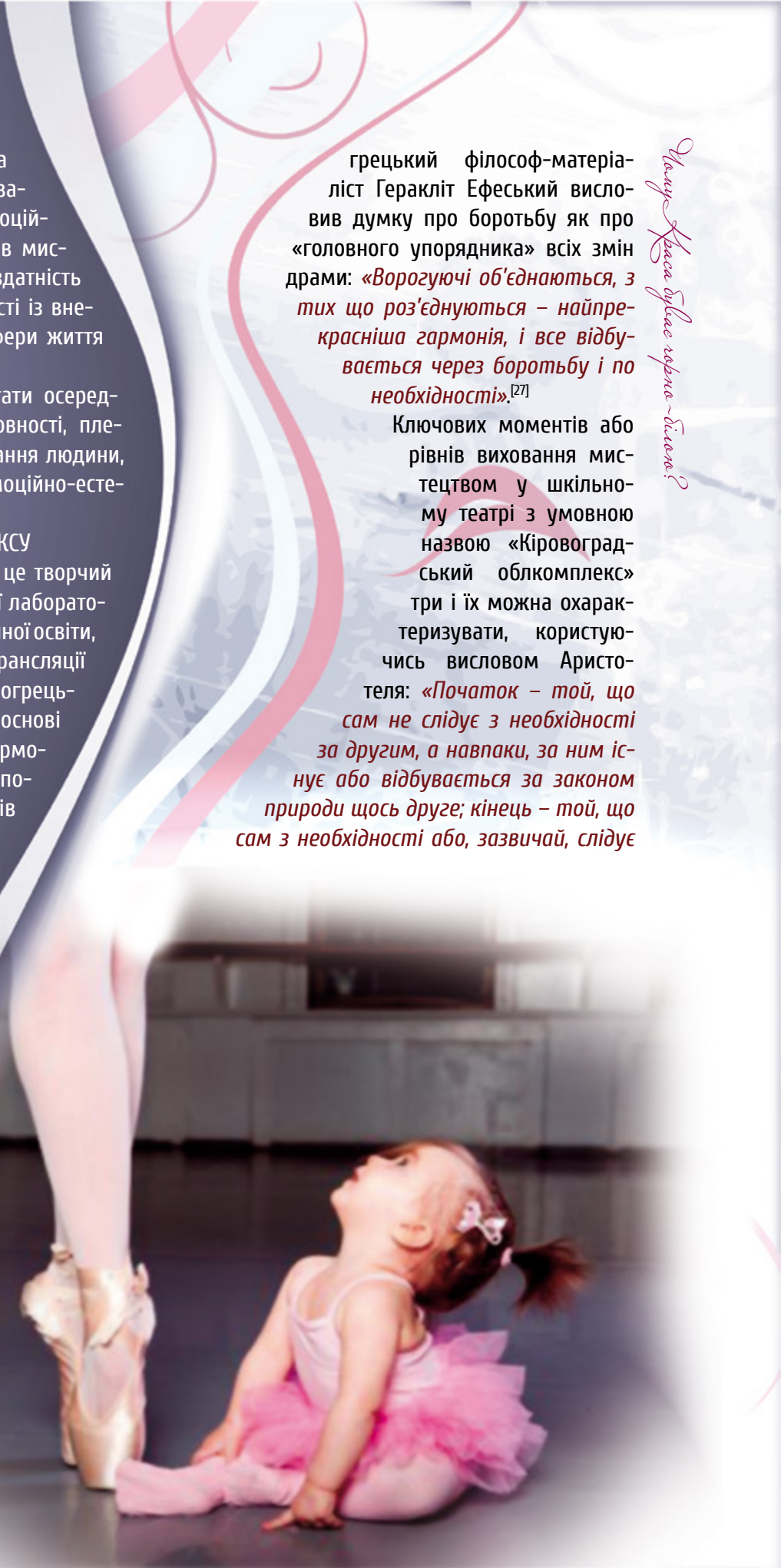
СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ОБЛКОМПЛЕКСУ

Сьогоднішній «Пролісок» – це творчий підрозділ сучасної багаторівневої лабораторії, в якій на принципах гуманістичної освіти, що виражаються в збереженні, трансляції й набутті духовни театром (давньогрецьке – дія, дійство), у якому на основі стимулів до дії, колізій (зміни гармонійного стану, який у свою чергу повинен бути зміненим), конфліктів (від лат. conflictus – «зіткнення»), що рухають якість створюється цілісна композиція (від лат. compositio – скласти, будувати) сучасного стилю життя. Давньо-

грецький філософ-матеріаліст Геракліт Ефеський висловив думку про боротьбу як про «головного упорядника» всіх змін драми: *«Ворогуючі об'єднуються, з тих що роз'єднуються – найпрекрасніша гармонія, і все відбувається через боротьбу і по необхідності».*^[27]

Ключових моментів або рівнів виховання мистецтвом у шкільному театрі з умовною назвою «Кіровоградський облкомплекс» три і їх можна охарактеризувати, користуючись висловом Аристотеля: *«Початок – той, що сам не слідує з необхідності за другим, а навпаки, за ним існує або відбувається за законом природи щось друге; кінець – той, що сам з необхідності або, зазвичай, слідує*

Чому жаси буває івіа-івіаа?

обов'язково за другим, після ж нього не існує нічого другого; а середина – те, що і саме слідує за другим, і за ним друге».^[7]

Створення вистави «Виховання творчої особистості», що існує в часі і просторі і має всі елементи творчого процесу: режисерський задум, сценографія, педагогічний персонал, музика, танець, костюми, грим, освітлення, реквізит, бутафорія, живописні декорації, розпочинається з виховання головної дійової особи – актора. Майбутній актор в п'ятирічному віці, залишаючи батьків за стінами цієї «культової споруди», де витає дух спорідненості дев'яти сестер-муз, можливо, вперше в житті відокремлюючи себе від матері, починає відчувати самостійність. І

перше, що його зустрічає у

своєрідному притворі школи мистецтв, – це рукотворна естетична Краса. Краса супроводжуватиме дитину всі роки навчання, від раннього дошкільного віку до статевого дозрівання або юності. І кожен з цих етапів поступово набуватиме внутрішнього наповнення і змісту, стане новим відкриттям, новою весною, що починає свою безкінечну подорож світами.

Спочатку Краса перебуває на рівні маленького зросту дитини. Вона її бачить, відчуває, але не може поки що досягнути. Піднімаючи допитливі оченята догори і спостерігаючи незрозуміле, дитина починає замислюватись і ставити питання.

Чому весна «Проліска», яка насправді дзвінка і кольорова, тут чорно-біла?

Чому те, що для неї видається чорно-білим, важким і буденним, тут навпаки, – кольорове і радісне. Головне в цій напруженій праці – діяльність уяви. Дитина бачить,

уявляє і осмислює, жадібно черпає матеріал з життя

і

барвність феєрії. Тут володарює контраст мальовничої гармонії і розмаїтість фантазмагорії кольору, і діти піддаються мареву тремтячих живих гірлянд, гіпнозу ритму, омані кольорових чар. Ці моменти захоплення заставляють їх примружувати очі, щоб, не розрізняючи життєвих подробиць, бачити лише загальне. Вони уявляють себе серед переможців і негайно хочуть стати ними. Зачаровані незрозумілим, уявляючи минуле і спостерігаючи блискучі моменти слави, діти починають усвідомлювати, що вони можуть прилучитися до творення Краси, що Краса ця називається – танець, що шлях до танцювальної довершеності дуже довгий і важкий, що кінцева мета залежить не лише від викладачів, а й від них самих, від їхнього бажання, долаючи Важкість, досягти вершин Довершеності.

Зображення Важкості лежать на шляху до п'яти танцювальних залів, але вони затьмарені променистою Славою, і тому діти не звертають на неї уваги, а лише підсвідомо відчувають її присутність. Пізніше, розглядаючи площинні зображення картин умовності і реального світу, розташовані на першому рівні, що відповідає

обробляє його своєю думкою, своєю фантазією. Уява веде її за собою, викликаючи спочатку внутрішню, а потім зовнішню дію.

Чорно-біле – це історія, що, долаючи десятиріччя, дивиться усміхненою дитячою безпосередністю багатьох поколінь вихованців «Проліска». Ця безпосередність і сьогодні з цікавістю спостерігає за ними, але вона чомусь здебільшого схожа на їхніх батьків і вчителів, і очі у неї спрямовані у тремтливое марево далечини, а в стриманій посмішці відчувається тривога за ті можливі прогалини у процесі виховання, що виявляться невинними навіть при систематичній роботі на наступних рівнях.

А ось прекрасна яскрава мить істинного вінця ілюзії танцю – це Триумф танцівників і наставників «Проліска», освітлених різнокольоровими вогнями рампи. Від фотографічних зображень віє самозабуттям, навіяним духом музики. В них тремтливо іскриться вся різно-

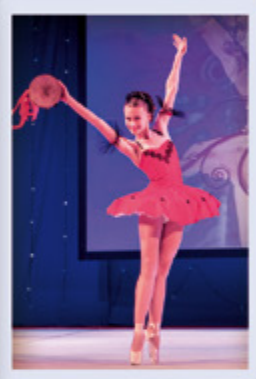
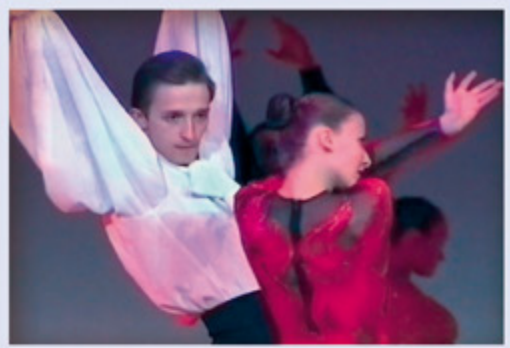

їхньому віковому і творчому зросту, діти не тільки щоденно будуть гостями куточків театру: частин сцени, фойє або гримувальної кімнати (яку вони побачать скрізь щілину в дверях), а й навчатися трансформувати уявою його сутність, відчують всі грані мистецтва танцю, спостерігатимуть різновиди роботи на шляху до досконалості. Протягом багатьох років, долаючи шлях у царство руху, дії і динамічної гармонії, вони будуть щоденно займатися тим, що передує досконалості і що зв'язане з нею – навчанням. В чисельній художній серії «танцкласів» і «репетицій» французького живописця Едгара Дега перед дітьми розгортається вся зворотна і чорнова сторона шляху до досконалості, про який наївний глядач думає, що він «божественний і легкокрилий». Це лабораторія істинної роботи – роботи в поті чола, роботи над власним тілом, яке треба відлучати від духу важкості, від земного тяжіння, від фізичної відсталості.

З роками діти, захоплені духом творчості, не звертатимуть уваги на болісні горизонтальні витягання ніг на станку, вивертання суглобів, головокружіння від обертань на одній нозі, свинцеву важкість у ногах від стрибків, м'язові судоми від годинних стоянь в окремих позах і інших карколомних е в о –

Plany Kaca Sphae rpbua ~ Sicae?

люцій – на все те, що не видно зачарованому глядачеві, з чого складається ілюзія легкості танцю.

У дев'ятирічному віці, досягнувши наступного рівня, легкі й витончені, як метелики, діти самі почнуть зображати це уявне царство, у яке вони намагаються полетіти на своїх не досить певних білесеньких крильцях. У їхніх живописних роботах, спочатку олівцем, пізніше фарбами, розташованих під мальовничими зображеннями Важкості, поки що буде відчуватися деяке роздвоєння споглядання танцю, тому і кольорова гама їхніх малюнків буде завжди яскравішою за форму. Вони відображатимуть не стільки реальну дійсність, скільки смисл побаченого і відчутого.

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ. У 5 клас гімназії II ступеня на конкурсній основі приймаються учні, які з 5-ти років свого життя навчалися у школі мистецтв. Кількість учнів 5-9-х класів гімназії становить 160. Навчаються всі учні гімназії у першу зміну. Початок занять о 8.00 години. Шестиденка. Гімназія працює за схемою повного дня. У другій половині дня проводяться навчаль-

но-виховні заходи, підготовка уроків проходить під контролем вихователів; проводяться екскурсії та прогулянки. Гімназисти забезпечуються повноцінним харчуванням. Буфет і їдальня на 70 місць. Обов'язкове триразове харчування учнів гімназії. Єдина шкільна форма. Обов'язкове змінне взуття.

Головними завданнями гімназії II ступеня є забезпечення реалізації права громадян на повну загальну середню освіту; формування і розвиток соціально зрілої, творчої особистості з усвідомленою громадянською позицією, почуттям національної самосвідомості, особистості,

підготовленої до професійного самовизначення; розвиток особистості учня, його здібностей і обдарувань, наукового світогляду; створення сприятливих умов для самовираження особистості учнів у різних видах діяльності, їхнього повноцінного морального, психічного, фізичного розвитку; надання учням можливості для реалізації індивідуальних творчих потреб; пошук і відбір для навчання творчо обдарованих та здібних дітей; оновлення змісту освіти, розробка і апробація нових педагогічних технологій, методів і форм навчання та реалізація права учнів на вільне формування політичних і світоглядних

переконань; виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів.

Одним із пріоритетів гімназії є особистісна орієнтація, що знаходить свій вияв у меті, змісті, підходах, організаційних формах навчання, передбачає забезпечення оптимальних умов для різнобічного розвитку кожного нашого гімназиста, врахування його індивідуальних особливостей, пізнавальних потреб, інтересів, прагнень, заохочення самостійності в навчанні, самопізнанні й саморозвитку.

Чому жаси буває ірраціональні?

*І хай це погуття
в нас не згасає,
що вчителі нам
зналочку дають*

*Щоб подарувати Дитині іскринку знань,
учителю треба ввібрати море світла.
В. Сухомлинський*

Що таке творчість? Важко дати точне визначення, але в простому сенсі – це вільний політ уяви, це загострена інтуїція, які можуть стати винаходами і відкриттями. На цьому вищому рівні творчості інтелект, ерудиція і уява злиті в єдине. Але не викликає сумніву той факт, що успіхи творчості сягають корінням в суб'єктивне емоційне сприйняття і досліди раннього дитинства. Іншими словами, дитячі фантазії, що здаються дорослим такими далекими від реального життя, насправді є зародками творчості.

Навшипиньках, серед кольорової таємничості царства Терпсихори і чарівних звуків, подарованих покровителькою музики Евтерпою, підходимо до балетного класу і затамувавши подих дивимось і в той же час дивуємось, як граючись дитина повільно «проростаючи» в світ звуків, кольорів, рухів, пластики, осягає весь багатогранний і нескінченно різноманітний світ, створює свідомістю образну форму віддзеркалення цього світу через мистецтво танцю.

В дитячому світі Добра, Світла і Краси витворюється чарівний світ фантазії. Будуючи повітряні замки вона створює те, що ми дорослі називемо «снами серед білого дня – Мрією».

Полились стрімголов вже перші звуки.

Розкрили душу щиро глядачу.
Здійнялись ввись як крила наші руки, –
Від себе почуття не відпущу.

І кожна вправа – це маленький танець,
І кожний раз нові все почуття.
Любов, печаль, сум, незбагненна радість –
І з нами все це піде в майбуття.

В цих чарівних замках, поряд з казковими
іноді живуть реальні герої, яких діти бачать кож-
ного дня і на яких вони мріють бути схожими.

Ми обіймемо усмішками залу,
В очах засвітим всю бажання суть.
І хай це почуття в нас не згасає,
Що вчителі нам змалечку дають.

Цей легкокрилий поетичний подих юної
танцівниці – учениці 7-го класу гімназії Юлії
Валенти, яскравий приклад перетворення себе і
навколишнього матеріального середовища, що
насправді справляє на дитину велике враження
і занурення у власний вимисел і життя в ньому.

– Анатолію Єгоровичу, ми не випадково
розпочали нашу чергову зустріч з цитування
поетичного твору, народженого грою у «Я вже

великий» залюбленої у танець дівчинки, адже
як відзначав Фрейд: *«Кожна дитина, яка гра-
ється, поводитьсь, як поет, коли витворює
власний світ чи, краще, речі свого світу укла-
дає в якийсь новий, для неї приємний порядок».*^[69]

Як Ви вважаєте, чи виявляє людина в до-
рослому житті нестачу певних необхідних їй
якостей і умінь, якщо вона в дитинстві достат-
ньою мірою не залучалась до гри?

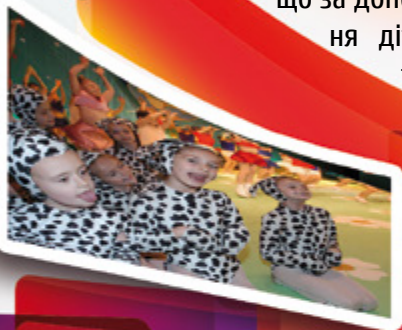
– Перше, на чому я хотів би наголосити, –
гра це не пуста забава, це зміст життя дитини, її
творча діяльність, вкрай потрібна для розвитку.
В ігровій ситуації дитина здійснює свої бажан-
ня, свої вікові потреби, нейтралізує свої емоційні
конфлікти. Колись Василь Олександрович Су-
хомлінський наголосив: *«Дитина має справж-
не емоційне і інтелектуальне життя тільки
тоді, коли вона живе в світі ігор, казки, музики,
фантазії і творчості. Без цього вона не краща
за здавлену квітку».*^[62] Про це ми повинні по-
стійно пам'ятати.

Вірш Юлі та ще багатьох юних поетів і
поетес, які демонструють свою творчість на
традиційному гімназійному літературному агоні
«Поетичний зорепад», народжений не просто
бажанням гратися у дорослого. Думається, він
народжений синтезом побаченого і почутого
на уроках музики, живопису, хореографії та
інших предметів; ласкавим дотиком музичних
звуків і рук викладача, який, виправляючи
помилки поки ще неслухняного тіла юної

І хай це почуття в нас не згасає, що вчителі нам змалечку дають.

танцівниці, намагається зорієнтувати його у багатовимірному просторі; емоційним словом вчителів літератури, за допомогою якого дитина отримує інформацію про навколишній світ і намагається пізнати його. А душа у цьому невеличкому за розміром, але такому ємному за внутрішнім змістом поетичному баченні майбутнього, з'явилася від «злиття розумного і красивого» та «могутності Педагогічної Любові» (вислови В. Сухомлинського та Ш. Амонашвілі).

Беззаперечним є і те, що за допомогою залучення дітей до процесу творення самих

себе і гри, втіленої в хореографічну дію, протягом багатьох років ми вирішували багато проблем, пов'язаних з формуванням високих моральних якостей у школярів, згуртуванням дитячого колективу, створенням сприятливої психологічної атмосфери. Виховні традиції першого «Проліска» передавалися наступним поколінням, забезпечуючи ідейний зв'язок. У танці-грі формувалися почуття честі і відповідальності, обов'язку і поваги до товаришів. Сьогодні ці багаторічні надбання успішно

продовжують гімназисти облкомплексу. Наприклад, значення ролі колективу у справі формування у дитини вміння об'єктивно оцінювати свої дії, за допомогою спеціально відібраних народних ігор і забав, розкривалися в одноактному балеті «Мухомор», хореографічних композиціях «Бешкетник», «Хлопчачі розваги», вокально-хореографічній композиції «Куди їдеш, Явтуше» та одноактному балеті «Зимові свята в Україні». Адже у взаєминах з колективом, іншими дітьми складається особистість дитини.

В основу драматургії хореографічних композицій «Велика перерва», «На пташнику», «Пе-

ред екзаменом» і «Щасливе дитинство» були покладені психологічні ігри, які навчають дітей ідентифікувати прояви різних емоцій як власні так і оточуючих людей. Ці танці-ігри виховують емоційну культуру, уміння гальмувати, або навпаки виразно проявляти свій інтерес, радість, здивування, образу, гнів за допомогою міміки, жестів, хореографічного тексту.

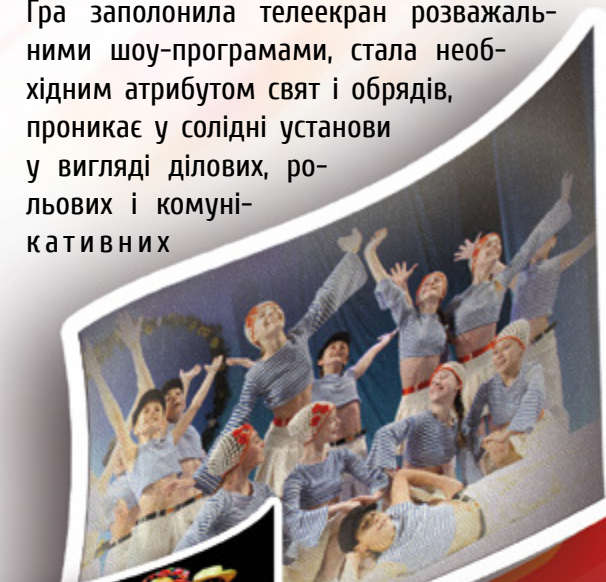
«Шлях до мрії», «Пригоди Буратіно або Золотий ключик», «Червона шапочка», «Чунга-чанга», «Кубик-Рубик» та «Павлиські казки» – це композиції, в основі яких наявні обов'язкові

Дай це повстане в нас не граєш, що виступи наші заставлює

компоненти сюжету (місця, дії, колізії) і ролей, тобто сюжетно рольової гри, що є основою процесу соціалізації дитини. Уявне місце, в якому відбувається танець-гра, може знаходитись в далекому і недалекому минулому, в сьогоденні або майбутньому, воно може бути реальним, добре відомим або фантастичним.

Кожен, мабуть, спостерігаючи народні танці, часом ловив себе на тому, що, милуючись світломузичною пластикою самого танцю, не помічає музичного супроводу. І не всім спадає на думку: *«... чому досі немає саме хореографії, де хореографічна пластика, притаманною лише її мовою, самостійно доносила б до глядача зміст будь-якої композиції»*.^[76] Проте, не зва-

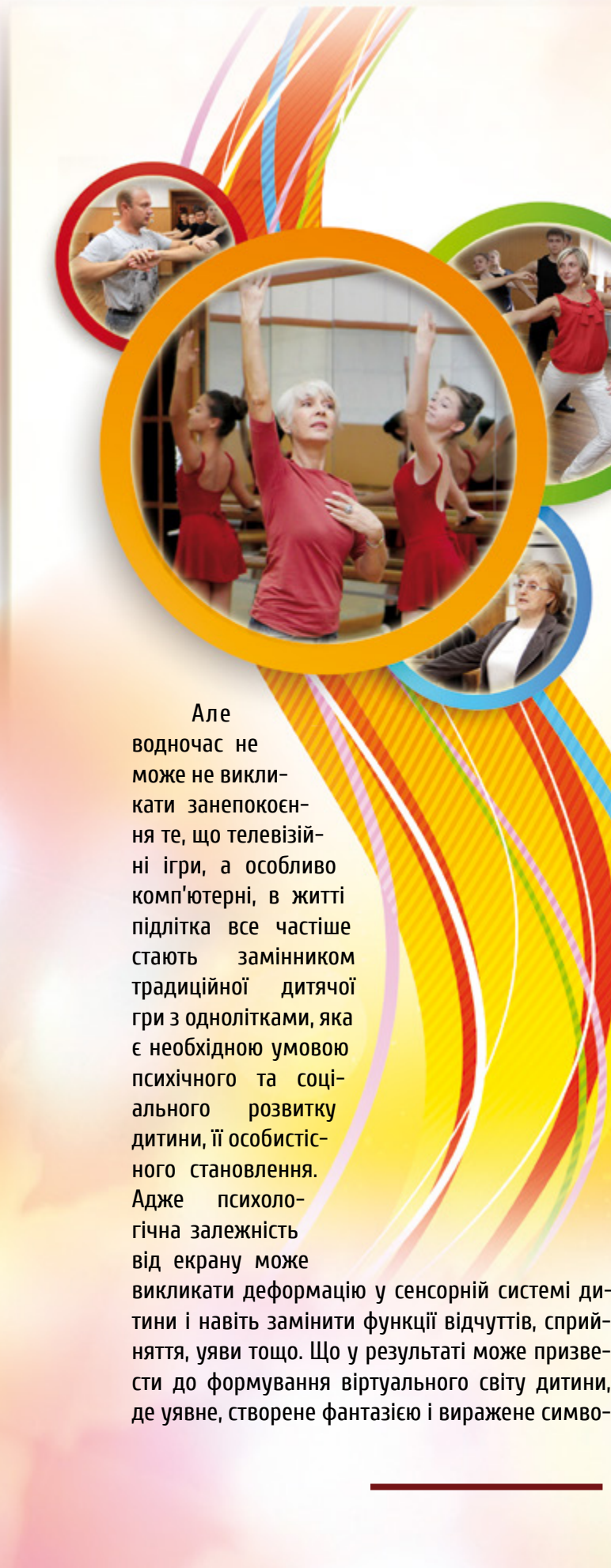
студенти, і навіть дипломовані спеціалісти. Гра заповнила телеекран розважальними шоу-програмами, стала необхідним атрибутом свят і обрядів, проникає у солідні установи у вигляді ділових, рольових і комунікативних

жаючи на критичне зауваження відносно самостійності танцю художника-колориста Флоріана Юр'єва, експерименти з кольором, який за словами французького вченого Жоржа Агостона є якісною характеристикою стимулу, ми почали робити, мабуть, ще у 1985 році. В хореографічних композиціях «Музика нашого дитинства», «Весняні грози» – на музику А. Вівальді та М. Равеля («Болеро») була втілена ідея поєднання звуку та кольору або забарвлення музики, що протягом багатьох років захоплювала митців багатьох країн світу.

Стосовно ж можливостей такого феномену як гра, то це безперечно один з найпопулярніших видів людської діяльності. Грають діти, школярі,

ігор. Думається, що для дорослої людини гра це своєрідна психологічна «машина часу» за допомогою якої вона повертається в дитинство для зняття психологічних проблем, соціальних стресів, хвилювань і життєвих негараздів і навіть короткочасне перебування в цьому уявному доросло-дитячому стані цілюще впливає на нервову систему.

лічною комп'ютерною мовою, засвоюється і переживається як справжнє, де боротьба комп'ютерно персоніфікованих сил Добра і Зла, Правди і Кривди, Любові і Відрази тощо сприймається «правдиво».

«Дух змагань у нашому класі присутній завжди: і коли ми декламуємо вірші на уроках української літератури та розповідаємо правила з української мови; і коли пишемо тести з географії, історії чи англійської мови; і коли висловлюємо думки на уроках етики й основ здоров'я; і коли малюємо малюнки на виставки; і коли змагалися у всеукраїнському конкурсі з інформатики «Золотий колосок»; і коли танцюємо у залі чи на сцені. Кожен з нас хоче бути першим, але одночасно вболіває за своїх однокласників».

*Оля Кондратенко
учениця 6-го класу*

Наша розмова з Анатолієм Єгоровичем про потребу дошкільнят та школярів в ігровій та творчій діяльності, що в процесі «олюднення» школи, наближенні її до дітей може стати складовою вирішення багатьох проблем гуманізації освіти України, з танцювального класу непомітно перемістилася в клас теоретичних занять і почала набувати форму дискусії, до якої долучилися ті, хто безпосередньо здійснює навчально-виховний процес в облкомплексі.

З того, як лідер знайомить нас з «музично-хореографічною командою», а це викладачі-хореографи, члени обласного осередку Національної хореографічної спілки України Я.В. Головенко, І.В. Данілов, І.В. Дроздова, Н.М. Коваленко, А.А. Коротков, В.М. Короткова, В.Ф. Похиленко, Ю.М. Сивоконь, О.С. Скрипник, К.М. Сущенко, С.С. Твердохліб, Є.В. Цапенко, О.А. Шупер та акомпаніатори Л.В. Гайдай, М.Г. Гаян, О.М. Гаян, О.П. Горденко, Т.В. Карчевська, Л.А. Поворозко, А.В. Савсюк, Н.О. Сайко, Н.М. Українцева та О.М. Чумаченко можна було здогадатися, що

Але водночас не може не викликати занепокоєння те, що телевізійні ігри, а особливо комп'ютерні, в житті підлітка все частіше стають заміником традиційної дитячої гри з однолітками, яка є необхідною умовою психічного та соціального розвитку дитини, її особистісного становлення. Адже психологічна залежність від екрану може викликати деформацію у сенсорній системі дитини і навіть замінити функції відчуттів, сприйняття, уяви тощо. Що у результаті може призвести до формування віртуального світу дитини, де уявне, створене фантазією і виражене симво-

ефективністю її роботи він задоволений, а тому тему дискусії довго пояснювати не довелось.

– Якщо звернути увагу на стан початкової освіти на сьогодні, – розпочав аналіз проблеми Анатолій Єгорович, – слід відзначити, що він має ряд серйозних вад і серед них недостатня увага до формування в дитині рефлексивного ставлення до себе і світу, до культурного розвитку дитини, як майбутнього носія нових високих суспільних відносин, різносторонньо розвинутої особистості, адже саме сьогоднішні діти – це завтрашнє суспільство. Тому дуже важливо, щоб ми розширювали у дітей уявлення про те, що існують різні культури, різні культурні традиції, формували поважне ставлення до іншої культури, тому що людина, соціалізована у своїй культурі, часто сприймає інші культури як щось чуже і навіть вороже.

У зв'язку з цим зовсім не байдуже, яким є викладач, наскільки ясно і емоційно сприймає він мету виховання і як розуміє завдання сьогоднішнього дня, наскільки його інтереси, бажання, помисли стають дієвими і здатними розвивати, змінювати на краще поведінку дитини, наскільки педагогічна культура відповідає вимогам часу. Цілком слушною з цього приводу є думка відомого німецького психолога і педагога Ернста Меймана, який писав, що вчитель мусить «не лише з'ясувати відмінності обдарованості у своїх учнів, а й виявляти також характер власної обдарованості і спостерігати, як впливає вона на його спосіб викладання».^[39]

Тому нові вимоги до уроків музики, образотворчого мистецтва, хореографії і художньої культури, які мають особливі можливості для формування системи естетичних та загальножиттєвих цінностей особистості, передбачають розвиток не тільки спеціальних музично-хореографічних, але і генерованих здібностей дітей, а також таких психічних процесів, як відчуття-

сприймання, пам'ять, мислення, уява, тощо. Недаремно ж в українському прислів'ї мовиться: «Знання та розум – скарб людини».

– А ще – «Вік живи – вік учись», – почувалась задумлива репліка когось з викладачів. І, нам здалося, що класом прокотилася емоційна хвиля, яка спонукала до самоаналізу набу-

того педагогічного досвіду, намагання осмислити проблемне сьогодні, прагнення побачити освітянське майбутнє і, мабуть, головне – зрозуміти, яке місце у тому майбутньому посяде Креса, яка створювалася людством протягом багатьох тисячоліть і яка повинна врятувати світ.

– Дійсно, – ніби опустившись з емоційного

гребеня, спокійно продовжила викладач хореографії заслужений діяч мистецтв України Валентина Короткова, – видатні психологи, музикознавці, педагоги вважають, що розвивати розумові здібності особистості неможливо без формування її образного мислення.

Художньо-образне мислення на уроках необхідно розвивати для того, щоб дитина змогла зуміти поглянути по-своєму на явища і процеси навколишнього світу в цілому і через це глибше відчувати свій духовний світ. Художність – це перш за все така організація засобів вираження, яка впливає безпосередньо на відчуття і ці відчуття змінює, а тому, на мою думку, художній матеріал на уроці має наповнювати душу дитини відчуттям радості та насолоди і через позитивні емоції забезпечувати реальний вихід за межі музики, танцю в мистецтво живопису, літературу, фольклор у життя і далі, через

емоційні роздуми над Красою світу повернення дитини до себе, до свого внутрішнього відчуття цінностей, стосунків і т.д.

– Якщо можна, – піднявши, ніби дисциплінований учень руку, приєднався до розмови акомпаніатор Олександр Чумаченко, – то я хочу процитувати Дмитра Дмитровича Шостаковича: *«Любіть і вивчайте велике мистецтво музики. Воно відкриє вам цілий світ високих відчуттів, пристрастей, думок. Воно зробить вас духовно багатше. Завдяки музиці ви знайдете в собі нові невідомі вам раніше сили. Ви побачите життя в нових тонах і кольорах»*.

Можливо, якраз у словах, *«любителями і знавцями музики не народжуються, а стають... Щоб полюбити музику, треба перш за все її слухати»* і приховані можливості для розвитку художньо-образного мислення дитини музикою. І чи не музикою виховувати людину, яка відчуває глибоко, тонко і вільно? Адже, за словами Сухомлинського *«краса*

музики має своїм джерелом красу навколишнього світу».

Так як же зробити так, щоб висока чудова класична музика, її кращі зразки торкнулися найглибших струн душі і серця дитини, стали доступними і зрозумілими, будучи віддзеркаленням навколишньої дійсності, допомогли б зрозуміти цю дійсність і саму себе в складних життєвих ситуаціях?..

– Олександрє Миколайовичу, прошу вибачення, – тактовно перервала дещо афористичний стиль висловлення думки досвідченого колеги, заступник директора з навчально-виховної роботи школи мистецтв Євгенія Цапенко, – але жодне з мистецтв не зважаючи на всю свою унікальну специфічність, не може бути

Дай це пам'яті, в нас не згасає, що винесли нам українську грамоту.

плідно освоєне без підтримки з боку інших видів мистецтва, оскільки тільки в їх органічній єдності можна пізнати цілісність і єдність світу, універсальність законів його розвитку у всьому багатстві відчуттів, різноманіття звуків, кольорів, рухів, – і звертаючись до аудиторії, продовжила:

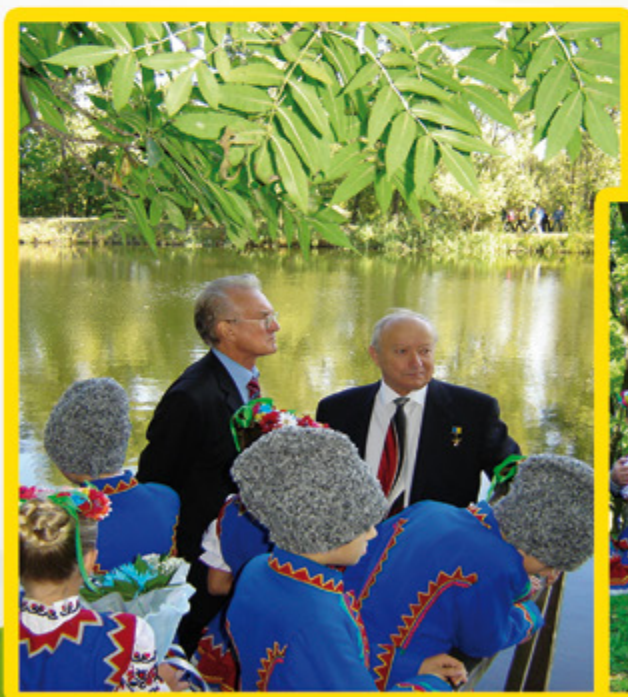
– Сьогодні, за традицією, кожне з мистецтв дається учням роздільно, слабо скріплюється з їх загальними знаннями, уявленнями і діяльністю. Недостатньо розвинена і загальна теорія художнього виховання і становлення особи дитини під впливом мистецтв, у тому числі і в процесі їх взаємодії, а розроблені методичні прийоми більше розраховані на художній професіоналізм, ніж на розвиток образного мислення і чуттєвого сприйняття навколишнього світу.

Звідси висновок: якщо ми спрямовуватимемо свою діяльність на вузький професіоналізм, то це не сприятиме розвитку творчої думки дітей, особливо на початковому етапі навчання. Тому я погоджуюся з Валентиною Миколаївною в тому, що доцільним є також взаємозв'язок мистецької освіти з іншими гуманітарними предметами – мовою, літературою, природо-

знавством, тобто потрібно будувати роботу на принципі інтеграції, в основі якого лежить синтезування мистецтвознавчих предметів навколо спільних для всіх дисциплін категорій – мелодія, темп, ритм, динаміка, тембр, імпровізація тощо.

А ще, спостерігаючи за викладачами і за тим як Анатолій Єгорович реагує на їхні пропозиції, ми були впевнені, що на основі детального аналізу програм окремих дисциплін, з метою виділення спільних тем будуть надруковані методичні рекомендації з проведення інтегрованих уроків. І ці знахідки неодноразово обговорюватимуться як на кафедрах, так і семінарах, адже багаторічний намір директора облкомплексу, завідувача кафедри хореографічних дисциплін, образотворчого мистецтва та дизайну мистецького факультету КДПУ ім. В. Винниченка, голови обласного осередку Національної хореографічної спілки України народного артиста України, професора А. Короткова змінити педагогічні технології виховання мистецтвом з авторитарно-інформативних на особистісно-розвивальні, пам'ятаючи, що **«виховання мистецтвом – це мистецтво виховання»**, – не втратив своєї актуальності.

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ. Організаційним центром методичної роботи з педагогічними працівниками в облкомплексі є інформаційно-методичний центр навчального закладу. Ме-

тодична служба комплексу відповідно до закону України «Про освіту», орієнтуючись на гуманізацію цілеспрямованого процесу виховання й навчання в інтересах людини, суспільства, держави, реалізуючи принципи державної політики в галузі освіти, забезпечує:

- досягнення учнем установлених державою освітніх рівнів (освітніх цензів); формування у закладі освітньо-виховного простору на основі пріоритету загальнолюдських цінностей, життя та здоров'я людини, вільного розвитку особистості;

- виховання громадянськості, працьовитості, поваги до прав і свобод людини, любові до навколишньої природи, Батьківщини, родини;

- досягнення єдності загальнодержавного культурного й освітнього простору, захист і розвиток засобами освіти національних культур, регіональних культурних традицій та особливостей, відродження української культури, моральності, духовності.

- адаптацію освітньої установи до нових умов та особливостей розвитку учнів, побудова загальнодоступної освіти з урахуванням рівня сучасної педагогічної науки та творчої практики навчання й виховання. Методична служба передбачає формування й розвиток професійних якостей учителя, вихователя, підвищення їхньої професійної майстерності.

Основними умовами організації методичної діяльності, побудови адаптивної моделі методичної служби та управління нею в освітній установі є:

- чіткий розподіл повноважень, прав та обов'язків;

- максимальне урахування соціального замовлення на освітні послуги та особистісно зорієнтована побудова діяльності педагогів у різних структурах методичної служби;

- розгляд активного позитивного досвіду методичної роботи кожного члена педагогічного колективу як опорного в побудові загальної системи методичної роботи, загальнодержавного, регіонального, територіального досвіду й загальних тенденцій розвитку методичної роботи, теоретичних підходів, розроблених наукою.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА В ОБЛКОМПЛЕКСІ

Про гуманізацію і гуманітаризацію освіти, тобто, про освоєння гуманітарних дисциплін, серед яких одними з головних є культурологічні та українознавчі, сьогодні говориться багато. Але те ж саме «сьогодні» ставить і багато питань, на які відповісти дуже складно.

Де буде відроджуватись українська культура – в селах? Так села вже майже зникли, і передавати досвід, набутий поколіннями, духовність і народну культуру, що ніби в бабусиних скринях зберігалася в них, вже нікому: майже вся молодь виїхала в міста. Але і в містах від недостатнього фінансування і непримиримою боротьбою «культурних еліт» з колишніми міськими будинками і палацами культури, де розви-

валась низова народна творчість, що джерельною водою живила професійне мистецтво, вона теж майже зникла.

«Суспільний занепад народів, – стверджують культурологи, – завжди починається з того, що люди все більше й частіше повторюють відомі здобутки культури і все менше створюють нові культурні цінності. Більше того, людина може споживати різні копії культурних цінностей і таким чином бути цивілізованою, але залишатись при цьому некультурною, рабом чужих ідей, знань, цінностей».^[34]

Нині, в добу відродження національної самосвідомості й гідності, необхідно бачити всю гаму цінностей нашої культури, усвідомлювати їх генетичну єдність, нерозривність і взаємозумовленість, проводити активну роботу зі збереження вікових надбань, щоб не сталося так, як у сучасному, на перший погляд жарті, а насправді трагедії.

... Гід проводить екскурсію на руїнах старовинного архітектурного пам'ятника.

– Прошу звернути увагу, говорить гід, – ця вежа побудована більше двох з половиною тисяч років тому.

– Не кажіть дурниць, – посміхається один екскурсант, – зараз же тільки 2013-й рік!

На щастя самобутнє хореографічне мистецтво степового краю, який не так давно визнавався центром народної хореографічної культури України, все ж збереглося від надламу і занепаду. І збереглося воно не в державних культосвітніх закладах, а під дахом облкомплексу і педагогічного університету, хоча і тут були певні ускладнення, що могли привести до небажаних наслідків. Але, дякувати Богові і людям, які розуміють, що значить народний танець для українського суспільства, він вижив, розвивається в учнівському і студентському середовищі і поширюється по області й Україні викладачами хореографічних дисциплін подібно до того, як у XVII-XVIII століттях спудеї Києво-Могилянської академії і школярі тогочасних колегіумів стали

популяризаторами народно-танцювальних Різдвяних містерій у народному середовищі, започаткувавши український шкільний театр.

Сьогодні на базі школи мистецтв і кафедри хореографічних дисциплін працює постійно діючий семінар керівників хореографічних ансамблів шкіл та позашкільних навчально-виховних закладів, проводяться практикуми-семінари для керівників ансамблів України й області, здійснюється стажування та надаються методичні консультації, відкриті курси підвищення кваліфікації викладачів хореографії навчальних закладів України. Головним завданням є підготовка викладача хореографічних дисциплін, керівника гуртка, балетмейстера, який би відповідав найвищим сучасним вимогам: чітко орієн-

тувався в основних напрямках хореографічного мистецтва, володів методиками викладання дисциплін хореографічного циклу, технікою і сценічною майстерністю виконання, активно займався концертною і лекторською діяльністю, мав широку ерудицію, прагнув до внутрішньої і зовнішньої досконалості.

Дай це пам'яті, в нас не залиш, що виміти нам застелю раїни.

Виховання вірою в свої можливості

*Немає нічого важчого, як
перевиховати людину, погано виховану.
Я.А. Коменський*

З метою забезпечення поступального ходу розвитку обдарованих дітей 1 вересня 2000 року була створена гімназія II ступеня для учнів 5–9-х класів – це наступний плановий рівень лабораторії школи мистецтв і розташований він на верхньому, другому поверсі по вулиці Тарковського, 16. До цієї «свята святих» виховання мистецтвом, як одним із засобів просвітництва, що передає досвід, стверджує факт як явище,

закріплює навички мислення, узагальнює систему поглядів, є «підручником життя», який читають навіть ті, хто не полюбить навчання, суттєво доповнює знання людини про світ, від галереї «Роздумів», ведуть лише 35 крутих сходинок з трьома проміжними зупинками для осмислення вибору, але, щоб відімкнути двері, які приховують сходи, потрібно довгих п'ять років.

Всі ці роки маленькі танцівники бачили лише великий казковий будинок, який чомусь поступово все більше перетворювався на рідну домівку. Вони думали, що вище Краси першого рідня, як і вище Краси земної, – лиш високе сине

небо. Сьогодні ж вони вперше почали помічати, що з невідомого їм горішнього простору спускаються задумливі старші вихованці, заходять до танцювальних класів, а після занять з підручниками в руках знову піднімаються у невідоме. Що за підручники вони читають? Яка таїна сховалась за крутими сходами? Яка невловима сила всі роки притягувала їх до цих сходів, а потім лагідними руками вчителів підштовхувала до танцювального класу і спонукала заглиблюватись у чарівний світ танцю?

– Давньогрецьке слово «стимулус», – усміхаючись, продовжує Анатолій Єгорович, – не з благородних: так колись називали довгу загострену палицю, якою поганяли биків і мулів. «Стимулювати» в сучасному розумінні значить «підштовхувати, спонукати людину до чого-небудь». Нові завдання в галузі виховання у загальноосвітній школі сучасної України доко-

рінним чином змінили і установки в хореографічному вихованні. Від завдань бачити, відчувати, розуміти прекрасне вони перетворились на більш складні й пов'язані зі здатністю творити його у навколишній дійсності, праці, мистецтві, у повсякденному житті. Ця здатність є важливою ознакою нашого часу і забезпечується завдяки реалізації принципу естетизації усього дитячого життя. Тому в сучасному вихованні потрібно, – як мовив давньокитайський філософ Конфуцій, – за мету поставити правду, за товариша в дорозі обрати доброту, палицею повинна служити людяність, а в тіні мистецтв відпочивати.

– Якщо ж говорити про особливості багаторівневої системи виховання у Кіровоградському облкомплексі, – розповідає заступник директора з навчально-виховної роботи гімназії-інтернату III ступеня заслужений вчитель України Олександр Наумович Якимчук, людина,

з якою А. Коротков розпочинав створення цього «неспокійного господарства», – то вони спрямовані на активний пошук засобів органічної відповідності базових і мистецьких дисциплін інваріантної і варіативної складових змісту освіти у єдиному процесі формування людини здатної зрозуміти і художньо осмислити сучасний світ, а це пов'язано із знаннями і розвитком кругозору, з розумінням себе, як особистості, як частини суспільства. Якраз ця проблема і є найактуальнішою для комплексного виховання.

«Все в нашій школі як у справжній, турботливій родині: посварять і пожаліють, порадять і навчать, допоможуть і перейматимуться твоїми проблемами.

А як можна не любити свою родину!»

*Аня Гавриленко
учениця 7-го класу*

Кожного дня, по декілька разів долаючи 35 сходинок вгору і стільки ж вниз, учень-танцівник ніби існує між двома світами – звичним,

таємничо-уявним світом мрії і незрозуміло-фантастичним – світом наукових знань. Про місце уявного світу в його житті вже відомо, а ось про інший, незвичний світ – світ наукової фантазії він тільки почав чути від викладачів загальноосвітніх дисциплін.

– Але що нового, – сумнівається учень, – для мене в цих постійних розмовах про важливість для танцівника знань з фізики, історії,

математики? Згодом про це у неформальному спілкуванні з учнем переконливо і доказово говорить і викладач хореографії.

– А, можливо, це важливо, – замислюється учень, – і всі науки не просто знання для практичного використання в майбутньому житті?

– Справді, – продовжують спільно переко-
нувати викладачі, – життя прямо не пов'язане з географією або, наприклад, з хімією, але – це шлях до формування інтелектуального потенціалу, становлення особистості, здатної художньо осмислити оточуючий світ і явища життя в мистецтві і, перш за все, треба повірити у свої можливості, а погані оцінки – просто результат страху поринути у світ фантазії, а від помилок не застрахований ніхто, – додає викладач світової літератури. Ось і великі іноді робили помилки, та ще й які, але їхні безсмертні творіння від цього не постраждали!

Наприклад, у часи античності Вергілій у своїй поемі «Енеїда» розповідає про місто Гела, яке в часи Енея ще не існувало. Оноре де Бальзак в одному з своїх оповідань устами Карла Великого говорить: «Ти думаєш, як вчений із Сорбонни». Такий же випадок, як і з Гелою. Карл Великий помер у 814 році, а Сорбонна була заснована у 1253 році.

– Тепер переконався, що від помилок ніхто не застрахований?

Так, виходячи із сукупності різних видів діяльності, вибудовуючи ідеал власної особистості («ідеальне Я») й обмірковуючи кроки, спрямовані на досягнення цього ідеалу,

учень-танцівник свідомо обирає відповідний спосіб діяльності, а отже і стиль життя, – найважливіший етап у процесі самовиховання. Але прямувати до поставлених цілей, незважаючи на миттєві імпульси дитинства, учень продовжує вже на наступному гімназійному рівні, де здійснюється профільне навчання за суспільно-гуманітарним, природничо-математичним та художньо-естетичним напрямками.

«Складно уявити такий навчальний заклад, як наш, але він існує! Це як дитинство, звідки не хочеться йти. Що може бути кращим у житті? Відповідь одна – гімназія! Я хочу сказати всім, хто зараз вчиться в гімназії: цінуйте кожну хвилину, проведenu в ній, робіть незабутнім кожен день!»

*Аліна Кузьомкіна
учениця 6-го класу*

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ. Рейтингова система оцінювання знань учнів дає можливість кожному гімназисту розкрити багатогранність його обдарувань, враховуючи індивідуальні особливості та диференційований підхід, нестандартність у навчанні, бажання творчо працювати. Учні приваблює дух конкуренції і змагання. Вони намагаються поліпшити свої показники, порівнюючи результати з навчальними досягненнями як однокласників, так і учнів усієї гімназії. Рейтингова система враховує результати семестрової та підсумкової державної атестації.

Гімназія-інтернат третього ступеня новими офіційними документами

Гімназія-інтернат III ступеня – середній загальноосвітній навчально-виховний заклад, який здійснює пошук, відбір та навчання талановитої молоді, в першу чергу з сільської місцевості області. До гімназії-інтернату зараховуються учні, які закінчили 9-й клас спеціалізованої або загальноосвітньої школи і пройшли конкурсний відбір.

З метою пошуку та відбору талановитої учнівської молоді, в першу чергу з сільської місцевості області, створення рівних умов для здобуття якісної освіти в облкомплексі організована робота безплатних очно-заочних підготовчих курсів для учнів 9-х класів сільських шкіл області. Листи з запрошенням взяти участь у роботі курсів надсилаються до кожної сільської школи. Під час осінніх, зимових та весняних кані-

кул учні мають можливість поглибити свої знання з базових предметів на очних консультаціях з викладачами гімназії, пройти пробні тестування з української мови, історії України, алгебри, іноземних мов, фізичної підготовки, отримати індивідуальні завдання на період між очними заняттями. Під час занять на очно-заочних підготовчих курсах учні отримують реальну картину своїх навчальних досягнень, мають можливість протягом року усунути виявлені недоліки, працюючи з кваліфікованими викладачами гімназії, шкільним вчителем, репетитором або індивідуально.

КОНЦЕПЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ. В гімназії-інтернаті облкомплексу з 2004 року здійснюється профільне навчання, метою якого є забезпечення можливостей для рівного досту-

пу учнівської молоді до здобуття загальноосвітньої профільної та початкової допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж усього життя, виховання особистості, здатної до само-реалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства. Профільне навчання спрямоване на набуття старшокласниками навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Основними завданнями профільного навчання є: створення умов для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і потреб учнів старшої школи в процесі їхньої загальноосвітньої підготовки; виховання в учнів любові до праці, забезпечення умов для їхнього життєвого і професійного самовизначення, формування готовності до свідомого вибору і оволодіння майбутньою професією; формування соціальної, комунікативної, інформаційної, технічної, технологічної компетенцій учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності; забезпечення наступно-перспективних зв'язків між загальною середньою і професійною освітою відповідно до обраного профілю.

СТРАТЕГІЧНА МЕТА – розвиток гімназії як загальноосвітнього навчального закладу з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілів, а через це – створення умов психологічного і фізіологічного комфорту в облкомплексі, формування в учнів-гімназистів цілісної системи знань з усіх предметів, забезпечення активної позиції суб'єктів навчально-виховного процесу до результатів своєї роботи, виховання компетентної соціально адаптованої особистості.

Зосередження на потребах розвитку й виховання учнів передбачає пряму залежність проектування змісту і методичного забезпечен-

ня від вікових та індивідуальних особливостей дітей. Основою всіх перетворень має бути реальне знання дитячих можливостей, прогнозування потреб найближчого розвитку особистості. Саме на цьому ґрунтується застосування сучасних педагогічних технологій.

У стратегічному плані навчальний заклад має закласти фундамент для формування демократичного суспільства, яке визнає освіченість, вихованість, культуру найвищими цінностями, незамінними чинниками соціального прогресу. Це потребує пріоритетної уваги до навчального змісту і методик, які формують світогляд, цінності культури, уміння самостійно учитися, критично мислити, користуватися комп'ютером, здатність до самопізнання і самореалізації особистості в різних видах творчої діяльності, вміння і навички, необхідні для життєвого і професійного вибору.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ. На сучасному етапі розвитку освіти, вдосконалення навчально-виховного процесу загальна мета діяльності педагогічного колективу Кіровоградського облкомплексу конкретизується в основних завданнях, що інтегрують навчальні, розвивальні та виховні аспекти освіти:

– Створення ефективного

– Забезпечення оптимальних умов для інтелектуального, соціального, морального і фізичного розвитку та саморозвитку учнів.

– Спрямування зусиль педагогічного колективу на вивчення та пропаганду цінностей та норм, притаманних розвинутих демократичним державам.

– Різнобічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків (здібностей), формування інтересів і потреб.

– Збереження і зміцнення духовного, психічного, інтелектуального і фізичного здоров'я учнів.

– Виховання школяра як громадянина України, вільної, демократичної життєво і соціально компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір і приймати відповідальні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях.

– Формування в учнів уміння і бажання вчитися, виховання потреби й здатності до навчання упродовж усього життя, вироблення умінь практичного і творчого застосування набутих знань.

– Формування в учнів цілісного наукового світогляду, загальнонаукової, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентності на основі засвоєння системи знань про природу, людину, суспільство, культуру, виробництво, оволодіння засобами практичної і пізнавальної діяльності, виховання в учнів розуміння ролі праці як умови їхнього життєвого й професійного самоутвердження.

– Виховання гімназиста як людини моральної, людини культури з розвиненим естетичним і етичним ставленням до навколишнього світу й самого себе.

– Формування уявлень про сутність, види та жанри мистецтва, особливості художньо-образної мови мистецтв: хореографічного, образотворчого, музичного, театрального.

– Виховання культури учнів на основі вивчення зразків світової, національної художніх

кре-

ативно-

го навчально-

но-виховного

простору закладу,

який буде максимально

сприяти розвитку особисто-

сті учня, з опорою на національ-

но-культурні традиції, демократизацію,

гуманізацію, нероздільність навчання і вихо-

вання.

– Перехід на оновлену парадигму освіти з внесенням суттєвих змін в організацію і зміст навчально-виховного процесу, використання прогресивних концепцій, запровадження в практику роботи облкомплексу досягнень вітчизняної і світової педагогіки та психології.

культури та предметів гуманітарного циклу, особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва.

– Розвиток естетичної свідомості і художньої компетентності, розширення емоційної сфери особистості.

– Виховання художніх інтересів, смаків, морально-естетичних ідеалів, потреб у художньо-творчій самореалізації.

– Виховання культури сприйняття та оцінки художньо-естетичних явищ та предметів, а також потребу в духовному самовдосконаленні.

– Формування художньо-образного мислення, розширення творчого потенціалу учнів, забезпечення вияву нахилів та здібностей учнів, прогнозування та виконання програм творчого розвитку для кожного учня.

– Формування універсальних якостей діяльно-творчої особистості.

*Діяльність -
шлях до успіху*

Ідеал – в тобі самому. Перешкоди до досягнення його – в тобі ж. Твоє положення – є той матеріал, з якого ти повинен створити цей ідеал.
Т. Карлейль

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ОБЛКОМПЛЕКСІ.

Створення інноваційного навчально-виховного простору – провідна умова супроводу

інтелектуально обдарованих дітей.

Створення освітнього простору – суттєвий чинник формування умов для розвитку особистості в навчально-виховному процесі навчального закладу.

Особливо актуальна ця теза для навчальних закладів такого типу, які є осередками роботи з виявлення, освіти, розвитку, підтримки інтелектуально обдарованих особистостей.

Слушно виглядає думка стосовно того, що оскільки освітній простір є новітнім принципом устрою системи освіти як методологія трансформації та формування освітньої галузі, оскільки перед тим, як об'єднуватись у світовий або європейський освітній простір, він пови-

нен бути сформованим у кожній окремо взятій одиниці освіти – школі, вищому навчальному закладі, дошкільній установі, позашкільному закладі тощо, що поступово має створити цілісну систему освіти країни.

У закладі, призначеному для пошуку, виявлення, розвитку, підтримки, методичного супроводу інтелектуально обдарованих дітей, такий простір і трансформується в інноваційно-освітній, основним призначенням якого якраз і є виконання ролі провідної умови для здійснення усіх перелічених завдань.

ПЕРША СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ – СОЦІАЛЬНЕ ЖИТТЯ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ, яке втілюється у різноманітних формах (уроки художньо-естетичного циклу, позаурочні заходи – постановки, конкурси, відвідування театрів, філармоній, естрадних концертів, насичене мистецькими враженнями дозвілля школярів поза педагогічним керуванням. Виховна дія заходів і як результат – вплив мистецтва на особистість – значно посилюється, якщо всі учасники мистецького життя активно спілкуються з приводу нього: аналізують власну творчість, дискутують, діляться враженнями з тими, хто досі не був причетний до конкретної мистецької діяльності тощо. Спілкування стає результатом усвідомлення школярем власної спроможності творити простір тоді, коли він вступає в рівноправний діалог з іншими його членами – митцями, вчителями, батьками, школярами з інших навчальних закладів – у процесі спільної підготовки дискусій, створенні спільних проєктів, «зворотному» зв'язку з діячами культури. У такий спосіб виховується потреба і здатність вивчати та самому впливати на простір – творити його.

ДРУГА СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ – ХУДОЖНЬО-ПРЕДМЕТНЕ ОТОЧЕННЯ ЯК ПОЛЕ, в якому уможлиблюється спілкування (інтер'єр, різноманітні виставкові та інформативні стенди, шкільна преса, організація музейної справи, оформлення будь-яких

шкільних подій. При цьому предметне оточення не є фоновим чинником зовнішньої естетизації фізичного середовища як приміщення. Його дієвість «включається» лише тоді, коли воно виступає як відображення мистецької діяльності, ініціюється та створюється безпосередньо суб'єктами художнього простору – школярами. У такий спосіб предметне оточення починає відігравати роль передавача різноманітної інформації і стимулятора її естетичного осмислення та подальшого наукового пізнання.

ТРЕТЯ СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ – НАСИЧЕНА, ЦІЛЕСПРЯМОВАНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ВСІХ СУБ'ЄКТІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ.

Отже, інноваційний освітній простір навчального закладу повинен включати в себе взаємопов'язані складові: умови для ідентифікації типу обдарованості через занурення дитини в науково-дослідницьку діяльність як цілісність, умови для спостереження за змінами у співвідношенні проявів різних типів обдарованості, умови для застосування достатнього і необхідного для фіксації динаміки індивідуального розвитку дитини діагностичного інструментарію, умови для розвитку профільної обдарованості майбутнього випускника як визначальної складової професійного становлення, зрештою умови для удосконалення «технічного апарату», необхідного для втілення задуму при створенні творчого продукту.

Окреслені умови мають діяти взаємопов'язано в напрямі навчальної й виховної роботи сучасного навчального закладу, поєднанні змісту урочної та позаурочної діяльності учнів об'єкту.

Спорамку було слово...

*В країні козаків усі діти
вміють читати, навіть сироти.
Павло Алепський*

Спостерігаючи за метушливими дітлахами, які, ніби квіти в похмуру погоду, ховали носики у різнобарвних шарфах, ми обговорювали тему наступного візиту. І раптом «тема» з'явилася сама. Вона виникла з сивої імлі вогкого ранку, тихо пропливла над покрученим торішнім листям і розчинилася в оповитій туманом гімназії.

У кожної людини – не часто, не штучно, але само собою, і лише в день дуже хороший, серед інших просто хороших днів настає потреба озирнутися. Так і відчуття того, що у цій «зануреній у роздуми незрозумілості» – сенс візиту, змусило нас не просто озирнутися, а попрямувати до дверей, мимохідь привітатися з черговою, нашвидкуруч зняти вологі куртки і зайняти очікувальну позицію серед гамірливого літа другого поверху молодшої гімназії.

Коли вимогливо прозвучав дзвоник, ми, слідом за трьома вчительками, серед яких була і наша «тема», тінню прослизнули до класу і зайняли місце за останньою партою.

Слова вітання і неспокійний стукіт стільців поступово обволоклися пружною очікувальною тишею. Видно було, що молода вчителька не знає, з чого почати урок. І ось вже німе питання, що мов грайливий сонячний зайчик заіскрилося в очах учнів, – «А скільки Вам років?» – зустрівшись з запитливо-серйозною відповіддю погляду вчительки, – «Хіба це має стосунок до

уроку?» – задзвеніло тихим задумливо-мелодійним голосом, що цілком гармонійно з повним вишуканості ласкавим поглядом наповнив тишу пульсуючим речитативом.

– Ну що б, здавалося, слова... / Слова та голос – більш нічого. – і після невеличкої паузи, викликаної, мабуть, глибинним усвідомлення Шевченкової Величі, запульсувала кров – А серце б'ється – ожива, / Як їх почує!.. / Знать, од Бога / І голос той, і ті слова / Ідуть меж люди.^[72]

Учні не могли відірватися від її чудової української мови, що то тихоплинним потічком, а то раптом бурхливою рікою розливалася по класу, наповнюючи його веселковою красою і силою поетичного слова, що проникало в найпотаємніші куточки дитячої душі, наповнюючи її ілюзією живого, повнокровного життя і складністю людських почуттів у найрізноманітніших формах їх вияву.

Щоб не зруйнувати враження від уроку, ми умисно не уточнювали ім'я і прізвище нашої «теми». Звідки вона? Як вирішила стати вчителькою української мови в часи, коли «Україна вже не в моді»? (В. Симоненко) В чому полягає її чарівливість? У погляді?.. Можливо... Або в її голосі?.. Іноді голоси людей звучать такою млістю, такою привабливою красою, що слухати їх дає справжню насолоду.

Вже пізніше ми дізналися, що це студентка кафедри української мови факультету філології та журналістики КДПУ ім. В. Винниченка, яка проходить переддипломну практику в 9 класі молодшої гімназії. Її урок, за оцінкою досвідчених вчителів-методистів Людмили Бро-

ніславівни Богданович та Вікторії Володимирівні Павленко, можливо, й не піднявся до рівня мистецької досконалості, але в ньому світілася іскринка, що ледь жевріючи на потемнілих від часу ранніх полотнах великих майстрів епохи Відродження, з часом перетворюється на яскраве полум'я, що пронизує пітьму догматичного мракобісся.

В світі існує безліч алегорій – «правосуддя» зображають як жінку з терезами; Час (тобто Хронос) – кремезний старий з косою та піщаним годинником; алегорія річки – старий з горщиком, з якого ллється вода як натяк на джерело; живопис – жінка з пензлями та палітрою художника тощо. І шкода, що жоден живописець або скульптор не створив алегорії «просвітництво». І втілений у тій алегорії був би предвічний УЧИТЕЛЬ – ЛЮДИНА, яка творить ДОБРО зі ЗЛА, тому що його більше нема з чого творити, ЛЮДИНА, якій ми зобов'язані вихованням, хто поважніший, ніж батьки, яким ми зобов'язані лише народженням: «одні дарують нам тільки життя, а інші добре життя» (Аристотель).

В.О. Сухомлинський, говорячи про вчителя, відмічав: «... За маленькою шкільною партою твориться народ». І творять його вчителі, а з-поміж них – у першу чергу – вчителі української словесності, «наставники думки, волі, духу людини», бо наука рідної мови, літератури – наука про найголовніше: про Україну, рідну землю, її силу й красу, її минуле й майбутнє.

Від викладача української мови залежить не лише основна база знань з української мови

та літератури, а й уміння учнів гарно, правильно говорити, відстоювати власну думку, позицію, знати витоки сучасної культури, бути свідомими громадянами, самоідентифікуватися «якого роду, племені» та втілювати гасло «Я – УКРАЇНА – СВІТ».

Мабуть, жоден інший предмет не ставить перед спеціалістом-філологом такої великої кількості проблем та завдань; саме від них залежить, чи є у нашої держави майбутнє та яким воно буде. Відповідно й рівень фахівця повинен іти в ногу з часом (навіть деякою мірою випереджаючи його), реалізовувати цілі й завдання, для вирішення яких залучається не лише досвід найкращих педагогів різних шкіл та напрямків, не лише банк найкращих педагогічних знахідок, не лише вивчення нових ідей, технологій, а й, на нашу думку, особистість учителя.

Від особистості залежить, чи буде майбутнє в учня, чи виросте він патріотом, гідним своєї Батьківщини, чи взагалі відбудеться як людина.

Не сіра посередність, не автомат для виконання вправ та завдань, а творча, мисляча особистість.

Кожна держава зацікавлена не просто в гарному спеціалісті, фахівцеві, а і, в першу чергу, людині грамотній, вихованій, всебічно розвиненій, наділеній «вогником» творчості, по-друге, здатній розвиватися та самовдосконалюватися. На жаль, досить часто бажане та реальне вступають у протиріччя, мають різні «полюси». Вчителеві тяжко буває на прикладах літературних творів та персонажів пропагувати певні ідеали, коли життя пропонує діаметрально протилежні «картинки». Майстерність вчителя й полягає у тому, щоб учень увібрав потрібний книжковий досвід, перетворивши його у необхідний життєвий. Завдання філолога – золота середина, яка створить самодостатню, свідому людину.

Найчастіше сучасні батьки, коли приходить час іти дитині до школи, обирають не лише заклад, а – і це важливо! – вчителя, якому довіряють найдорожче – дитину та її майбутнє. Якісні показники школи не свідчать стовідсотково про рівень навчального закладу, мірилом її престижності – є якими стали їхні випускники. Тому кафедра української мови та

літератури повинна відповідати тому високому рівню, який дає не лише показник успішності навчання.

– Від першого дня існування комплексу, – знайомлячи нас з вчителями словесності, розповідає Анатолій Єгорович, – роль першопрохідців – піонерів належить вчителю-методисту, відміннику освіти України Людмилі Броніславівні Богданович та старшому вчителю, відмінникові освіти України Вікторії Володимирівні Павленко. Їхня креативність, творчий підхід, бажання пра-

цювати та розвиватися, самовдосконалюватися, відповідальність та добросовісність стали основою майбутніх здобутків їхніх учнів та репутації закладу. І, як результат, – показник зі вступу учнів-випускників до ВНЗ – 98%.

Пізніше колектив кафедри поповнився старшим вчителем вищої категорії Валентиною Олексіївною Шепель, молодими та перспективними спеціалістами Ларисою Миколаївною Руденко, Олександрою Сергіївною Костенко, Вікторією Сергіївною Скрипник.

За словами вчителів української мови та літератури, основні завдання та напрямки їхньої роботи тісно пов'язані з головними цілями та напрямками роботи облкомплексу в цілому і відповідають вимогам сучасності, спираються на використання різноманітних форм і методів навчання, узагальнення та впровадження педагогічного досвіду кращих вчителів, знання нормативних та інструктивних документів, використання нових технологічних ідей.

Учителі-філологи у своїй практичній роботі використовують різні форми уроків, а саме: урок-семинар, усний журнал, урок-лекція, урок-конференція, які втілюють у собі ідею співпраці вчителя й учнів, стимулюють пошуково-дослідницьку діяльність гімназистів, розвивають їхнє мислення, навички спілкування, вдосконалюють володіння лексичними нормами літературної мови.

В основі технології проведення таких уроків є робота в малих групах за рівневими завданнями, створення ситуацій пошуку шляхом введення питань і завдань проблемного характеру.

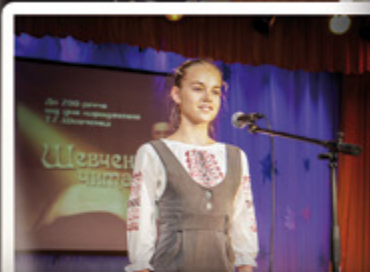
Викладачі творчо підходять до викладання свого предмету. Під час уроку вчитель і учні працюють у режимі креативної педагогіки, де останні беруть участь у творчому діалозі з ху-

дожніми текстами, формуючи особисту позицію. Педагоги використовують нестандартні задачі, що носять творчий характер, це сприяє пошуку учнями духовних орієнтирів, розвиває творчі здібності, удосконалює особистість кожної дитини. Для цього учні під керівництвом вчителів-словесників учаться самостійно працювати з додатковою літературою, виробляти навички нестандартного підходу до розв'язання проблеми того чи іншого твору. З цією метою педагоги використовують систему завдань з різних видів мистецтва на уроках літератури.

Як приклад наводимо уривок з науково-дослідницької роботи однієї з малих груп «МОВА МУЗИКИ І ЗОБРАЖЕННЯ ТАНЦЮ В ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ». У цій роботі проаналізовано музично-фольклорні явища під кутом зору їх функції в житті людини, суспільства з використанням мистецтвознавчих підходів за необхідності більш детально дослідити те чи інше явище як феномен народної культури, мистецтва, що є на сьогодні найбільш актуальним і продуктивним.

В основу аналізу покладено творчий діалог з художніми текстами «Іліади» Гомера в перекладі Б. Тена і п'єси М.Л. Кропивницького «Глитай, або ж павук». З багатьох аспектів аналізу музично-хореографічної основи в творах, за

допомогою яких можна це зробити юні науковці обрали:

– лінгвосеміотичний – знакові системи, які функціонують паралельно з мовою (наприклад, жести та міміка, що супроводжують мову);

– психологічний – вплив змісту пісень, що супроводжують дію, на емоційні стани героїв, як особливу, своєрідну форму пізнання і відображення дійсності;

– музичний – відповідність поетичних текстів музичним жанрам, формам, композиціям і прийомам, що навіює й визначає відповідну їх

наповненість;

– хореологічний – характер та темп музики, зміст і форма танців (малюнок), рухи виконавців (текст), їх просторовий зв'язок; танець як засіб впливу на соціум і індивідуальну свідомість.

«... Зосередимо свою увагу на XVIII пісні «Іліади» – «Приготування зброї», а точніше на описі щита Ахіллеса і зокрема картинах, вирізьблених на ньому богом вогню і ковальства Гефестом. Здавалося б, що ця важлива частина бойового обладунку героя мала прикрашатися

винятково сценами боїв і військового побуту. Проте лише один малюнок з усіх – облога міста і бій під його стінами – присвячений війні. Решта ж змальовує мирне життя людей: тут і весілля з танцюючими юнаками й дівчатами, і орачі на родючих ланах, і жінці, які вже збирають буйний врожай, і череда «круторогих биків», на яких несподівано нападають леви, і танцювальний майданчик з мальовничим хороводом, і молоді виноградарі з корзинами, наповненими зрілими гронами:

567] Стежкою тою дівчата і хлопці, весело-щів повні,

568] В плетених кошиках грона несли, наче мед той, солодкі.

569] Хлопчик, між ними йдучи, награвав на дзвонистій формінзі

570] І про прекрасного Ліна виспівував пісню чудову

571] Голосом ніжним. А ті, його співам вторуючи дружно,

572] Тупали в лад їм ногами, і весело всі танцювали.

А тепер уважно прислухаємося до: «Хлопчик, між ними йдучи, награвав на дзвонистій формінзі» (569); і: «Тупали в лад їм ногами, і весело всі танцювали» (572). Невже це пісня-танець у русі, подібна до описаної майже через 2700 років потому видатним українським письменником, драматургом і театральним актором Марком Лукичем Кропивницьким (1840–1910)? У драмі «Глитай, або ж павук» (дія IV, ява б) коли парубки ідуть з поля один з них загадує: «Ану затинай «Дуба»! Чи дотанцюю до села?» – і почав ..., то навприсядки, то тропака утне, то зальотним рухом кругом ходить. Решта хлопців виводить пісню: Ой, дуб-дуба, дуба-дуба, / Дівчино моя люба...^[35]

TRK BEKMECE

Але, щоб переконатися в істинності нашої здогаду, недостатньо констатувати її, потрібно знайти шлях від можливої помилки до істини. Для цього потрібно зосередитись на науковому розумінні та об'єктивно-історичній і суб'єктивно-дивінаторній (інтуїтивній, пророчій) інтерпретації уривків літературних творів,^[2] тобто текстових фрагментів і пісні (пісня – це найдавніший словесно-музичний твір, призначений для співу в якому використовуються розмаїті мовні засоби, що передають найтонші емоційні переживання), як одній зі складових музично-літературного синтезу, це дасть змогу проаналізувати органічність функціонування музично-хореографічної основи у наведених прикладах...»

І через більше як 100 сторінок дослідження дуже цікавий висновок: «... Отже, перекодування у наведених прикладах музично-хореографічних жанрів, композицій і прийомів: танець-хода виноградарів з XVIII пісні «Іліади» Гомера, що супроводжується піснею про прекрасного «Ліна», і танець парубків, що супроводжується піснею «Ой дуб-дуба-дуба-дуба!» з драми М. Кропивницького «Глитай, або ж павук», на літературний рівень, є потужним чинником омузичнення слова. Причому оперування музично-хореографічними ресурсами та їхнє адаптування до літературного

тексту пояснюється не штучним залученням їх законів у вербальну сферу, а індивідуальними особливостями художнього сприймання авторів, яке характеризується особливою музичністю».

– Викладання літератури – розповідає Л.Б. Богданович, – це та сфера діяльності вчителя-філолога, котра спонукає його учня до нестандартного мислення, вироблення в нього особистої позиції, яка дає поштовх бути активними учасниками творення особистостей нового покоління.

«Я з російськомовної родини, але тепер все частіше помічаю, що мені зручніше думати та висловлюватися українською. І це видно з того, що я посіла перше місце в обласному етапі XI Міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика».

*Марина Романюк
учениця 6-го класу*

Також кафедра гімназії тісно співпрацює з кафедрою української мови та літератури факультету філології та журналістики КДПУ ім. В. Винниченка за такими напрямками:

– надання методичної допомоги, консультацій викладачами університету вчителям-філологам гімназії;

– проведення лабораторних і практичних занять для студентів-філологів;

– проведення відкритих уроків, уроків-конференцій для студентів університету.

Це дає можливість учителям знати найновіші віяння та тенденції мовного та літературного розвитку.

Традиційними у роботі Людмили Броніславівни та Вікторії Володимирівни, – продовжує розповідь директор, – стали «Майстер-класи», які проводяться не лише для молодих колег, а й для слухачів курсів ОІППО. Саме такі зустрічі допомагають продемонструвати методи та форми роботи, завдяки яким досягається високий результат ЗН оцінювання та участь у різноманітних конкурсах, олімпіадах, сесіях МАН учнівської молоді.

Їхні вихованці неодноразово виходили переможцями не лише з предметних олімпіад, а й здобували призові місця у різних етапах та номінаціях Міжнародного конкурсу знавців української мови імені Петра Яцика, беруть активну участь і відзначаються неодноразово почесними грамотами та призами за участь у різноманітних творчих учнівських конкурсах.

Члени кафедри постійно удосконалюють практику проведення тижнів української мови і літератури та заходів, приурочених до визначних дат. Традиційними стали заходи з відзначення Шевченкових роковин та конкурс «Поетичний зорепад».

Щороку в березні проводиться традиційний Шевченківський тиждень, заключним акордом якого стає загальногімназійний літературно-музичний вечір «Тобі, Тарасе, наше слово!»

Велика увага приділяється урокам позакласного читання з метою розвитку читацької культури учнів, які, як підсумок, перетікають у читацьку та педагогічну конференції до Дня української писемності та мови «Від Нестора-літописця – до сучасності».

Учителі беруть активну участь у доборі матеріалів до контрольних робіт, складанні

тестових завдань з української мови та літератури. До гімназійного порталу закладено програми: «Тести з української мови для 10–11-х класів», «Програмні твори з української літератури для учнів 9-го класу», списки текстів для вивчення напам'ять.

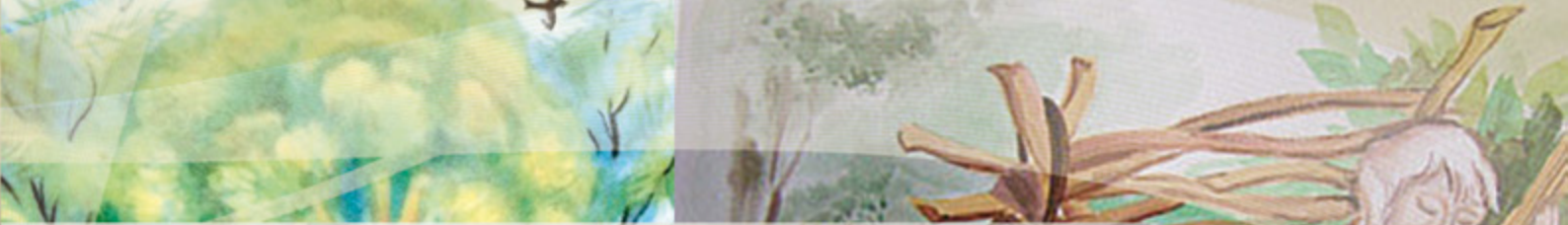
Л.Б. Богданович, В.В. Павленко постійно беруть активну участь у роботі комісій з перевірки робіт (творчих, контрольних, олімпіадних, державної підсумкової атестації) при ОІППО імені В.О. Сухомлинського.

Члени кафедри української мови і літератури постійно редагують увесь видавничий матеріал комплексу, протягом навчального року проводять консультпункти з підготовки до здачі ЗНО.

Згідно зі складеним спільним планом роботи МО з міським літературним музеєм ім. І. Карпенка-Карого, міським художнім музеєм ім. О. Осмьоркіна та обласним художнім музеєм, академічним музично-драматичним театром ім. М. Кропивницького з учнями комплексу вчителями української мови та літератури проводяться екскурсії, перегляд виставок та спектаклів. Все це сприяє розширенню кругозору учнів, поглибленню знань, виховує любов до Батьківщини, її духовних надбань.

За результатами ЗНО учні демонструють високий та середній рівень знань (за поданими сертифікатами на екзамен з української мови). Члени кафедри постійно працюють над підвищенням свого кваліфікаційного рівня шляхом самоосвіти та проходження курсів підвищення кваліфікації при ОІППО ім. В. Сухомлинського.

Справу своїх наставників продовжують їхні учні – спочатку студенти-філологи, а потім вчителі-практики: В. Кончаков, І. Колесник, І. Корніченко, Н. Сарданова, А. Маринюк, М. Ларченко, О. Поцілуйко.

*Кордони моєї любові -
це кордони
мого світу*

*Англія та Америка – це дві країни, що розділені однією мовою.
Джордж Бернард Шоу*

«To teach is to learn twice and it should be equally interesting for teachers and students» («Навчати – це вчитися двічі, і тому цей процес має бути однаково цікавим як для вчителів, так і для студентів»), – як сказав мудрець.

Кафедра вчителів іноземної мови – це творчий колектив однодумців, вся робота якого спрямована на те, щоб дати дітям міцні знання з англійської та німецької мов, сприяти розвитку творчого обдарування учнів та підготувати компетентного випускника. Враховуючи індивідуальні особливості учнів гімназії (художній смак, сценічна майстерність, творчий підхід до вирішення проблеми, почуття краси та гармонії), вчителі мають можливість створити сприятливу атмосферу свідомого оволодіння знаннями з іноземної мови, забезпечити включення учня

у навчально-пошукову діяльність, у якій би реалізувались його можливості і де б панувала атмосфера ініціативи та змагання, зробити цей процес цікавим.

Цьому сприяють такі види діяльності: написання робіт творчого та дослідницького характеру, проведення учнями науково-теоретичних конференцій з предмета, написання творів, літературних перекладів віршів, робота над різноманітними проектами, інсценізація та драматизація творів, виготовлення та захист плакатів за вивченими темами, проведення заочних подорожей тощо.

Вчителі іноземної мови добре розуміють, що талант – це надбання не лише особистості, яка ним володіє, але й тих, хто її оточує. Пошук готових талантів – це не вирішення проблеми. Проблема полягає в тому, щоб виховувати, ростити талановитих учнів, розвивати вроджені задатки. Чим раніше розкриється талант учня, тим успішніше буде проходити процес навчання

Кохати мову – це кохати життя

і його розвитку в цілому. І вчителі намагаються цю проблему успішно розв'язувати як на своїх уроках, так і в позаурочний час, активно використовуючи різноманітні сучасні методи і форми педагогічної діяльності та інтерактивні технології. Навчальну діяльність учнів вчителі активізують різними засобами, зокрема спеціальною організацією навчального матеріалу, його концентрацією, різноманітними формами та методами навчання. Підібрані вчителями завдання для дітей завжди мають комунікативний характер, надають учням можливості всебічного розкриття їхніх мовленнєвих здібностей. На уроках іноземної мови учні проявляють велику зацікавленість до навчальної діяльності, мають добрі практичні навички володіння мовою, які вони використовують в різноманітних суспільно-по-

бутових ситуаціях, беруть участь у олімпіадах, предметних тижнях, активно спілкуються з іноземними гостями.

Тиждень іноземної мови в гімназії – це свято знань, творчості та сценічної майстерності. Учні 5-7 класів залюбки беруть участь у конкурсі «Весела англійська», у шоу-програмі «Шукаємо таланти» та «У гостях у казки». Учні 8 та 9 класів здійснюють заочні подорожі до Великої Британії та США, знайомляться з культурою та традиціями їх народів, проводять конкурси любителів поезії та брейн-ринги на актуальну тематику. Справжнім феєрверком талантів є конкурс «Найрозумніший», в якому прагнуть взяти участь всі гімназисти 10 та 11 класів. До фінального туру потрапляють найвправніші знавці. В перервах між конкурсами глядачі можуть насолоджуватися чудовим співом та декламуванням поезій англійською та німецькою мовами, переглянути сценки з відомих творів. Участь учнів у різноманітних конкурсах, диспутах, шоу-програмах не лише розвиває здібності та таланти учнів, а й дає велике емоційне задоволення.

Успішно реалізувати процес навчання та виховання допомагають сучасні підручники: «Solutions» видавництва «Oxford University Press» та «Enterprise» видавництва «Express Publishing». Велика кількість різноманітних цікавих та пізнавальних вправ розвивають не тільки пам'ять, але й логіку, вміння мислити аналітично і образно.

Проте головна роль у формуванні комунікативної компетенції учнів відводиться особистості вчителя, його людським та професійним якостям. Хто ж вони – ці творці учнівських душ та інтелекту? Знайомтесь.

Н.П. Нікітенко, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України, завжди у пошуку нових ідей. Наталія Петрівна вчить дітей мислити, адже мислення – це процес руху думки від невідомого до відомого. У

мисленні активізуються процеси, які допомагають раціонально осмислити проблему та віднайти способи її розв'язання.

Методичний посібник Наталії Петрівни «Розвиток мислення учнів у процесі інтеграції формування мовленнєвих навичок при вивченні англійської мови» користується заслуженою популярністю серед колег. Учителем також запроваджено цікавий досвід «Європейський мовний портфоліо» для учнів 5-11-х класів.

Т.Т. Семеняченко, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України, працює над проблемою «Драматизація як засіб удосконалення навичок діалогічного мовлення». Вчителем разом із учнями 6-11-х класів реалізовано ряд проектів, а саме: «Україна рідна

моя» – 6 клас (урок-презентація); «Врятуємо нашу планету» – 7 клас (захист плакатів); «Зимові свята» – 8 клас (урок-гра); «Подорожуємо країнами світу» – 9 клас (урок-подорож); «Сучасні професії» – 10 клас («ярмарок» професій). Тетяна Тимофіївна працює над збірником кращих учнівських перекладів англійських віршів «Вчися та насолоджуйся». Своїм творчим потенціалом Тетяна Тимофіївна ділиться зі своїми вихованцями.

А.С. Леоновець, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, своїм прикладом доводить учням, що без міцних знань та ерудиції, творчого підходу до вирішення проблеми, неможливо посісти належне місце у сучасному суспільстві. Андрій Сергійович працює над науково-методичною проблемою «Інтерактивні методики викладання англійської мови в старших класах». Його гострий розум та професіоналізм – основні риси, які учні цінують понад усе.

Він викладач Кіровоградської Малої академії наук учнівської молоді. Три його учениці стали переможцями на II (обласному) етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України (Милокоста Ірина, Златопольська Анастасія отримали дипломи II ступеня, Красюк Ольга – диплом III ступеня).

Я.В. Головенко, вчитель вищої категорії, старший вчитель, відмінник освіти України, працює над науково-методичною проблемою «Комунікативний підхід до вивчення англійської мови в старших класах». Навчальну діяльність учнів вчитель активізує, використовуючи, зокрема, спеціальну організацію навчального матеріалу, різноманітні форми та методи навчання. Підібрані вчителем завдання для дітей завжди мають комунікативний характер, надають учням можливості всебічного розкриття їхніх мовленнєвих здібностей. На своїх уроках Яніна Вікторівна за-

стосує такі форми роботи: дискусія, прес-конференція, інтерв'ю, розмова за круглим столом, уявні подорожі до різних країн тощо.

А.С. Андріанова працює над проблемою розвитку мотивації учнів у вивченні англійської мови. Успішним результатом роботи вчителя стала реалізація проекту «Find an Epal. Learn a Language. Discover the World» (Знайди друга. Вивчи мову. Пізнай світ.), який об'єднав учнів 10-11-х класів у бажанні спілкуватися англійською мовою з однолітками з інших країн. Учні обмінювалися інформацією про культуру країн, свята, надсилали фото та відеоматеріали.

Р.І. Прибора викладає англійську мову в старших класах. Цікавиться дослідженнями в сфері особистісно-орієнтованого навчання на основі нейролінгвістичного програмування та можливостей використання НЛП-технік під час вивчення англійської мови в школі. Займається впровадженням інформаційних технологій у навчальний процес. У рамках обласного методичного огляду-конкурсу «Проектування ІТ-контенту сучасного уроку», який проводився в березні 2012 року, здобув дипломом II ступеня в номінації «Методична ефективність використання ІТ-контенту як засобу формування та вдосконалення предметної компетентності учнів на уроці». Учениця 10-Б класу Кострикін Анастасія здобула диплом II ступеня в обласній олімпіаді знавців англійської мови.

В.С. Скрипник опрацьовує науково-методичну проблему «Розвиток мовленнєвої компетентності учнів на середньому етапі». Форму-

вання комунікативної компетентності перш за все побудоване на виконанні творчих завдань, методі розв'язання ситуативних проблем. Заочні подорожі, драматизація, рольові ігри спрямовані на підвищення ефективності мовного впливу, а саме «переконуючої комунікації», на основі якої розробляється експериментальна риторика – мистецтво переконання за допомогою промови. Результатом роботи став проект «Захистимо довілля» та відкритий урок «Країнами Європи».

А.Ф. Біла, напрацьовуючи практичний досвід впровадження інноваційних технологій в процесі викладання англійської мови, презентувала ключовий етап проекту «Захист довілля».

О.В. Бузінова працює над удосконаленням сучасного уроку шляхом особисто орієнтованого навчання, в процесі якого забезпечується всілякий облік можливостей і здібностей учнів, створюються необхідні умови для розвитку їхніх індивідуальних здібностей. Практичним результатом роботи над темою є підготовка творчих завдань, дослідження та презентація власних досягнень учнів з теми «Подарунки та свята», «Звичаї та традиції».

Ось такі вони – члени кафедри іноземної мови – енергійні, ерудовані, справжні професіонали своєї справи, які не стоять на місці, завжди у пошуку нових ідей та шляхів реалізації задуманих проектів. Найвищою нагородою для них є те, що кожного року учні-випускники гімназії стають студентами факультетів іноземних мов різних вишів держави та поповнюють лави вчителів у містах та селах України.

Keşfetmek için yollar - ne keşfetmemize elverişli

An illustration of two children, a boy and a girl, sitting on a wooden bench and reading a large open book. A golden retriever dog is sitting between them, looking at the book. Several white birds are perched around them. The scene is framed by a wreath of pink roses. The background is a soft, warm glow with faint floral patterns and light rays.

Література – предмет людинотворчій

*Єдина справжня розкіш – це
розкіш людського спілкування.
А. де Сент-Екзюпері*

У Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті – Державному стандарті базової і повної середньої освіти – особливу увагу зосереджено на актуальності формування духовного світу особистості у процесі навчання на основі залучення учнів до скарбниці художньої літератури, а через неї – до фундаментальних цінностей культури у взаємодії з їхніми національними значеннями.^[20]

Учителі світової літератури обкомплексу вважають, що саме літературна освіта учнів відіграє провідну роль у вирішенні окреслених

суспільних завдань. Саме в процесі вивчення літератури – рідної і світової – стає можливою реалізація проблеми формування учня як особистості, яка має високий рівень читацької і загальної культури, вишуканий естетичний смак, володіє знаннями про найвищі досягнення української та світової літератури і культури, а також здатної до постійного саморозвитку, самовдосконалення. Залучаючи учнів до фундаментальних цінностей світу, навчальний предмет «Світова література» сприяє культурному входженню України у світове співтовариство.

Звичайно, культура людини складається під впливом не лише шкільних уроків літератури. Але беззаперечним є той факт, що в наш час саме шкільне викладання літератури здійс-

Література – предмет морально-виховний

нює вирішальний вплив на становлення і розвиток художніх інтересів і здібностей у дитячому, підлітковому та юнацькому віці. І якщо уроки літератури виявляються малоефективними, то причина частіше всього криється у тому, що викладання вступає у суперечності з природою літератури та читацькою діяльністю, що втрачається розуміння сутності і завдань предмета.

Залучаючи учнів до читання, необхідно враховувати нові цивілізаційні обставини і пов'язані з ними зміни у психології молодих людей, у сфері їхніх моральних та духовних цінностей. Тому вчитель повинен чітко усвідомлювати, що на уроках української та зарубіжної літератури ми виховуємо не письменників і літературознавців, а читачів, які повинні навчитися розмірковувати стосовно прочитаного художнього твору і висловлювати свої думки, спираючись на певний читацький досвід і певну шкільну систему знань із літературознавства.

«Світова література» – це специфічний предмет. Порівняно з іншими навчальними дисциплінами він має особливо виражену виховну спрямованість. Звичайно,

художній твір у курсі світової літератури не повинен сприйматися як «підручник життя», але навіть вивчаючи його насамперед як взірці мистецтва слова, неможливо акцентувати увагу учнів лише на його естетичній цінності. Необхідно пам'ятати, що моральні настанови літератури – в руках того, хто нею користується: чи то учень, чи викладач, чи літературознавець. Література завжди дає змогу зробити власний вибір, у ній ніколи не буває «єдино правильної» відповіді, а є варіативність підходів і трактувань. Кожна людина має право на власну думку, на своє бачення тієї чи іншої проблеми. Вчитель дає тільки основи, а учень продовжує навчатися самотужки. В основі шкільного курсу світової літератури повинна бути особистісно зорієнтована модель навчання, умовою ефективного застосування якої є використання таких методичних підходів, які передбачають позицію учня як активного співтворця уроку, самого процесу вивчення літератури.

Результатом цього процесу повинна стати реалізація таких навчальних завдань. По-перше, учень отримує уявлення про розвиток і шляхи світового літературного процесу, його національну багатоскладовість і багатогранність, «континентальні» особливості літератур (скажімо, латиноамериканської, африканської) про «регіональну» специфіку (скандинавської, слов'янської і т.д.), знайомиться з творами, що ввійшли до скарбниці світової літератури; розглядаючи їх в історико-культурному контексті, усвідомлює їх загальнолюдську цінність. По-друге, він вчиться самостійно орієнтуватись у літературному процесі, знайомиться з різними методами аналізу художнього тексту, оволодіває літературознавчими навичками та робить перші кроки в дослідницькій роботі (підготовка до виступу на семінарі, проектна діяльність, творчі роботи тощо).

Кафедра вчителів зарубіжної літератури облкомкомплексу представлена вчителем-методистом Г.В. Якимчук та вчителями вищої категорії Н.В. Момот та Т.В. Малявкіною.

Проблема, над якою працює вчитель вищої категорії, вчитель-методист Ганна Валентинівна Якимчук – «Аналіз художнього тексту як засіб вивчення творів світової літератури». З цією метою на своїх уроках вона вчить робити компаративний аналіз, зіставлення етапів, фактів, явищ, особливостей художніх творів світової літератури, допомагає розкрити загальні закономірності літературного процесу й водночас неповторну своєрідність творів різних народів; навчає вмінню вести діалог на рівні «читач-автор», «читач-герой», «читач-автор-перекладач»; сприяє формуванню читацьких компетенцій, умінь та навичок культурного читача, який не тільки оволодіває змістом художніх творів, а вміє висловити власну думку щодо прочитаного, обґрунтувати свою позицію, дати оцінку персонажам і подіям твору, передати свої емоції та почуття під впливом читання; одночасно пам'ятати, що літературний твір – твір цілісний

(так само, як є цілісними твори інших видів мистецтв), який дає можливість отримати цілісне естетичне та емоційне враження, спонукати роботу думки й уяви, виховати культурного та вдумливого читача.

Художня література містить у собі величезний виховний потенціал, який Ганна Валентинівна ефективно використовує для формування особистісних якостей учнів. Уроки проводяться на високому методичному рівні. Світлиця, читальний зал бібліотеки, кабінет гуманітарного профілю, зимовий сад – ось тут відбуваються уроки світової літератури. Навіть інтер'єр сприяє духовному та естетичному зростанню. Естетичний вплив мистецтва слова полягає в тому, що через залучення до прекрасного слово здатне надихнути людину на оновлення й покращення життя, дати моральну основу для вибору життєвої позиції.

На уроках використовуються інноваційні засоби навчання, серед яких використання інте-

рактивної дошки, аудіокасети, відеокасети, диски з записом літературних текстів та фільмів за мотивами творів художньої літератури. У своїй роботі Г.В. Якимчук широко використовує зв'язки між предметами гуманітарного циклу, що безпосередньо забезпечують літературну освіту, а саме: історія, музика, образотворче мистецтво, українська мова та література, англійська та німецька мови, які створюють відповідні суспільно-історичний, мовний та культурний контекст для засвоєння здобутків художньої літератури.

Методична проблема вчителя Т.В. Малявкіної – «Формування активної, самостійної й творчо мислячої особистості на уроках світової літератури». Для ефективного її розв'язання вчителем визначені пріоритетними такі напрямки: розвиток індивідуальності та самобутності кожної дитини; побудова взаємин учитель-учень на демократичній основі, а курсу «Світова література» – як цілісного діалогічного процесу; формування критичного мислення учнів. Переважна форма роботи на уроці –

навчальний діалог, метою якого є осмислення літературного твору та усвідомлення його естетичної цінності. Головною умовою результативності такої роботи є доскональне знання учнями художнього тексту та наявність його на уроці.

Тому першочерговим своїм завданням учитель вважає заохочення учнів до читання художньої літератури не лише програмових творів.

На сучасному етапі розвитку освітньої системи в процесі викладання світової літератури зростає роль інноваційних технологій, використання яких значно сприяє підвищенню якості та інтенсивності навчального процесу, приверненню уваги учнів до найкращих надбань світового письменства, особливо творів постмодерністів – деякі з них (М. Павич) розраховували на сприйняття своїх текстів саме через комп'ютер. Використання інтерактивної дошки допомагає вчителю (іноді це може зробити учень) швидко створити якісний ілюстративний матеріал для ознайомлення класу з загальним культурно-історичним фоном, на якому відбувалась творча діяльність конкретного автора.

Чи не найважливішою методичною проблемою у викладанні літератури Тетяна Володимирівна вважає розвиток мовлення учнів. Адже в умовах техногенного світу, а також переважно тестової форми контролю з усіх предметів діти відчувають труднощі при необхідності висловити свої почуття, аргументувати власну точку зору, вести дискусію. Тому викладання світової літератури і позакласна робота, пов'язана з предметом, акцентовані, крім суто змістового аспекту, на формуванні в учнів умінь і навичок мовлення. Цим пояснюється часте застосування таких форм роботи, як створення монологу або написання листа від імені літературного героя, постановка дискусійних питань та аргументовані відповіді на них, рольові ігри, побудовані на матеріалі художнього тексту, підготовка тематичних доповідей тощо.

Традиційною в роботі Т.В. Малявкіної є ор-

Тетяна Володимирівна – предмет мовлення

ганізація театральної діяльності учнів, яка сприяє серйозному зацікавленню учнів літературою та реалізації їхнього творчого потенціалу.

Органічною частиною вивчення учнями світової літератури є їхня краєзнавча діяльність на уроках і в позакласній роботі. Адже Єлисаветградщина – Кіровоградщина відома багатьма постатями, письменницька діяльність яких стала частиною золотого фонду світової літератури. Краєзнавчий аспект має вивчення творчості О. Фета, певного періоду життя О.С. Пушкіна, Ю. Олеші. Творчість А. Тарковського, Дона Амінадо, В. Шкловського взагалі нерозривно пов'язана з нашим містом. Вчитель вважає, що краєзнавча робота учнів у галузі літератури, особливо позакласна, повинна акцентуватись не на розподілі письменників на «українських» і «неукраїнських», а на спільному, що було в їхніх долях і творчості. Так, для учнів корисно буде дізнатись, що, наприклад, В. Винниченко, Дон Амінадо і Я. Івашкевич навчались в одному навчальному закладі – Єлисаветградській класичній гімназії, а Тобілевичі і Тарковські мають родинні зв'язки. Така діяльність допоможе учням усвідо-

навчити учнів уважно читати художній твір та бачити у тексті головне. Навчальний матеріал подається аргументовано, емоційно, в цікавій формі.

Наталія Володимирівна спонукає своїх вихованців до вивчення кращих зразків світової та національної культур, розвиває потребу в художньо-творчій самореалізації. Цікаві за змістом і формою проведення відкриті уроки і

мити, що світова література – явище, яке включає в себе безліч національних літератур і самобутніх творчих постатей. І Україна, а разом з нею і наше місто, і «мала батьківщина» багатьох гімназистів, які приїхали з різних куточків Кіровоградської області, – також є частиною світової культури.

Наталія Володимирівна Момот має високу науково-теоретичну підготовку, володіє ефективними формами і методами педагогічної діяльності. На своїх уроках Наталія Володимирівна розвиває творчі здібності учнів, використовує різноманітну наочність, ілюстративний матеріал, додаткову літературу. Вона прагне насамперед

навчально-виховні заходи з предмета, підготовлені учнями гімназії під керівництвом досвідченого педагога, а саме: відкриті уроки «Філософські погляди Ду Фу» (8 клас), «Е. Хемінгуей. Новаторство прози, лаконізм.» Особливості перекладу твору «Кішка на дощі» (11 клас), «Поезія втрат» ранньої Анни Ахматової» (11 клас), конкурс на кращого знавця байок Івана Крилова (6 клас), літературна композиція за творами О.С. Пушкіна (9 клас) та інші.

Кафедра зарубіжної літератури об'єднаного факультету представлена вчителями, кожен із яких має власні літературні смаки і пріоритети в ме-

Литература - предмет мого життя

тодиці викладання предмету, свої форми роботи і засоби зацікавлення учнів. Але вони єдині в переконанні: щоб учень зміг стати насправді талановитим читачем, повинен постійно, під вдумливим керівництвом викладача збагачувати свій читацький досвід. У свою чергу, збагачення читацького досвіду відбувається у процесі цілеспрямованого формування у молоді бажання читати, розвитку її художньо-образного мислення, потреб і вмій емоційного відгуку на прочитане. Вони прагнуть одного – повернути нове покоління до книги, навчити його вдумливо читати, яскраво відчувати, критично мислити і цінувати це мистецтво.

*Витонченість розуму - мета
математичної
освіти будь-якого рівня*

Часто кажуть, що цифри керують світом; щонайменше, без сумніву, цифри вказують, як ним керують.
А. Ейнштейн

Після огляду кабінету з усілякими генераторами, індуктивними котушками, електровимірjuвальними приладами, комп'ютерами, аудіовізуальними засобами навчання та засобами, які автоматизують процес навчання, тобто сучасним обладнанням навчальної лабораторії фізики яке, за словами А.Короткова, обійшлося державі в кругленьку суму, ми поставили директорові декілька питань, що стосувалися сьогodнішніх проблем викладання дисциплін природничо-математичного циклу в облкомплексі та майбутнє математичної освіти в умовах глобалізації та інформатизації суспільства.

– Анатолію Єгоровичу, в Україні у 2011 році з'явилася затверджена Кабінетом Міністрів «Концепція Державної цільової програми підвищення якості шкільної природничо-математичної освіти», в якій зокрема йдеться про «здійснення моніторингу якості природничо-математичної освіти»; «розроблення державних стандартів засобів навчання»; «налагодження вітчизняного виробництва навчального обладнання і дидактичних засобів навчання для оснащення сучасних навчальних лабораторій» тощо.

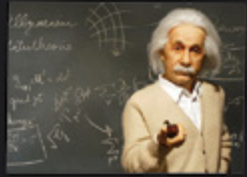
Як Ви вважаєте, чи вирішить ця програма, виконання якої заплановано до 2015 року, проблеми математичної освіти, коли питання про те, чому навчати в математиці і як навчати математики, знову гостро обговорюється у зв'язку з підвищенням ролі математичних методів у розв'язанні конкретних практично важливих задач?

– Якщо коротко, – як і завжди розсудливо розпочав А. Коротков, – то падіння престижу математичної освіти і математичних професій, зокрема вчителя, викладача математики, математика-аналітика, прикладного математика і

водночас розуміння суспільства, що без фахівців саме такого профілю неможлива у наш час професійна діяльність лікаря, лінгвіста, історика і складно обірвати цей список, настільки важливі знання з алгебри, математичного аналізу, теорії вірогідності і статистики у підготовці до майбутньої професії. На мою думку, – між падінням престижу та необхідністю і зосередженні проблеми в математичній освіті сьогodення на які всі скаржаться і які лежать на поверхні. Але багато дослідників вважають, що це лише симптоми більш глибоких проблем.

Стосовно прогнозу, чи вирішить щось програма. Думається, що без розуміння, як, яким чином нам діяти, щоб не залишитися осторонь від того, що відбувається з математичною освітою у світі, а, можливо, об'єднання державних і політичних діячів, представників бізнесу, вчителів, батьків, учнів, а також окремих громадян, навколо розв'язання проблеми подальшого покращення нашої вітчизняної системи математичної освіти, спрогнозувати, що буде через п'ять років – неможливо.

Витаненіємь вадучу – мета математичної освіти буде – якого рівня

А взагалі, про низький рівень викладання математики і природничих наук почали говорити не у нас і не сьогодні. Вперше занепокоєність з цього приводу виказали США ще у 1999 році, коли з нагоди 30-х роковин першої висадки на Місяці оголосили про створення Національної комісії, яка б проаналізувала стан викладання математики і природничих наук і намітила шляхи його поліпшення у XXI столітті.

Якщо зосередитись на окремих положеннях висновків цієї комісії, наприклад: «Наші діти відстають; вони просто «не на рівні», коли йдеться про математику і природничі науки»; «Викладання математики і природничих наук в цілому не відповідає нашим поточним потребам; у багатьох класах заняття ведуться некваліфікованими і низько кваліфікованими вчителями»; і нарешті: «Ми переконані, що якщо запропоновані нами цілі і стратегії діяльності будуть ігноруватися, то наші діти і наша країна скоро заплатять високу ціну, яка завжди супроводить байдужість»,^[48] то стане зрозумілим, якого значення надається у США природничо-математичним наукам, що дають продукти, послуги, рівень життя, економічну і військову безпеку, технологічний потенціал,

необхідний для високої конкурентоспроможності на світовому ринку і т.д. і т.п.

– Якими ж тоді повинні бути стимули для розвитку мотивації, посилення інтересу до навчання, у тому числі до способів одержання знань, при вивченні дисциплін математичного циклу в облкомплексі, адже до 5-го класу гімназії II ступеня набирають дітей з різних шкіл Кіровограда, а до 10-х гімназії-інтернату, з містечок і сіл області, в яких рівень базової теоретичної підготовки з математики і рівень практичних умінь та навичок щодо використання цих знань, м'яко кажучи, може бути недостатнім?

А ще з розповідей викладачів-хореографів ми знаємо, що на вступних екзаменах з перевірки танцювальних можливостей майбутніх гімназистів Ви з року в рік ставите одні і ті ж питання, наприклад: «Скільки буде 5, помножене на 8 і

навпаки?» І ці недотичні до хореографії питання у декого викликають очікувану посмішку.

– Вам, мабуть, не все розповіли, – він широко посміхнувся і продовжив, – Я ще іноді прошу відповісти на завдання, подібні до того, що викладено в книзі англосаксонського ченця Алкуїна «Завдання для витонченості розуму», якій трохи більше 1200 років. Пам'ятаєте: «Людині треба перевезти вовка, козу і капусту через річку...».^[8]

Розумію ваше здивування. Але, по-перше, – витонченість розуму – безумовна мета математичної освіти будь-якого рівня, а по-друге, думається, що у моєму «дивацтві» немає нічого «дивного», вибачте за тавтологію, і пояснення цього криється у поглядах великого «дивака», з його не менш «дивної» книги.

Анатолій Єгорович підійшов до шафи, знайшов відповідну книжку і почав читати.

– «Фундаментом математичних знань від якого залежить міцність подальшої математичної освіти, є знання принципу утворення натурального ряду чисел. Я прагнув до того, щоб уже в 1 класі кожен учень, не замислюючись, швидко відповідав на будь-яке питання, пов'язане зі складанням і відніманням у межах 100. Для досягнення цієї мети був складений комплекс вправ, що є аналізом складу чисел. Я не уявляв собі творчої роботи учнів ні в початкових класах, ні надалі без твердого знання таблиці множення. Збереження в пам'яті необхідного кола знань – один з важливих засобів творчого мислення. Дитині з поганою пам'яттю важко мислити, міркувати».^[64] Ставлячи томик Сухомлинського на своє місце, він продовжив.

– А ще мені дуже подобається один з небагатьох епізодів, що дійшли до нас, можливо історичний анекдот, про доброзичливість найвидатнішого математика давнини Евкліда до всіх, хто робить хоча б якийсь внесок у математику:

«Якось один з юнаків, вивчивши кілька перших теорем «Начал», запитав у автора: «А що я можу заробити, якщо вивчу все?» Евклід покликав раба і наказав: «Дай йому три оболи, бідолаха хоче заробити грошей своїм навчанням».^[15]

В тому, що я так багато посилаюся на авторитети, думається, теж немає нічого дивного, адже викладання повинно виховувати пошану до авторитетів, але виховувати і творчий дух, і сміливість у відстоюванні істини, властивої великим творцям. Чи не так? – з боку це, мабуть, виглядало смішно, як ми, чи то погоджуючись, а чи інстинктивно закивали головами.

– Стосовно ж перевірки у претендентів на навчання в облкомплексі рівня базових знань і практичних умінь з математики, то тут існує система, яку ми вважаємо «власною», можливо, подібна існує і в інших начальних закладах, але про нашу треба сказати окремо.

За рік, що передує вступу до гімназії, дається «старт» так званому «марафону знань». Адже ніхто не буде сперечатися про важливість впливу фізичних вправ для тренування тіла, такою ж необхідною є і фізкультура мозку для тренування розуму. На дистанції ми ставимо перед претендентами декілька бар'єрів, які потрібно подолати. До слова, це стосується не тільки математичних знань, а й знань української й англій-

ської мов, літератури та виявлення
набутих мистецьких здібностей.

На першому, низькому бар'єрі «Ареопаг», до складу якого входять викладачі профільних дисциплін, перевіряє обов'язковий рівень базової підготовки учнів, що йдуть до 5-го і 10-го класів, при цьому вимоги дещо послаблені. Висновки цього своєрідного «контролюючого органу» і вимоги до другого бар'єру, що умовно називається «Інтелектуальний розвиток», доводяться до відома дітей і батьків, щоб вони знали про ці вимоги і прагнули їх виконати.

Подібна процедура відбувається і на третьому бар'єрі, який називається «Орієнтація в навколишньому світі». Після такого обов'язкового подолання дистанції існує останній бар'єр – «Профільне розгалуження». На цьому етапі перевіряються здатності розуміти сенс поставленого перед учнем завдання, уміння правильно, логічно міркувати, засвоєння навичок алгоритмічного мислення. Після цього учні розподіляються по спеціалізованих класах з поглибленим вивченням

тієї або іншої наукової дисципліни, але це стосується лише тих, хто поступає до 10-х класів гімназії-інтернату.

– Анатолію Єгоровичу, відомо, що навчанням в облкомплексі задоволені ті, хто його закінчив, і ненавидять ті, чиї діти до нього не потрапили. Тому вже протягом багатьох років містом ходять плітки-попередження «доброзичливців»: «Не йдіть до Короткова – ваших дітей туди не візьмуть!», «Коротков у «Пролісок» набирає дітей по «блату», «Для того, щоб поступити в гімназію треба дати хабаря!» і т.д. і т.п. – нам здалося, що виголошена тирада зовсім не справила на нього враження. Але це було зовсім не так.

– Чутки та плітки, в яких до присмаку кислиць додавалися спроби дискредитувати мене і ті мрії які потрібно було втілити в життя, протягом багатьох років тільки додавали оптимізму і примушували працювати ще з більшою віддачею. «На Добро потрібно відповідати добром, на Зло – справедливістю» – так вчив давньокитайський філософ Конфуцій.

Пояснення ж цьому морально-ідеологічному «двигуну прогресу» на перший погляд просте і водночас складне. Простота його полягає в тому, що до 5-го класу гімназії ми можемо зарахувати максимум 35 учнів, тоді як випускні 3-ті класи школи

мистецтв, на основі якого він формується, закінчує більше 100. От і залишаються кожного року невдоволеними приблизно 65 сімей.

Складність – це взагалі окрема і дуже важлива тема. Але якщо в двох словах, то я б почав з того, що за дослідженнями соціологів певний відсоток сьгоднішніх дітей, з ряду відомих причин, взагалі не хочуть ходити в звичайну школу тому, що вони не бачать сенсу в навчанні і не прагнуть до знань, вважаючи, «що у них і так все є».

Відомі причини... Відомі причини... – він замислився, а потім бурхливий потік слів прорвався назовні.

– А серед відомих причини однією з головних є те, що підліткове середовище в цілому визначається фахівцями як середовище певного ризику залучення до шкідливих звичок. Результати масового опитування дітей та молоді віком від 12 до 23 років, проведеного вченими АПН України, засвідчило досить тісний зв'язок між невдоволенням стосунками з батьками і тютюнопалінням і частотою вживання дітьми алкоголю та наркотиків.

Випомпленістю вогну – мена мамітатинна; адітти буга – явага рієнна

Байдуже ставлення до духовного світу дитини неприпустиме, бо духовна убогість, яка є причиною такого ставлення, призводить до морального спустошення та падіння, і тоді ніщо не зможе замінити найважчої втрати – втрати людини. І саме тут треба шукати причини виникнення дитячої наркоманії й алкоголізму, становлення різних психічних «комплексів» і акцентуацій, появою згодом всіляких маніяків та соціально невдоволених і небезпечних осіб.

«Мури» ж гімназії-інтернату з високим рівнем викладання основних предметів, наявністю додаткових предметів, адже в божевільному світі, якому ми живемо, все може стати в нагоді, і нарешті комфортні умови навчання, на думку батьків, захистять їхніх дітей від того самого підліткового середовища ризику.

Правильно кажуть, що в давнину люди вчилися для того, щоб удосконалювати себе. Нині вчать для того, щоб здивувати інших. Тому батьки, заклопотані повсякденними справами, і хочуть віддати свою дитину у «престижні» надійні руки знявши з себе відповідальність за їхнє виховання.

Заради справедливості хочу сказати, що деяких батьків ми бачимо в гімназії два рази – перший, коли вони щасливі з того, що «пристроїли дитину», приходять до гімназії і вересня, і другий – під час вручення атестатів.

– Не моя це примха брати чи не брати і я ні в якому разі не відхрещуюсь від проблеми. Якби була можливість, я прихистив би всіх!

Але давайте повернемося до математики, процес викладання якої в

облкомплексі ґрунтується на тому, що математичні знання і вміння розглядаються не стільки як самоціль, а як засіб розвитку особистості учня, забезпечення його математичної грамотності як здатності розуміти роль математики у світі, в якому він живе, висловлювати обґрунтовані математичні судження і використовувати математичні знання для задоволення пізнавальних і практичних потреб. Адже коли ми слухаємо музику, наш мозок займається алгеброю. Коли ми дивимося на що-небудь, спостерігаємо за картиною або живою хореографічною дією, наш мозок займається геометрією. У людини не може виникнути ставлення до предмета, почуття, емоції, поки мозок не виконав «вимір», порівняння цього предмету з подібним, тим що знаходиться в пам'яті. Попереду йде математика і тільки потім виникає почуття. Цю роботу мозок виконує миттєво, а тому ми її не помічаємо і не усвідомлюємо, і нам здається, що почуття виникає миттєво.

У складі вчителів математики комплексу досвідчені педагоги. Це Олена Леонідівна Свириденко – вчитель-методист (переможець обласного конкурсу «Вчитель року – 2010»), відмінник освіти України; Андрій Венімінович Кривенко – вчитель-методист (переможець обласного конкурсу «Вчитель року – 2001»), відмінник освіти України; Валентина Єфремівна Супрун

– вчитель-методист, відмінник освіти України, (переможець обласного конкурсу «Найкращий конспект уроку»); Ольга Анатоліївна Берлін – вчитель I категорії; Галина Леонідівна Андріяшевська – вчитель I категорії. Кожний із них – це висококваліфікований сучасний вчитель, який має в своєму педагогічному арсеналі ефективні методи навчання. Але всіх вчителів поєднує загальна ідея – навчати дітей ґрунтовно та продуктивно.

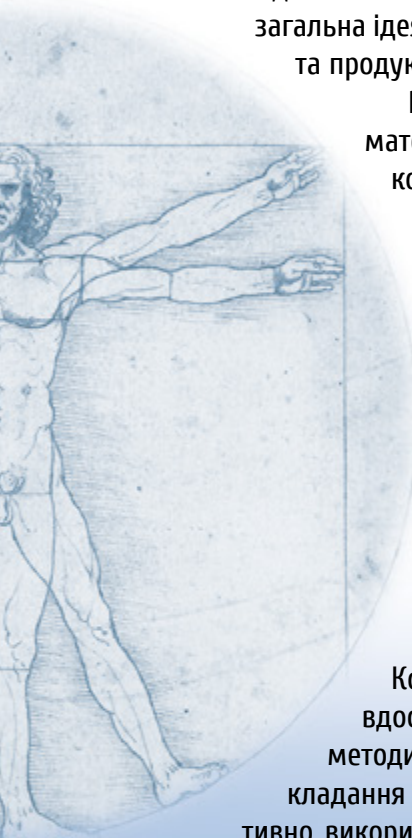
Робота кожного вчителя математики передбачає використання як традиційних, так і інноваційних засобів навчання. Сильна матеріальна база комплексу, наявність добре обладнаних кабінетів та професійне володіння вчителями математики інформаційними та комунікаційними технологіями сприяє забезпеченню високого рівня викладання предмета.

Кожного року відбувається вдосконалення комплексного методичного забезпечення викладання математики. Вчителі активно використовують у своїй роботі не тільки традиційні сучасні засоби (навчально-методичні комплекти: підручники, комплексні зошити для контролю знань, таблиці, опорні схеми), а й інноваційні (вітчизняні та російські педагогічні програмні засоби з алгебри та геометрії для 7-11-х класів, в апробації яких взяли активну участь). Крім того, кожен вчитель

має власну колекцію авторських матеріалів (мультимедійні презентації різних тем з предмета, комп'ютерні моделі математичних задач, система тестів для самостійної роботи і контролю знань тощо).

Найвищий ступінь самостійності учнів комплексу досягається у процесі підготовки до олімпіад, написанні наукових робіт НТУ «Диво-світ», МАН та участі у конкурсах і проектній діяльності. Учень проходить ряд етапів протягом яких змінюється ступінь його самостійності при роботі з інформацією: її пошуком, усвідомленням, засвоєнням, перетворенням та творчим використанням. На різних етапах вчителями математики виявляються учні, які здатні до дослідницької діяльності, тобто здатні до самостійних спостережень, критичного аналізу та отримання власних висновків. У результаті наукові роботи учнів мають самостійно створені системи задач, де зусилля учня спрямовуються на пошук помилкових тверджень та узагальнення методів розв'язання чи знаходження ефективних шляхів; або розв'язування однієї задачі, де обов'язкове критичне мислення і де зусилля учня спрямовані на знаходження оптимального способу розв'язування.

Результат роботи вчителів математики можна прослідкувати за такими напрямками: зростання зацікавленості предметом учнів гімназії (успішний набір у профільні фізико-математичні класи; активна участь гімназистів у декадах природничо-математичних наук та тижнях математики); розвиток здібностей у дослідницькій діяльності; ефективна робота з обдарованими дітьми; свідомий і успіш-

ний вибір подальшого навчання випускниками профільних класів.

ВІРТУАЛЬНІ ПОДРОЖІ ІНФОРМАТИЗОВАНИМ ПРОСТОРОМ.

У гімназії працюють три вчителі фізики, – продовжує Анатолій Єгорович, – це доктор педагогічних наук Віктор Павлович Вовкотруб, Андрій Веніамінович Кривенко, переможець обласного конкурсу «Вчитель року-2005», аспірант Інституту педагогіки АН України Юрій Володимирович Буряк.

Віктор Павлович має 83 друковані праці з проблем та методики викладання фізики в загальноосвітніх навчальних закладах. Його учні є призерами обласного етапу учнівської олімпіади з фізики, конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт КТВ МАНУМ, щорічно його вихованці стають студентами фізико-математичного факультету КДПУ ім. В.Винниченка та обирають спеціальності, пов'язані з фізикою інших провідних вишів держави.

Вчителі фізики гімназії добре усвідомлюють, що швидкий розвиток комп'ютерної техніки робить актуальним погодження нових інформаційних технологій з методикою викладання фізики для досягнення більш глибокого, повного, неформального розуміння учнями сутності фізичних явищ і процесів, що розглядаються під час вивчення фізики.

– Сучасні комп'ютерні пакети, – розповідає заступник директора облкомплексу з наукової та навчально-методичної роботи А.В. Кривенко, – дозволяють не лише проводити складні розрахунки та отримувати

мувати будь-яку довідкову інформацію, але й моделювати типові фізичні явища. Навчальні комп'ютерні середовища дають можливість учневі виступати в ролі дослідника та здійснювати віртуальний експеримент. Слід зазначити, що проведення експерименту в реальних умовах у деяких випадках створює небезпечні для життя ситуації та вимагає значних матеріальних затрат, тому доцільним є використання комп'ютерних програм, що в економічному та соціальному аспекті більш вигідне. Комп'ютерні моделі здатні відтворити на екрані монітора різноманітні явища та процеси. Тому комп'ютерні технології на сучасному етапі є дієвим засобом навчання.

Так, з практики застосування вчителями Ю.В. Буряком та А.В. Кривенком комп'ютерно-орієнтованих технологій (КОТ) не тільки під час проведення уроків, але й позакласних заходів з фізики, роботі з обдарованими учнями стало зрозуміло, що такі методи та засоби сприяють підвищенню ефективності практичних та лабораторних занять з фізики приблизно на 30%, об'єктивності контролю знань учнів – на 20-25%. КОТ дають змогу включити до навчальних планів лабораторні заняття з використанням комп'ютерних моделей, які імітують функціонування дуже дорогого, унікального обладнання, недоступного для середніх навчальних закладів.

Тому на уроках фізики систематично та цілеспрямовано застосовуються КОТ, що дає змогу вчителям фізики реалізувати в своїй роботі такі ідеї:

– підвищити інтерес і загальну мотивацію до навчання завдяки новим формам роботи і причетності до пріоритетного напрямку науково-технічного прогресу;

– підвищити ефективність та результативність навчального процесу завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації;

– реалізувати індивідуалізацію навчання: кожен учень працює в режимі, який його задовольняє;

– формувати вміння та навички для різноманітної творчої діяльності учнів;

– оптимізувати використання навчального часу на різних етапах уроку;

– добитися об'єктивності контролю знань та вмінь учнів;

– отримати більш глибоке, повне, неформальне розуміння учнями сутності фізичних явищ і процесів, що вивчаються;

– полегшити підготовку вчителя до уроку, а також його діяльності протягом уроку;

– виховувати в учнів інформаційну культуру;

– готувати молоде покоління до життя в інформатизованому суспільстві.

Наприклад, Ю.В. Буряк розробляє методичну систему вивчення ядерної фізики із застосуванням КОТ. Специфіка вивчення цієї теми полягає в складності понятійного апарату, що передбачає наявність певних навичок абстрагування, труднощів при візуалізації процесів мікросвіту та експериментів, наявність великого об'єму фактичного матеріалу. На практиці дуже часто виклад навчального матеріалу з теми «Ядерна фізика» зводиться до догматичного повідомлення наукових фактів. Внаслідок цього знижується інтерес учнів до вивчення цієї важливої теми. Методична система вивчення ядерної фізики із застосуванням КОТ передбачає зміни в організації навчального процесу, забезпечення формування в учнів практичних умінь, дослідницьких навичок, озброєння їх інструментарієм дослідження, який стає засобом навчання.

– Одним з важливих засобів зацікавлення учнів навчанням, – продовжує Анатолій Єго-

рович, – є проведення різного роду конкурсів і змагань. Зокрема, вибудована струнка система учнівських олімпіад – від шкільної до міжнародної. Тривалий час учні гімназії беруть участь у різноманітних заочних конкурсах та інтелектуальних змаганнях. Це дає змогу популяризувати ідеї фізики, інформатики та інших природничих дисциплін, активізувати творчу діяльність учнів, знаходити нові методи та прийоми роботи з обдарованою молоддю, знаходити та підтримувати талановитих учнів.

Так, участь у Всеукраїнському фізичному конкурсі «Левеня» дало змогу учням глибше зрозуміти закономірності законів розвитку Природи, здобути ґрунтовні знання з фізики, добре підготуватися до підсумкової державної атестації, незалежного зовнішнього тестування, успішної професійної кар'єри в конкурентному середовищі. Вже протягом трьох років ми маємо найбільшу кількість учасників-гімназистів цього конкурсу в області. Учні 10-А класу Падзина Ілля та Серкова Ліда набрали 147 балів із 150 можливих, тобто допустили тільки одну помилку із 30 тестових запитань.

Одним з найцікавіших заочних конкурсів в Україні є Всеукраїнський природничий інтерактивний конкурс «Колосок». Завдяки цьому конкурсу учні 5-8-х класів нашої гімназії вміють поєднувати знання певних фактів та розвиток логічного мислення, володіють навичками пошуку цікавої і корисної інформації, багато читають додаткової літератури, цікавляться природничими науками, постійно розширюють ерудицію, виявляють інтерес до експерименту та тривалого спостереження явищ природи. Щороку гімназисти отримують крім особистих «Золотих колосків», ще й командні за високий середній бал учасників з одного класу. Найуспішніше в конкурсі «Колосок» виступають учні 9 класу (вихователь О.В. Плохінова), 7 класу (вихователь Н.В. Момот) та 6 класу (вихователь В.О. Нестерова).

У 2009 році в Україні вперше проведено

Міжнародний конкурс з інформатики «Бобер». В ньому взяли участь 40 гімназистів 5-9-х класів, 13 з них показали відмінний результат. Цей конкурс дав змогу учням перевірити свої знання з інформатики, вони вдосконалили вміння розв'язувати логічні, нестандартні та цікаві завдання. Більшість учасників конкурсу «Бобер» пов'язують своє майбутнє з подальшим поглибленим вивченням цього предмету. Наприклад, учениця 7 класу Гавриленко Анна набрала 41 бал, що є найкращим результатом у нашій області. Ана дуже любить інформатику, намагається приділяти їй багато часу, постійно бере участь у різних конкурсах та олімпіадах з інформатики, була призером обласного конкурсу «Від чайника до профі».

Участь гімназистів у різних конкурсах є однією з форм підготовки до предметних олімпіад з природничих дисциплін. Олімпіада з фізики сприяє підвищенню активного інтересу гімназистів до фізики, розвитку їхніх творчих здібностей, виховує в них прагнення до самостійного пошуку знань. Майже щороку випускники гімназії вступають на фізичні спеціальності провідних українських вищих навчальних закладів. Ковальова Маріанна є студенткою 2-го курсу Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, а Підкамінний Антон у минулому році вступив до цього ж вишу на радіофізичний факультет.

Особливо хочу сказати про вчителів інформатики, які у нас як, наприклад, Віктор Анатолійович Мироненко одночасно є (на громадських, звичайно, засадах) і інженером з ремонту комп'ютерів, і проектувальником мереж, і відповідальним за безперебійне функціонування Windows та Microsoft Office у масштабі всієї гімназії, так ще й антивірусним доктором і «єдиним у полі воїном» з комп'ютерними гравцями і малолітніми хакерами.

Учитель інформатики С.І. Ганжела працює над науково-методичною проблемою «Формування пізнавальної самостійності учнів старшої

школи в процесі навчання інформатики». Практичне значення дослідження полягає у створенні у співавторстві з І.П. Ганжелою і впровадженні в практику роботи школи навчального посібника «Інформатика, базовий курс для користувачів» під грифом «Схвалено комісією з інформатики Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України». Викладач розробив методичні посібники для вчителів, які використовуються при викладанні інформатики в 10-11-х класах гімназії-інтернату облкомплесу.

Команда учнів 5-9-х класів гімназії під керівництвом Ю.В. Буряка протягом останніх трьох років стає переможцем обласного конкурсу з інформатики «Від чайника до профі».

А взагалі, на мій погляд, викладання природничо-математичних дисциплін повинно насичуватись таким інтелектуально багатим матеріалом, будуватися на такій глибокій науковій основі, щоб сама освіта виявлялася воістину універсальною і випускники облкомплесу швидко і ефективно освоювали будь-які суміжні спеціальності, не відступали перед будь-яким завданням – хоч у якій би галузі науки воно виникало.

У необхідному - Єднання,
в сумнівному - Свобода,
у всьому - Любов

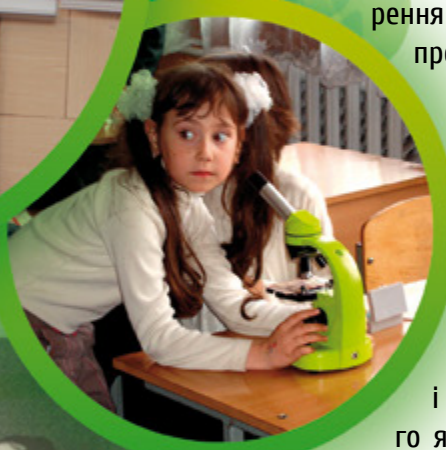

усвідомлювати те, що у природи чисте правдиве серце і те, що їй осоружно, до добра ніколи не веде, а помилки і омана виходять від людей.

На стіні красується величезна періодична система хімічних елементів Д.І. Менделєєва. Натиснувши кнопку дистанційного управління, на електронному табло можна чітко побачити всі необхідні відомості про природу атомів хімічних елементів. І виходить все доступним і зрозумілим: це вони, елементарні структурні одиниці, об'єднуючись хімічними зв'язками, утворюють складні молекули речовин, з якими ми зустрічаємося в житті. Це ті самі атоми, моделі яких можна побачити в руках вчителя та самому зібрати привабливу структурну модель молекули органічної речовини. А ще увесь цей мікросвіт, усі складні хімічні перетворення можна побачити у відео презентаціях та відеофільмах.

За допомогою різноманітних електронних датчиків комп'ютерного вимірювального комплексу можна проводити індивідуальні лабораторні роботи з відображенням параметрів і результатів досліджуваного явища на дисплеї; проектувати параметри досліджуваного об'єкта за допомогою мультимедійного устаткування на екран у режимі реального часу тощо. Завдяки таким навчально-наочним посібникам демонстраційного й лабораторного призначень нового покоління навіть найскладніші хімічні процеси та реакції стають зрозумілими та логічними.

– У 5–6-х класах молодшої гімназії, – розповідає директор облкомплексу, – уроки природознавства викладає вчитель першої кваліфікаційної категорії Наталя Олександрівна Французан. Дерево її роду рясніє талановитими вчителями, тому й закінчення природничо-гео-

графічного факультету КДПУ ім. В. Винниченка було для неї природним.

Діти люблять слухати пояснення Наталії Олександрівни, як народжується вітер і чому ласкавий літній дощик, перетворившись на зливу, руйнує все на своєму шляху; зіщулившись від холоду, розглядати в залитих червонястим світлом смолоскипів підземних галереях сталактити і разом з казковими гномами перебирати незліченні скарби, а в позаурочні години подорожувати заповідними куточками рідної Кіровоградщини.

Уроки Наталії Олександрівни містять завдання, що привчають учнів думати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, діяти самостійно, творчо мислити та готують юних гімназистів до більш усвідомленого сприйняття в старших класах матеріалу природничих дисциплін.

У гімназії-інтернаті хімію та біологію викладає Марина Юріївна Литвин. Вона спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, старший вчитель, відмінник освіти України. В творчих підходах до педагогічної роботи і в ставленні до дітей продовжує традиції чудового вчительського подружжя Романенків – Олексія Георгійовича та Тетяни Борисівни, які працювали на цій посаді з початку заснування облкомплексу, – після хвилинної задуми Анатолій Єгорович продовжив.

– Будь-яка людина бажає, щоб її оточували красиві речі. Якщо є можливість, вона завжди вибере зручне взуття, модний одяг, гарну квартиру. Затишок і ауру кабінету природничих

дисциплін формують багаж життєвого досвіду, знання свого предмета і освіченість викладача. Тридцять учнівських місць, виблискуючи глянцеом, вимагають зосередженості й уваги, а свіже кондиціоноване повітря і веселе підморгування моніторів комп'ютерів налаштовують на заглиблення у роздуми.

Принципова форма стилю спілкування вчителів природничих дисциплін з дітьми, – мовить Марина Юріївна, – взаємоповага. А радість за творчі успіхи і співпереживання за невдачі спонукає до особливого ставлення до обдарованих дітей. Всі вони талановиті, хто в танці, співи чи малюванні, а той, хто залюблений у мистецтво, не може не полюбити науки, що за словами французького хіміка Марселена Бертло «... створила свій предмет. Ця творча здатність, подібна до мистецтва, корінним чином відрізняє хімію від решти природних наук». Але потрібно знайти шляхи порозуміння, щоб дати можливість талановитим дітям розкритись і в природничих науках, а головне щоб вони зрозуміли, що *«Троянди прищеплюють любов до природи, а шипи – пошану»*.

Навчальний процес вчитель планує з врахуванням особистісних рис дітей, їхніх потреб та інтересів. Так рухи рук в танці порівнюються з рухами крил райського птаха, що парить між небом і землею, а спустившись – імпровізує перед самицею.

– Спершу крилатий танцюрист, – пояснює вчитель, – готує «танцмайданчик». Він ретельно прибирає гілки та листя і тільки після цього роз-

Учительство – Етимологія, Етимологія, Етимологія – Олександр, у вчителю – Надія

Д.И.МЕНДЕЛЕЕВА
www.calc.ru

He 2 Гелий 4.003	Ne 10 Неон 20.179	Ar 18 Аргон 39.948	Kr 36 Криптон 83.8	Xe 54 Ксенон 131.3	Rn 86 Радон (222)
28 Ni Никель 58.7	46 Pd Палладий 106.4	78 Pt Платина 195.09	80 Hg Ртуть 200.59	82 Pb Свинец 207.19	84 Po Полоний (210)
47 Ag Серебро 107.868	79 Au Золото 196.967	81 Tl Таллий 204.37	83 Bi Висмут 208.98	85 At Астат (210)	87 Rb Рубидий 85.468
55 Cs Цезий 132.905	89-103 Актиноиды	104 Rf Резерфордий (261)	105 Db Дубний (262)	106 Sg Сивергий (263)	107 Bh Борий (262)

Д.И. Менделеев 1834-1907
 СИМВОЛ ЭЛЕМЕНТА
 ПОРЯДКОВОЙ НОМЕР
 НАЗВАНИЕ ЭЛЕМЕНТА
 ОТНОСИТЕЛЬНАЯ АТОМНАЯ МАССА

O	RO	R ₂ O ₃	RO ₂	R ₂ O ₅	RO ₃	R ₂ O ₇	RO ₄
	RH ₄	RH ₃	H ₂ R	HR			

Улюбленому – Євгену, в сучасності – Олександр, у вчителю – Надія

починає свій сольний виступ – розгортає довгий, наче віяло, барвистий хвіст, настовбурчує шовковисте пір'я на спині, широко розставляє крила й, ніби піднімаючись на пуанти, починає виконувати складні танцювальні фігури. Кожен самець намагається перевершити інших виконавців, адже саме за допомогою граціозного танцю він може довести самиці, що він – найкращий!

Подібне відбувається і у людей. Результати останніх досліджень показали, що по тому, як чоловік танцює, оточуючі можуть отримати важливу інформацію про його фізичну форму і життєвий тонус. У людей, як і у всіх істот на планеті, спрацьовує принцип природного добору, в рамках якого в партнери з більшою достовірністю добираються «статі» з доскональними зовнішніми даними. Тому, що це говорить про їхнє фізичне здоров'я, гарну спадковість і відсутність будь-якої серйозної патології – а все це є ознакою позитивного репродуктивного процесу.

Але якщо все сказане вище в значній мірі стосується до більш низьких ступенів еволюції, то, на думку вчених, якраз рухи у танці стають однією з основоположних відмінностей для представників виду *Homo sapiens*, а особливо для прекрасної половини людства. Останні дані досліджень наочно демонструють, що жінки в повній відповідності з «покликом природи», обирають собі партнерів з гармонійною статурою. А поскільки гармонійність будови тіла і правильні риси обличчя в значній мірі корелюють з умінням чоловіка рухатись у танці, у жінок з'являється відмінний «дешифратор», з яким вони можуть підходити до вибору супутника життя. Треба відмітити, що подібні механізми «природного добору» через танець існують у багатьох народів.

«Легше за птаха...», «Повітря, чисте і легке як вона...», «Цариця повітря», «Вона танцює вся, неначе всякий член її підтримують крила...» – так писали біографи про велику італійську балерину Марію Тальоні, яка жила у XIX столітті.^[5] І так без кінця.

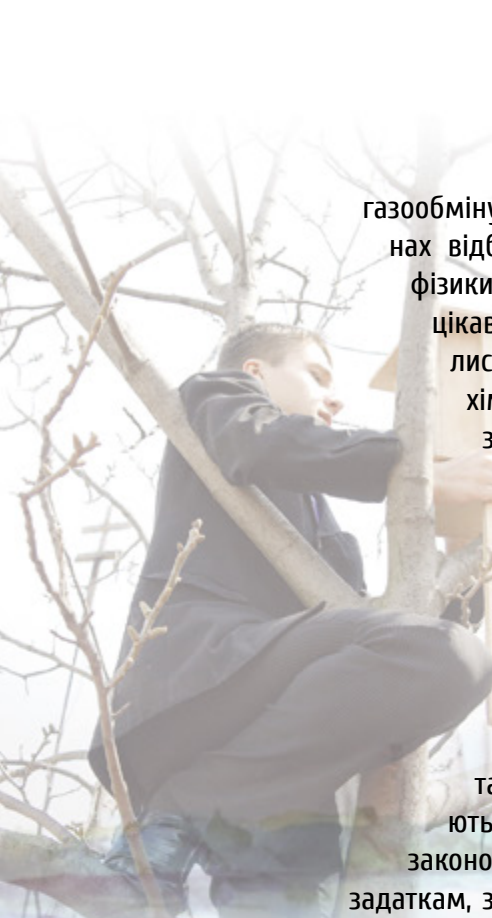
На завершення цього потоку захоплень послухайте чудову історію про люб'язного англійця і сердитого батька: «Тальоні, вже знаменита, приїхала на гастролі до Лондона. У найнятій квартирі вона веліла зробити похилу підлогу, і тут ночами вона працювала. Англієць, що жив поверхом нижче, просив її передати, щоб вона зовсім не переривала роботи і не боялася його розбудити. Ця люб'язність була сприйнята батьком Філіппо як найбільша зухвалість. *«Скажіть цьому панові, – розкричався він, – що я, її батько, ніколи ще не чув жодного кроку моєї дочки; а в день, коли почую, я її прокляну».*

Кому, як не Тальоні з її пташиною легкістю, було винайти пуанти?

Тому, мабуть, і ви, як ті райські птахи, вправляєтесь у танцях, старанно відпрацьовуючи кожен поворот, стрибок, тріпотіння рук-крил та присідання і перш за все вчителі від вас вимагають пташиної – легкості, легкості і легкості.

І визначаючи мету науки, як способу принести користь людству, вчитель прохає: *«Запитай мене, де сонечко сідає, / Запитай мене, чому птахи співають, / Запитай мене, чому я люблю квіти, / Запитай мене, навіщо тобі літо»*, і водночас, намагаючись пов'язати матеріал предмета з життям і мистецьким захопленням, переконує: *«Якщо підеш зі мною сонечко шукати, / Якщо підеш зі мною квіти поливати, / Я тебе навчу моїх танців танцювати».*

За словами вчителів природничих дисциплін розвиток пізнавальних інтересів учнів засобами міжпредметних зв'язків формує в учнів уяву про цілісність картини органічного світу, розуміння того, що явища та закони природи підпорядковані законам фізики, хімії, математики та інших наук. Так, широкі можливості в реалізації міжпредметних зв'язків розкриваються при поясненні теми «Хімічна організація клітини», яка базується на знаннях будови речовини, атома, молекули, природи хімічних зв'язків. Закономірності успадкування ознак носять математично-статистичний характер, процеси

газообміну або рух крові по судинах відбуваються за законами фізики. А молодші учні з цікавленістю дізнаються, що листопад зумовлений біохімічними процесами та змінами фізичних показників клітин рослини.

Головним принципом у роботі вчителів природничих дисциплін є принцип природовідповідності, його суть у тому, що всі дії щодо навчання та виховання дитини мають відповідати її природі, закономірностям її розвитку, задаткам, здібностям, нахилам, інтересам. Тому кожний проведений ними урок, це не просто забезпечення зростання знань учнів, а збагачення їх досвідом самопізнання, самореалізації, входженням у світ людей, у світ природи, зрештою – в мистецтво через усвідомлення просторової гармонії довкілля.

Ефективності засвоєння знань, – мовить А. Коротков, – сприяє робота з сучасними засобами навчання, а завдяки наявності сучасного обладнання щороку вчителем та її учнями здійснюється апробація нових програмно-педагогічних електронних дисків навчального призначення, що випускаються науковцями. Зокрема таких, як «Біологія 8 клас», «Біологія 9 клас», «Органічна хімія». Результатом апробації є розробки уроків. Дослідницькі вміння учнів розвиваються під час уроків та реалізуються при написанні творчих робіт.

Як результат, протягом останніх років учні 9–11-х класів є постійними призерами КТВ МАН учнівської молоді.

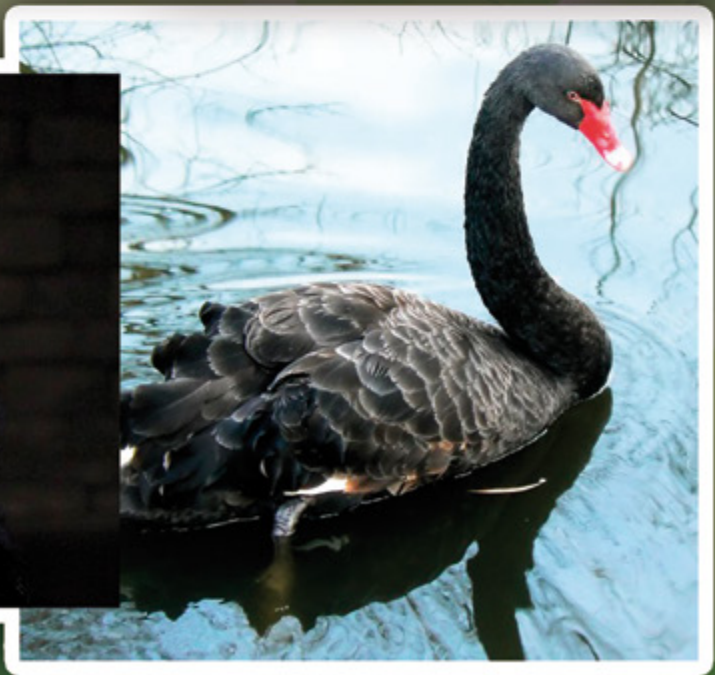
Оцінкою роботи вчителя є високий рівень знань її вихованців. Так, 2012–2013 навчального року учні, які склали екзамен ЗНО з біології, набрали від 185 до 199 балів.

Марина Юрїївна цікавиться українськими традиціями, обрядами, національною кухнею. Своє захоплення реалізувала у розробці програми факультативного курсу для гімназистів «Українська етнокультура у змісті екологічної освіти». Народні обряди, пов'язані з порами року, поезія та вірші, присвячені рослинним символам, тваринам лісостепу вивчають діти в ході цього курсу. Його завдання – не просто привити любов до природи рідного краю, а дати асоціативні відчуття природи і мистецтва, гармонії і краси довкілля.

Гімназія, як і родина, рідне село, батьківська земля для кожної дитини є островом Добра і Любові в бурхливому життєвому морі. Островом, до якого завжди прагнуть прилинути серця її випускників.

– Природничі науки осявали мене найбільшою насолодою пізнання ще нерозгаданих таємниць природи, – з гордістю мовить Марина Юрїївна, – я пишаюсь учнями для яких біологія та хімія стали справою життя. Так, Полякова Юлія, Цьома Олександр – майбутні психологи, навчаються у КДПУ ім. В. Винниченка. Потехіна Інна буде розвивати сільське господарство, вона студентка Кіровоградського Національного технічного університету. Майбутні лікарі Крючихіна Віра, Каракоцька Вікторія навчаються у медичних вишах України. Морус Тетяна отримуватиме спеціальність фармацевта у Харківській фармацевтичній академії, а Коваль Світлана буде вчителем хімії (навчається на природничому факультеті Кіровоградського педуніверситету). І я упевнена, що вони не пошкодують про те, що вибрали природничі науки своєю спеціальністю.

Унесённый - Египетом, Леопольдом - Шопеном, Леопольдом - Шопеном

Навіщо нам потрібна історична пам'ять?

В історії будь-якого народу знайдеться немало сторінок, які були б чудові, якби були правдою.

Дені Дідро

Кожна людина має своє коріння. Гармонійно розвинену особистість не можна уявити без глибоко усвідомленого почуття національної гідності, без знання історії свого народу. Видатний український соціальний мислитель і громадський діяч В'ячеслав Липинський про сутність історії як науки висловлювався так: *«Відомо, що навіть найкращі підручники історії для нижчих, середніх, вищих і найвищих шкіл ще ніколи у світі історії не навчили. Бо історії – якщо дивитись на неї, як на «учительку життя» – не можна навчитись, її треба в своїй крові, в своїй традиції і у своїй культурі мати».*

^[36] Тому основними завданнями вчителів історії обласного комплексу є:

– Розвиток інтересу до історичного минулого рідного краю, України і світу, розуміння історії і культури інших народів, їх цілісності та багатогранності, унікальності і самобутності, виховання поваги до них;

– Допомога гімназістам зрозуміти сучасність у контексті минулого;

– Підготовка учнів до самостійного дорослого життя, оскільки саме історія створює систе-

му знань, формує критичне ставлення до життєвих реалій, допомагає виробити власні погляди.

Над виконанням цих важливих завдань працюють вчителі історії обласного комплексу Олександр Наумович Якимчук, Денис Олександрович Горобець, Світлана Володимирівна Кушнірова та Владлена Володимирівна Дмитрієва. Кожен з них – неповторна, творча особистість, яка постійно і цілеспрямовано залучає своїх вихованців до активної співпраці.

– Заступник директора з навчально-виховної роботи гімназії-інтернату III ступеня, заслужений учитель України О.Н. Якимчук, – розповідає А. Коротков, – творчо працюючий педагог, переможець міського та призер обласного конкурсів «Вчитель року – 96». Вчитель історії вищої категорії, вчитель-методист використовує на уроках кращі зразки інноваційних педагогічних технологій, завжди щедро ділиться надбаннями педагогічної майстерності з колегами.

У 2009 році О.Н. Якимчук створив навчально-методичний посібник «Система роботи вчителя історії з краєзнавства у загальноосвітньому навчальному закладі», рекомендований КОІП-ПО ім. В.О. Сухомлинського для творчого використання вчителями історії області. Матеріали Олександра Наумовича на краєзнавчу тематику друкувались у місцевих педагогічних виданнях, науковому збірнику Всеукраїнської науково-ме-

тодичної конференції «Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи».

Вчитель історії і правознавства, спеціаліст першої кваліфікаційної категорії Д.О. Горобець працює над педагогічною проблемою: «Інтерактивні форми навчання на уроках історії в 5–9-х класах як ефективний засіб розвитку національної свідомості учнів обкомплексу», у своїй роботі використовує різноманітні комунікативні методи навчання. Уроки Дениса Олександровича стимулюють розумову діяльність учнів, мають логічну послідовність, допомагають зрозуміти суть сучасних подій. Вчителем розроблена власна система викладання з використанням технічних засобів навчання, тестів, комп'ютерних технологій.

Вчитель історії першої кваліфікаційної категорії С.В. Кушнерова є досвідченим, ґрунтованим фахівцем, який спонукає учнів до активної співпраці, навчає своїх вихованців працювати з історичними документами, аналізувати їх зміст, виявляти причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями. Педагог застосовує

диференційований підхід при роботі з учнями, використовує проектний метод при вивченні історії культури та історії рідного краю. Особливо виявляється творчий потенціал вчителя під час проведення позакласних заходів з предмета, де Світлана Вікторівна головну увагу приділяє формуванню активної життєвої позиції у своїх учнів, вихованню громадянина, справжнього патріота нашої держави.

Вчитель історії першої кваліфікаційної категорії В.В. Дмитрієва викладає в обласних класах гімназії-інтернату, працює над педагогічною проблемою: «Використання інноваційних методів навчання на уроках історії». Владлена Володимирівна стимулює розумову діяльність учнів, навчає їх самостійно працювати з різноманітними джерелами інформації, висловлювати власну точку зору, визначати роль і місце в історії видатних осіб минулого та сьогодення.

Викладаючи історію, вчителі гімназії-інтернату використовують весь потужний потенціал бібліотечно-інформаційного центру закладу, який має достатньо підручників, енциклопедично-довідкових та періодичних видань, художньої

літератури. На заняттях використовуються програмні педагогічні засоби навчання з історії України (дистанційний курс «Історія України.7-11 кл.», та правознавства (дистанційний курс «Правознавство.9-11 кл.», електронні атласи з історії України і всесвітньої історії (10 клас).

Для підготовки уроків та навчально-виховних заходів педагоги і учні використовують відеотеку, основу якої складає серіал науково-пізнавальних фільмів національної кінематики України «Невідома Україна» (108 фільмів) та цикл фільмів, присвячених історії України «Країна. Історія українських земель» (4 DVD диски, 183 серії), ресурси та можливості мережі «Інтернет» тощо. Як наочність використовується постійно діюча виставка військової мініатюри, що експонується у кабінеті суспільно-гуманітарних наук. Вчителі історії проводять уроки як традиційних, так і нетрадиційних типів і форм (інтегровані, дослідницькі, міжпредметні, рольові ігри).

Навчання дітей історії рідного краю є першою ступінню національного усвідомлення,

на краєзнавстві будується вся історична наука. Вчителі історії вважають, що головними завданнями краєзнавчої роботи в закладі є:

- виховання шанобливого ставлення до історії малої Батьківщини, бажання її досліджувати та берегти пам'ять про неї;
- формування навичок самостійної роботи учнів з різними джерелами інформації;
- розвиток науково-дослідницьких зді-

бностей учнів, уміння писати та захищати наукові учнівські роботи з краєзнавчої тематики;

– виховання у молоді почуття патріотизму, національної свідомості.

Враховуючи специфіку контингенту учнів гімназії-інтернату III ступеня, де в 10-11-х класах навчаються талановиті діти з обласного центру та багатьох районів Кіровоградської області, важливою складовою краєзнавчої роботи є викладання факультативного курсу з історичного краєзнавства «До джерел історії краю. Кіровоградщина». Курс надає можливість розширити та збагатити кругозір старшокласників міських і обласних класів, що приїхали на навчання з різних куточків степового краю, сприяє інформаційному насиченню навчально-виховного процесу знаннями гімназистів про історію своєї малої Батьківщини – села, району, міста та обміну цікавою і «живою» інформацією між ними як на уроках, так і в позаурочний час. У закладі практикується дослідження окремих тем курсу як у гімназії-інтернаті III ступеня (10-11 кл.), так і в гімназії-інтернаті II ступеня (5-9 кл.) під час роботи школярів над власними учнівськими проектами.

Особлива увага приділяється учням, які обрали складний і відповідальний напрям краєзнавчої діяльності – пошуково-дослідний. Він вимагає не тільки певної системи знань, а й навичок, практичних умінь працювати з першоджерелами, архівними документами.

Учнівські дослідження допомагають гімназистам більш поглиблено вивчати теоретичний матеріал, тому що старшокласники працюють в архівах, краєзнавчих та відомчих музеях за місцем проживання, бібліотеках. Це спонукає до пошуку, до свідомого вибору теми й практичного застосування знань, а все це разом спонукає дітей краще знати й любити свою малу Батьківщину, формує навички науково-дослідницької роботи. Як наслідок наші учні-учасники НТУ «Дивосвіт» є призерами обласного і Всеукраїнського етапів МАН учнівської молоді, інших уч-

нівських конкурсів. Позитивним є і те, що багато учнів гімназії, які свідомо і цілеспрямовано обрали собі тему наукового дослідження в закладі, після вступу на навчання до вищих навчальних закладів держави продовжують працювати над обраною темою і надалі, розробляючи та поглиблюючи її як курсову чи дипломну роботу.

Міцні знання випускників гімназії з історії спонукають їх вступати до провідних вишів держави на державну форму навчання за історичними, юридичними та культурологічними спеціальностями. Зокрема, у 2013 році вступили на навчання до Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого міста Харкова, Одеської національної юридичної академії, Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка та багатьох інших.

*Добро приходьте через відгукнені
двері класу*

*Любіть Україну у сні й наяву,
/ Вишневу свою Україну,
Красу її, вічно живу і нову,
/ І мову її солов'їну.
В. Сосюра*

Ми йдемо серед зосередженої тиші гімназії і раптом: *«Єднаймося, братаймося / В товариство чесне. / Най братерством, щирими трудами / Вкраїна воскресне!»* Слова Великого Каменяра, ніби якась чудесна таємниця, що мерехтить у далині і водночас немовби й поблизу, втягує нас у неквапливий рух лунких і розлогих строф, пришвидшує серце і ми спочатку навіть не зрозуміли, що відбувається.

Щоб не злякати чарівну мить, навшпиньках підходимо до відчинених дверей класу, тихесенько заглядаємо всередину і...

– Невже це справжнісінька українська хата?

Вдивляючись у глибочінь життя, ми помітили як здивований вогник лампадки, весело підморгнув, і ми, ніби розчинившись у просторі часу, на рушникових крилах лагідного голосу вчителя полетіли у марево історії степового краю. І завертілася та червоно-чорна історія, ніби в калейдоскопі.

Ковилові степи між Дніпром та Бугом, трипільці, кіммерійці, скіфи, сармати та слов'яни. Родючі чорноземи. Важкі коні литовців та поляків, а згодом Чорним шляхом, що, мов зловісний ятаган розкрюював степ навпіл, злодійкувато пробиралися дикі ординці. *«Зажурилась Україна, / Бо нічим прожити, / Витоптала орда кіньми / Маленькі діти...»* *Возненні смерчі перетворили квітучий край на Дике поле та «Висипався Хміль із міха / І наробив ляхам лиха...»* Попельнасте, Громівка, Холодіївка, Григорівка, балка Княжі Байраки... Битва на Жовтих Водах козаків гетьмана Богдана Хмельницького з польсько-шляхетськими військами.

Все закрутилося, заскреготало... Кривавий смерч історії підняв нас до самісінького неба,

де ніби грізний вартовий степів, нерухомо стоїть орел. І полетіли ми над замріяними ланами, межі ярами, над ставками в яких полощуть свої віти зелені замріяні верби. *«І все то те, вся країна, повита красою, / Зеленіє, вмивається дрібною росою, / Споконвіку вмивається, Сонце зустрічає... / І нема тому почину, і краю немає!»*

І ось вже *«Понад рікою ранньою весною батько лан засівав, / Тішився днині, зграї журавлиній, тихо-тихо шептав: / «Щедро зрости, ой, зрости щедро жито-житечко нам, / Рідній дитині та усій родині добру долю даруй».*

У сивій імлі догорає тепле, м'яке надвечір'я. Стиснута жовтою рогозою, ситняком і осокою, несміливо засвітилась річечка, зелена понад берегами, з червоними прошвами посередині. Неспішно сповиваючи сутінки, землю обіймає пелена ночі. Почувши далеку дівочу пісню, пихата володарка темряви відкрила очі, хитро повела бровою і небо засяяло мірадами пустотливих зірок, що висипались, мов горох з діривої бабиної торби. Місяць, походжаючи панічем серед них, розвіяв морок ночі і лагідно освітив хатину, що, ніби перлина засяяла серед молочно-білої вишневої радості.

«Рученьки терпнуть, злипаються віченьки... Боже, чи довго тягти?» – важко зітхнула вічна трудівниця. Від цього притишеного зітхання затремтіло полум'я каганця і загойдало яворову колиску *«Ходить дрімота коло плота, / А сон коло вікон...»* – ніби вінець широкої людяності закружляв над головою тихесенький спів матері. Вії стали важкими і сниться нам дивний «Сон». *«Летим. Дивлюся, аж світає, / Край неба палає, / Соловейко в темнім гаї / Сонце зустрічає. / Тихесенько вітер віє, / Степи, лани мріють, / Меж ярами над ставами / Верби зеленіють».*

– Ой! – почувся колючий зойк.

Біля віконечка, в яке заглядає яблуня, цей одвічний символ материнства, сидить дівчинка і неслухняними пальчиками вчиться вишивати «чарівні хрестики». *«Ой, рушник, рушничок – / Кольорова доріжка. / Ой, рушник, рушничок, /*

*Вітерець приходить знову
Вигукнути верби встачу*

Полям стелиться нитка. / Ой, рушник, рушничок, / Я маленька, як квітка» – не звертаючи уваги на біль, виспіває вона. Поряд з нею мама. Що вони вишивають – «хрещатик», «квітку» чи Світове Дерево, навколо якого в'ються голубки? Можливо, мама вчить донечку, як за допомогою знаків-символів захистити родину від чорного ока, а, можливо, як причарувати милого й загорнути первістка цим вишиваним оберегом. То лишається великою таїною.

«Гойда, гойда, гой ніченька іде / діточок малих спатоньки кладе, / під вікном тремтить вишенька мала, / в хату проситься, бо прийшла зима» – знову чується спів, але він чомусь набуває рис речитативної урочистості. І то вже не мамин голос.

– Божественна ніч! Чарівна ніч! Сніг палає, дерева, обсіпані кришталевими зорями, немов зачаровані стоять, потріскуючи віттям і дивоважно дивляться у сковані кригою води, над якими, ніби Лебідь, лине Хрест небесний. – натхненно промовляє юний, мов світлоносне таїнство предвічного дива, голос. – Пригляньтеся до краси цієї, прислухайтеся до божественної української ночі, що задзвеніла колядами срібними, і полетіли коляди ті повітряними сходами до Отця небесного.

– Радуйся, земле, Син Божий народився!..

І ось вже Богоматір Одигітрія урочисто й величаво сходить з ікони і здається живою та близькою. Пронизливо дивиться Миколай Чудотворець, архангели, апостоли, євангелісти. Враження було дивовижне, хвилююче, незабутнє. І раптом ударив дзвін...

– Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

Ми розплющили очі, а дзвони продовжу-

вали наповнювати вишиваною дитячою урочистістю всю гімназію.

– Не дивуйтеся, – говорить підходячи до нас Анатолій Єгорович, – у нас дзвоник дійсно чарівний. «Вчителько моя, зоре світова, / Де тебе питать, / Де тебе зустріти?» – він співає І вересня. Протягом навчального року він дзвенить то буденно, закликаючи дітей до класів, а то урочисто, сповіщаючи про свята народновірські та державні. А закінчує він співати в день радісного, а разом з тим і сумного «Свята останнього дзвоника». Тоді він вперше з'являється на люди в образі звичайного шкільного дзвоника в руках маленької дівчинки і востаннє співає для випускників гімназії, а потім знову воскресає І вересня.

– І правда, – перезирнулися ми, – сьогодні ж останній день перед канікулами і початок Різдвяних свят. Так ось чому він так святково і величаво дзвенів!

– «Українська світлиця», – гостинно запрошуючи нас до класу продовжує Анатолій Єгорович, – це розріз копії

внутрішнього інтер'єру селянського житла Єлисаветградщини, що характеризується типологічною єдністю майже для всієї території України. Хата чільною стороною (фасадом) повернута до вулиці. Ліворуч від дверей розташована піч – берегиня родинного тепла, а через віконечко до хати заглядає криничний журавель. У святому куті хати розміщені ікони, прикрашені рушниками-божниками і засушеними квітами. В дні свят під божницю, біля якої тихесенько горить лампадка, діти завжди на вишитий рушник кладуть хліб.

Цей незвичайний клас розділений навпіл – на історичну та сучасну частини. Уявна лінія, що проходить посередині історичної частини

Дарба нхувсгалын эрэг хийгээд гэдби баяр

хати, сволюком ділиться на дві кімнати – ліву буденну, де займалися господарством, другу – використовували як житлову та святкову.

Світлиця, – це ніби невеличка філія музею культури та побуту де зібрані експонати не тільки районів Кіровоградщини, а й з багатьох регіонів України. Рушники, предмети побуту, твори народного мистецтва, фрагменти чоловічого і жіночого одягу, знаряддя праці, що ви бачите, подаровані нашими шанувальниками й дідусями й бабусями з усіх куточків області, які прочувши про наш музей повідкривали скрині і віддали те, що зберігалось в них століттями, а їхні онуки передали ці скарби музею.

Картини, чоловіче й жіноче взуття подаровані одним з найкращих художників України Володимиром Фуриком зі Львова, до речі він же робив ескізи й виготовляв більшість костюмів для танцювальної програми ансамблю «Пролісок». – Анатолій Єгорович, щось пригадавши, попрощався і швидко попрямував до кабінету, який розташований поруч з «Світлицею».

Сучасна частина класу нагадала нам інший клас – зображений на картині М.Богданова-Бельського «Біля дверей школи». Такі ж самі дерев'яні столи, лавиці біля них та й учні мальованого й реального класів те ж дуже схожі – вони осягають мудрість науки. Але все ж різниця є. В мальованому класі на стіні величезна карта «єдиної і неділимої», – це ніби заклик до овечої покірності перед вовчою силою, а в реальному – багатовікова українська мудрість і реалії вільної Держави, а з чисто побіленої стіни на дітей дивиться той хто всім серцем ненавидів приниження і рабство – прибраний рушниками і квітами великий Кобзар. «Учіться, брати мої! / Учіться, читайте, / І чужому научайтесь, / Свого не цурайтесь» – промовляє він до дітей. Знання дають свободу духу і свободу думкам. Одночасно знання людини обмежують свободу неуків, які намагаються нав'язати їй своє примітивне стереотипне мислення.

– Тарас Григорович, – навперебій розпові-

дають учні, – як і вчителі гімназії, – його настрої завжди залежить від наших успіхів або невдач.

– Коли я отримала «12» з рідної мови – він до мене посміхнувся! – гордовито повідомила чорно-брова красуня.

– А мене він вчив писати твір і навіть шепотів на вухо слова, які я не могла скласти в речення – таємниче додала інша.

– Яюсь я, згадуючи рідну домівку і маму, тихесенько зітхнула. І тут відчула, як хтось легенько торкнувся моєї щоки, вите-

– У цьому класі, – каже вчитель української мови і народознавства відмінник освіти України Людмила Броніславівна Богданович, – учні мають можливість доторкнутися серцем і душею до наших витоків, наших коренів. Перебуваючи всередині минулого, ніби в кабіні космічного апарата, вони через відчинені двері світлиці-класу – цього символу межі між сімейно-родинним та зовнішнім загальнолюдським світом, через які приходять Добро, летять у незвідане майбутнє. Тому наші двері під час уроків завжди відчинені.

– А злих сил, – загадково посміхаючись, додає вчитель української мови і літератури відмінник освіти України Вікторія Володимирівна Павленко, – котрі перебувають у зовнішньому ворожому світі та намагаються проникнути до нашої родинної оселі через двері, ми не боїмося бо нас захищають обереги – сокира, що лежить під лавою і підкова, прикріплена на дверях.

– Відчинити двері, – мовить Анатолій Єгорович, – це знайти шлях до злагоди і взаєморозуміння. «Найбільше шануйте гостя, – повчав Володимир Мономах, – звідки б він до вас не прийшов: простий чи знатний, чи посол; якщо не можете пошанувати його дарунком, то пригостіть його їжею і питвом, бо він, мандруючи далі, прославить вас у всіх землях доброю чи злою людиною». З яких би країв і земель не приїжджали гості, ми зі словами: «Щоб прихід Ваш був добрим» хлібом сіллю в дверях їх зустрічаємо і до дверей проводжаємо. Адже той, хто скуштує кусень хліба з сіллю, ніколи не посміє скривдити того, хто частує і той, хто відвідає нашу оселю, вважається своїм. Гостей ми завжди ведемо до світлиці, щоб вони змогли через надзвичайну ауру куточка хлібосольної Кіровоградщини відчути, що від цього порогу і до кожного порогу українця вони бажані гості.

«Я пишаюся тим, що навчався саме в цій школі. Тут відроджені національні традиції, вона стала скарбницею духовних, культурних та розумових надбань,

сльозинку і розкуйовдив волосся, – опустила очі сором'язлива дівчина, а потім іскристо посміхнувшись додала, – мабуть, то був він. Бо я побачила, як вітерець пролетів класом і ви всі підставили йому обличчя. І задиркуваті «поцілунки сонця» засвітилися на її обличчі.

які дають змогу вступити в нове доросле життя».

*Тарас Кравченко,
студент історичного факультету Київського
національного університету
ім. Тараса Шевченка*

Подорожуючи гімназією, ми відмітили, що музейних філій, подібних «Світлиці», дуже багато: картини подаровані знаними художниками Кіровоградщини, і репродукції полотен великих майстрів минулого прикрашають гімназійні галереї; унікальна виставка військово-історичної мініатюри (іграшкові солдатики) і рідкісних видань, видрукуваних кращими поліграфістами України зручно відпочивають у бібліотечно-інформаційному центрі; на гарно підсвічених стендах, розташованих у переходах, – художні і тематичні роботи, намальовані і сфотографовані гімназистами; стенди з нагородами і відзнаками ансамблю «Пролісок» розташовуються в гімназії II ступеня.

До цього можна додати величезну кількість історичних фотографій, пов'язаних з гімназією, золотих і срібних призов, якими відзначено комплекс у різних номінаціях, і цінних подарунків від почесних гостей і закордонних делегацій. За словами Анатолія Єгоровича, для них поки що не знайшлося місця і вони, ніби в запасниках музею, зберігаються на полицях і в шафах його кабінету...

– А ще величезна люстра і світильники з кольорового гутного скла, – додає він, – що володіючи чарівною здатністю передавати переломлення, гру світла, викликає у глядача найрізноманітніші поетичні асоціації. Рельєфні та об'ємні гобелени сценічної завіси завжди милують око і впокоюють душу. Вся ця краса виготовлена львівськими майстрами і може прикрасити будь-яку виставку художнього музею.

– Протягом останнього часу, – розповідає заступник

Добре навчати через віртуальні фізичні класи

директора з навчально-виховної роботи Олександр Наумович Якимчук, – на основі інтегрованих курсів «Мистецтво» та «Художня культура» розроблених інститутом проблем виховання Академії педагогічних наук України і досвіду роботи Ірини Ласкій, яка є ініціатором впровадження предмету «Музейна педагогіка» у львівській школі №50, робляться спроби повернутися до музейної педагогіки, про яку успішно забули в часи радянської перебудови. Вчителі гімназії з метою залучення дітей у чарівний світ мистецтва, створюють власні програми проведення інтегрованих уроків з української літератури, історії, музики, образотворчого мистецтва, хореографії, художньої культури та світової літератури в музеях обласного центру.

Обласний краєзнавчий музей, обласний художній музей, художньо-меморіальний музей О. Осмьоркіна, літературно-меморіальний музей І. Карпенка-Карого, музей музичної культури ім. К. Шимановського та універсальна наукова бібліотека ім. Д.І. Чижевського, де у відділах краєзнавства та рідкісної книги зберігається велике й цінне зібрання стародруків, стали тими класами, де екскурсовод і вчитель проводять уроки спілкування з живим мистецтвом за спеціальною програмою, яка допомагає учням краще пізнавати шкільну програму за допомогою побаченого у музеї. Гімназістам цікаві такі нетипові уроки, коли їм, наприклад, про історію чи живопис розповідає ще хтось, окрім вчителя.

– Добре того навчати, хто хоче все знати, – доповнює завуча А. Коротков, – і канікули це унікальний час для продовження навчальної, пізнавальної і виховної роботи. Подорожуючи на шкільному автобусі разом з вчителями і представниками батьківських комітетів, гімназисти знайомляться з визначними історичними та заповідними місцями Кіровоградщини та України: заповідником-музеєм «Хутір Надія», де свого часу проживали

Дарів української мови, української рідної мови

видатні театральні діячі Марко Кропивницький, Михайло Старицький, Марія Заньковецька, писав свої найкращі твори Карпенко-Карий; єдиним у світі музеєм історії українського хореографічного мистецтва, що розташований на території заповідника; духовною оазою Школи Радості – педагогічним меморіальним музеєм В.О.Сухомлинського в приміщенні Павлівської середньої школи, де з 1946 по 1970 рік працював директором і викладав українську й російську літературу український Просвітитель, Добротворець, Гуманіст, Учитель, Людина, іменем якої названо вулиці і навчальні заклади, чий яскравий талант і сьогодні запалює в серцях багатьох учителів жагу творити добро, експериментувати, боротися і перемагати.

Народознавчі, патріотичні, національні та естетичні знання діти удосконалюють, знайомлячись з етнологічними об'єктами, що розташовані в населених пунктах на туристичних шляхах «Золотої підкови Черкащини»: музеєм Б. Хмельницького у Чигирині, музеями народно-декоративного мистецтва, Т.Г. Шевченка на Тарасовій горі, «Тарасовою світлицею» у Каневі, музеєм Т.Г. Шевченка, хатою батьків поета, хатою дяка останньої чверті XVIII століття у селі Шевченкове Звенигородського району у якій Тарас деярний

час жив після смерті батьків та навчався малюванню, славетною уманською «Софіївкою».

Гімназисти також бажані гості в музеях старовинного міста Лева і Ужгорода. У 2009 році започатковано, на мій погляд, дуже гарну традицію. Випускники гімназії піднімаються на один із символів України – Говерлу.

– Перед першим сходженням на гору, – розповідають вихователь Світлана Вікторівна Кушнірова і вчитель англійської мови відмінник освіти України Яна Вікторівна Головенко, – а це все-таки більше 2-ох кілометрів, в очах «підкорювачів вершин» застигло питання: «Ну, навіщо мене сюди понесло? Знизу Говерла теж непогано виглядає».

– Проте вже нічого не поробиш, – можна було почути через деякий час, – треба йти вперед, тим більше що ззаду зупинятися, схоже, не збираються.

– Ох, і підйом це був, скажемо вам! – захоплено пригадують гімназійні альпіністи. – А вражень за день було стільки, що здавалося, вистачить на місяці.

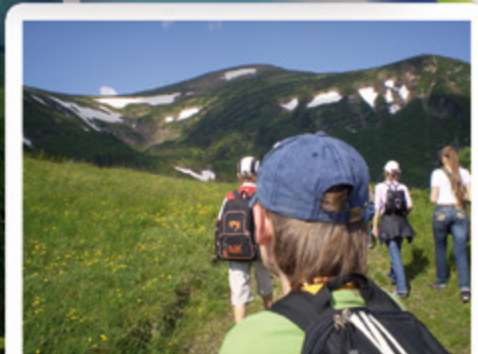
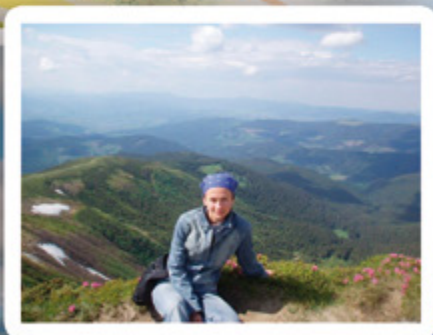
Нескінченне вертикальне вилізання, чіпляння за якусь коріння схоже на віршовки, з каменя на камінь, з каменя на камінь... І ось вони – синьо-жовтий Державний Прапор і українське національне знамено – тризуб.

– Ми горді з того, що поряд з вічними символами України замайорів малиново-жовтий, з степовим скіфським орлом на тлі, «міні-прапор» Кіровоградської області.

І хоча, за словами першопрохідців, після сходження ноги, руки, плечі і все тіло ще декілька днів стугоніло, але все одно – воно того варте.

Дарба нхуурагма репэсэй дэгжүүлэнэ гэдэгдэжээ

Ми мріємо, фантазуємо і творимо!

Я вважаю за краще розмовляти з дітьми – є, принаймні, надія, що з них вийдуть розумні істоти, – тоді як ті, які вважають себе такими... на жаль!
Серен Кьєркегор

Життя постійно вимагає вдосконалення системи планування роботи школи, використання нових прогресивних технологій, саме цьому покликана сприяти Програма «Я – особистість». У глобальному світовому суспільстві молодь не повинна втрачати свою індивідуальність, глибоке відчуття єдності з українським народом, поваги до його духовних, моральних і культурних надбань. Незалежно від своєї національності та світогляду учень має змогу дізнатися про духовне коріння української нації, моральні традиції інших національностей, які складають єдиний народ України.

Робота над Програмою «Я – особистість» допомагає формувати національно свідому, морально-духовну, діяльно-творчу, життєво компетентну особистість, яка успішно саморе-

алізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал.

Всі вихователі об'єднані багатьма увагами приділяють своїм учнівським колективам, індивідуальній роботі з дітьми, організації позаурочної пізнавальної діяльності, укріпленню контактів із батьками, взаємодії з учителями-предметниками.

Всі заходи проводяться на достатньому організаційному та художньо-естетичному рівні.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ. Із метою виховання в учнів почуття любові та вірності своїй Батьківщині, національної свідомості, формування свідомого громадянина, девізом якого є : «Від моїх вчинків і дій залежить доля моєї країни, мого народу, моє власне майбутнє. Я за це відповідаю перед законом і ближніми», вихователями було проведено ряд позакласних заходів.

У вересні у кожному класі проводяться години спілкування, уроки мужності, присвячені Дню партизанської слави. Вихователями і учнями 5-11-х класів проводяться тематичні класні

Ми міркуємо, фантазуємо і творимо!

години «Цих днів не померкне слава» та ін., а у травні проводиться екскурсія у село Підлісне Олександрівського району у музей Партизанської слави.

До Дня міста в облкомплексі вчителів-предметниками, вихователями 5-11-х класів, бібліотекарями, вчителем малюнку, живопису і композиції організуються книжкові виставки, конкурси малюнків, конкурс на кращий твір про рідне місто, години спілкування «Маленький Париж», тематичні класні години «Спорудження фортеці Св. Єлизавети – початок історії нашого міста», відвідування виставки кіровоградських художників.

Змістовно проведено тематичну класну годину «Діяльність О.Пашутіна».

Кожного року у листопаді учні 5-11-х класів вшановують пам'ять жертв Голодомору 1932-1933 рр. Вихователі проводять бесіди «Сторінками книги «Кіровоград. Історія. Традиція. Сучасність» (за редакцією О.В. Чуднова).

Із січня оргмасвідділ, вихователі розпочинають підготовку та проведення заходів, присвячених Великій Перемозі у Великій Вітчизняній війні. За період із січня по травень проводяться різноманітні заходи: конкурси малюнків, радіогазети, оформляються бібліотечні виставки, написання творів

«Велика Вітчизняна війна в історії моєї сім'ї», під час організаційно-виховних лінійок виконуються пісні, опалені війною, діти вітають ветеранів Великої Вітчизняної війни вдома, зустрічаються із учасниками.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СЕБЕ. Із метою формування в учнів активної життєвої позиції, адаптації до змін навколишнього середовища, пізнання прекрасного у собі, основ самооцінювання, самоконтролю, саморегуляції, самоповаги, почуття гідності, безпеки власної життєдіяльності, знання та навички ведення здорового способу життя в облкомплексі проводиться цілий ряд заходів, а саме: практичним психологом облкомплексу вивчаються особистісні риси характеру учнів новостворених 5-х, 10-х класів шляхом спостереження, бесід, тестування; вихователями 5-9 класів проводяться бесіди про дотримання учнями правил безпечного переходу вулиць; вихователями 10-11-х класів – за-

Ми міримо, фантазуємо і мріємо!

ходи, спрямовані на сформованість життєвих пріоритетів, цілей та ідеалів «Творча особистість – міцна держава», «Права людини, громадянина», обговорення статей із Декларації про права дитини.

Із метою збереження життя дітей та попередження травматизму учнів під час виховного процесу складається графік бесід з питань безпеки життєдіяльності учнів 5-11-х класів на навчальний рік. Крім загальних заходів по закладу, кожним вихователем розробляються заходи для своїх класів, що затверджуються заступником директора з виховної роботи.

1 вересня кожного року проводиться вступний інструктаж із безпеки життєдіяльності. Чотири рази на рік вихователями проводяться первинні інструктажі, які реєструються в окремих журналах встановленої форми. Один раз на

квартал проводяться Тижні безпеки життєдіяльності учнів на теми:

- «Знання дорожнього руху – запорука здоров'я»;
- «З вогнем погані жарти, жартувати з ним не варто!»;
- «Здоров'я маємо – не дбаємо, а погубивши – плачемо...»;
- «Цивільна оборона – добрі знання, швидка дія, право на життя».

Під час проведення навчально-виробничої практики з метою формування в учнів умінь спостерігати за навколишнім світом, ознайомлення з культурно-суспільним надбанням нашого народу, історичною спадщиною рідного краю, національними традиціями для учнів 5-8-х та 10-х класів організовуються екскурсії. Діти мають можливість подорожувати різними куточками Кіровоградщини та України.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СІМ'Ї, РОДИНИ, ЛЮДЕЙ. Із метою формування основ національних

цінностей, культурних традицій, етичних норм, взаємин між близькими людьми і в суспільному оточенні, засвоєння сімейних, родинних цінностей, ідеалів сім'ї, виховання людяності, здатності виявляти турботу про молодших, милосердя до слабких і людей похилого віку вихователі проводять з учнями 5-11-х класів різноманітні заходи.

Щорічно учні 5-11-х класів проводять благодійні акції «Серце до серця», акції «Милосердя», відвідують дитячі будинки та будинки для людей похилого віку.

Ми міримо, фантазуємо і мислимо!

Цікаво і змістовно проходять виховні заходи на засвоєння ідеалів сім'ї, родини, відносин у колективі, на сформованість соціально-комунікативних компетенцій та готовності до моральних вчинків, потреби у збереженні та примноженні духовного і матеріального багатства українського народу з учнями 5-11-х класів: «Видатні люди мого краю», «Ім'я героя» та ін.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ, ДО ПРИРОДИ. Із метою формування творчої, працелюбної особистості, розширення свого кругозору, підприємницької компетентності та культури, виховання працелюбності, свідомого ставлення до праці як до вищої цінності людини і суспільства; виховання дбайливого ставлення до природи на традиціях українського народу, потреби в оздоровленні довкілля та участі у природоохоронній діяльності, пізнавального ставлення до природи в облкомплексі проводилася значна виховна робота.

Із метою формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя в обласному комплексі щорічно проходить Тиждень знань безпеки життєдіяльності «Безпека довкілля».

Відповідно до тематики Тижня в облкомплексі проводяться загальні заходи, а саме: загальношкільна лінійка, присвячена відкриттю Тижня; презентація проекту «Я і довкілля»: «Що змінилося у свідомості кіровоградців за рік»;

фотофакт «Екологічний стан водної артерії м. Кіровограда», тематична радіогазета «Безпека довкілля»; бесіди на тему безпеки довкілля, заняття про надання першої допомоги постраждалим у небезпечних ситуаціях; конкурс на кращий учнівський малюнок на тематику Тижня в 5-7-х класах гімназії-інтернату; конкурс стіннівок на тематику Тижня в 5-11-х класах; конкурс малюнків на асфальті; виховні години, години спілкування, ігри, конкурси на тематику Тижня; написання диктантів на уроках української мови.

Після закінчення навчального року учні 5-8-х та 10-х класів проходять навчально-виробничу практику під час якої діти прибирають шкільну та пришкільну територію, мають можливість подорожувати містами України, милуватися природою рідного краю.

ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА. Із метою формування базової культури особистості та культури життєвого самовизначення шляхом освоєння культурних надбань України та світової цивілізації; виховання потреби спілкування з мистецтвом (вивчення творів художньої літератури, образотворчого мистецтва, кіномистецтва, архітектури) та його сприйняття; виховання потреби у творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні в облкомплексі проводиться значна і змістовна виховна робота.

Значна увага у виховній позакласній роботі приділяється загальногімназійним святкам.

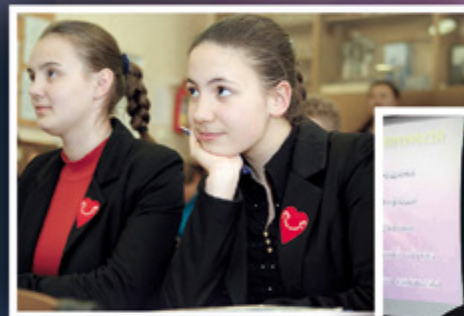
Під час підготовки яких творчо співпрацюють вихователі, педагоги-хореографи, концертмейстери, викладачі гри на музичних інструментах та вокального співу. Талант організатора, тонкого знавця дитячої психології особливо розкривається під час проведення позакласних виховних заходів, які щоразу перетворюються на справжнє свято. Головною педагогічною метою є якнайширше розкриття творчих здібностей гімназистів. Саме над цим працюють педагоги разом із вихователями впродовж навчального

відображають свято Семена; «Танок ковалів», «Осінні козацькі розваги». Блок осінніх звичаїв і обрядів українського народу завершує хореографічна картинка «Сватання».

Чотири обласних класи щорічно готують різноманітні програми.

Став уже традиційним у нашому закладі День святого Миколая. Приємно, що нині звичай дарувати подарунки на свято Миколая поширюється по всій Україні. Щорічно у ролі святого Миколая виступає директор облкомплексу.

За останні роки стали надзвичайно попу-

року. Результатом цієї кропіткої роботи є чудові змістовні виступи учнів на всіх загальногімназійних заходах.

Особливо талант та творчі здібності учнів розкриваються під час підготовки і проведення традиційних свят Першого дзвоника, святкування Дня учителя, «Осіннього вернісажу», свят зимового циклу, шоу-програми «Все починається з кохання», Міжнародного дня прав жінок і миру, шевченківського вечора, академічного концерту, Свята останнього дзвоника та випускного вечора.

«Осінній вернісаж» – це творче, традиційне, загальногімназійне свято, в якому кожен учень має змогу показати свої таланти.

Учні 5–9-х класів намагаються відтворити обрядові свята осені: водять хороводи, співають, читають вірші, чарують запальними танцями: «Полька», «Косарі», «Молодіжні залищання», які

лярними феєричними діями за обрядами та звичаями українського народу. До підготовки та проведення свята докладають максимум зусиль головний режисер-постановник дійства В.Ф. Похиленко, завідувачий художньо-постановочною частиною О.О. Саленко, хореографи, концертмейстери, вихователі, вчитель музики та співу, оргмасвідділ.

Це грандіозне дійство, в основу якого покладено старовинні звичаї, легенди та релігійні обряди українців. На сцені діти XXI сторіччя, як і їхні пращури сотні років тому, водять козу, проганяють Старий рік та закликають Новий. Стара добра казка, в якій Добро перемагає Зло, а щирість сердець сильніша за заздрість та лицемірство.

Вже стало доброю традицією 14 лютого в День закоханих проводити одне з найулюбле-

ніших свят – шоу-програму «Все починається з кохання».

Звичайно ж, головне в програмі – це її учасники. Кмітливість, ерудованість, зосередженість дають можливість учасникам давати на запитання розумні, щирі, глибокі, філософські відповіді та демонструвати свої творчі здібності з допомогою друзів.

Кожного року вихователями 5-11-х класів на високому художньо-естетичному рівні проводиться ряд відкритих виховних заходів, що

- тематична лінійка «Дзвони Чорнобиля»
- вихователь О.Є. Дмитрієва;
- година спілкування «Портрет сучасника»
- вихователь В.С. Скрипник;
- учнівська конференція «Духовність – одвічне джерело моралі»;
- історична дискусія «Хто є творцем історії» – вихователь В.В. Дмитрієва.

спрямовані на громадянське та національне, екологічне та естетичне виховання, інтелектуальний розвиток учнів. учнівська конференція «Письменники Кіровоградщини про Велику Вітчизняну війну» – вихователь Кушнієрова С.В.;

– учнівська конференція «Єлисаветградська чоловіча гімназія» – вихователь Костенко О.С.;

– учнівська конференція «Діяльність міського голови О.М. Пашутіна» – вихователь Т.В. Малявкіна;

– інтелектуальна гра-дебати «Європейське майбутнє України» – вихователь О.А. Берлін;

– Презентація та захист проекту «Видатні особистості нашого краю» – вихователь А.А. Гур;

– театральна вистава «Обрядові свята весни» – вихователь В.О. Нестерова;

«Людину виховати – не різьбу покласти», – ці філософські слова повною мірою можна віднести до діяльності нашої гімназії.

Проблема виховання гімназиста як соціально компетентної і психологічно стабільної особистості нині в центрі уваги. Це покладає підвищену відповідальність на навчальний заклад, а особливо на вихователів, які покликані допомогти кожному учневі знайти своє місце в загальній шкільній справі. В гімназії-інтернаті творчо та ініціативно працюють 20 вихователів, діяльність яких сприяє розвитку потреб та інтересів учнів, їхньому особистісному зростанню, соціальній адаптації сьогодні та в майбутньому.

Уся виховна робота у класних колективах будується з урахуванням індивідуальних здібностей, інтересів, потреб учнів. Тому всі вихо-

вателі перед плануванням виховної роботи особливу увагу приділяють вивченню особистості дитини, намагаються скоординувати роботу так, щоб виховною роботою охопити весь контингент учнів, залучити до проведення позакласних заходів якомога більше учнів.

Вихователі ведуть цілеспрямоване спостереження за учнями під час спілкування, навчання, проживання в гуртожитку, праці та дають індивідуальні консультації батькам і вчителям-предметникам щодо корекції поведінки учнів та індивідуального підходу до особистості дитини.

На підставі спостережень планують виховну роботу на новий навчальний рік, ставлячи за мету працювати над згуртуванням класного колективу, виховуванням гармонійно розвинутої особистості, вільної, творчої, з високими моральними якостями.

Щороку у незалежній Україні першого червня малеча відзначає своє свято – Міжнародний день захисту дітей. Традиційним став цього дня святковий концерт-звіт обласного комплексу.

Сотні юних кіровоградців із батьками, мамами, дідусями та бабусями, у тому числі вихованці будинків сімейного типу, дитячого будинку «Барвінок», «Наш дім», шкіл-інтернатів, збираються в залі обласної філармонії, де стають

свідками великого добродінного концерту, прикрасою якого є виступ славнозвісного народного хореографічного ансамблю «Пролісок».

На цьому святі юні артисти виступають особливо натхненно. Глядачі, а серед них і почесні гості, завжди вражені не лише дитячими талантами, а й великою кропіткою роботою директора комплексу – народного артиста України, професора Анатолія Короткова, головного балетмейстера – народного артиста України, професора Віктора Похиленка, балетмейстера-постановника – заслуженого діяча мистецтв України Валентини Короткової та кожного викладача, які створили хлопчикам і дівчаткам Кіровоградщини унікальні умови для здобуття якісної освіти, розвитку їх здібностей.

Більш яскравими, виразними стають загальногімназійні свята завдяки роботі працівників технічного центру, які професійно застосовують інноваційні технології.

Організаційно-виховні лінійки з учнями 5-11-х класів є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу в гімназії. Учні самостійно готують матеріали, вчать аналізувати інформацію, опрацьовувати її та доносити до однокласників у доступній формі. Перед великою аудиторією гімназистів та вчителів староста кожного класу звітує про навчально-виховну діяльність за тиждень. Учні щоразу переживають свої успі-

Ми міримося, фантазуємо і творимо!

хи та невдачі, вчать підтримувати один одного, співпереживати.

Крім учнів на лінійці виступають директор комплексу, завучі, педагог-організатор, методист, вихователі.

Гарною традицією стало виконання учнями на початку лінійки «Гімну України», а наприкінці українських народних пісень.

У позакласній виховній роботі плідно співпрацюють вчителі, вихователі та викладачі хореографічних дисциплін та учні гімназії. Результатом такої творчої співпраці є бінарні уроки, різноманітні навчально-виховні заходи, традиційні гімназійні свята. Системою в позакласній виховній роботі є використання українського народного календаря, який пропагується через гімназійну радіогазету, інформаційний вісник «Пролісок», інсценізовані літературно-музичні композиції «Українські народні свята», систему виховання в кабінеті «Українська світлиця».

Відповідно до Концепції та комплексної програми художньо-естетичного виховання учнів комплексу розроблений і практично реалізується план спільної роботи з Кіровоградською обласною філармонією, «Дитячою філармонією», музеями міста. Учні зустрічаються з творчими колективами обласної філармонії – академічним театром музики, пісні і танцю «Зоряни»; з учасниками камерного оркестру «Концертино».

Яскравою сторінкою в художньо-естетичному вихованні учнів облкомплексу є вокальна та хорова діяльність.

Ми відкриті, фантазійні і творчі!

Або ясні зірки вкрили...

*Музика – це одкровення вище,
ніж мудрість і філософія.
Людвіг ван Бетховен*

Студень цього року завітав у гості якось непомітно. Ще вчора Зірниця, збираючи діточок своїх, що невгамовними зграйками розбіглися по небу, не віщувала нічого незвичайного. Але вночі налетів холодний північний Борей і приїхала на скрипучому возі сама Матінка Зима. Засміялась вона сміхом тріскучим, закружляла в сніговій казці і вже весь світ – мов біле море.

Невідчутні порухи сріблясто-блакитного повітря сколихнули віття дерев і безодня зимового ранку задзвеніла дзвіночками інею. Кришталева музика легенько торкнулася вії Мороза. Дідусь стрепенувся, відкрив невдоволені очі і з них посипалися крижинки. Вони розлетілися по всій землі, дошкульно залазючи під кожушки дітей, які, не звертаючи на них уваги, наче горох з дірватої бабиної торби, весело висипалися на білі пелюшки і почали бігати наввипередки зі Старим роком.

Місяць, перевертаючись на другий бік, подивився вниз...

– А що це коїться? – хотів суворо запитати він.

Але побачивши дитячі забавлянки, загадково посміхнувся в молодечі козацькі вуса, пригладив чуба і ласкаво освітив на Землю.

Земля ж, ніби пишна панна, від того погляду зашарілась, прикрила глибокі криниці очей своїх блакитних і, посипалися на білосніжну поволоку самоцвіти небачені...

«Небо ясні зірки вкрили, / Нашу землю освітили. / Щедрий вечір, добрий вечір, / Усім людям на здоров'я». – велично котиться цей правічний гімн Неба гімназією сповіщаючи про закінчення першого півріччя, що засіяло рясним урожаєм знань і гарних оцінок, – пошли Боже, ще кращі і в другому!

– Небо звучить! – захоплено розповідає учням вчитель музики Н.А. Подгорна, – і, як не

дивно, це звучання неба з давніх-давен характеризується як достовірно-музичне, оскільки кожне небесне тіло в залежності від швидкості свого руху і обертання, а також відстані від сусідніх планет і від Землі, видає звук певної висоти. Звучання ж всіх планет утворює «гармонію сфер» – довершену систему звуків, що лежала в основі античних музично-теоретичних уявлень. *«Хоровод зірок, сполучення рухомих і нерухомих світил, їх гармонійне поєднання і відповідний рух і є проявом первинного танцю»* – писав у трактаті «Про танець» давньогрецький письменник Лукіан з Самосати, який жив у 120-180 роках нашої ери.

Думка про звучання зоряного неба знайшла своє віддзеркалення і в українській міфології. Чи чуєте ви як скрипить Віз або як гуде Пасіка? Такі назви в українській космогонії мали Велика Ведмедиця і Мала Ведмедиця. Сузір'я Волосся Вероніки в народі відоме як Волосожар, або Стожари. *«Уже Волосожар піднявся, а Віз в небі вниз перевертався»*, – писав в «Енеїді» Іван Петрович Котляревський. Так міфологія промовляючи численними, глибокого смислу символами, щедро наповнила ними народні пісні, танці й обрядову поезію.^[38]

Музика в житті людини – могутня сила емоційного впливу і могутнє джерело духовної енергії. Протягом багатовікової історії музика – незмінний супутник людини в її radoшах і печалях, помічник у боротьбі за своє існування і праці; вона не потребує слів, запозичених у природи, вона – пряма мова душі людської і так споріднена з нею, що до музики можна звикнути як до цілющого повітря.

– Анатолію Єгоровичу, а яка, на Вашу думку, музика є цілющою для дитини?

– Звісно ж це не «важкий метал», з їх агресивною експресією та підсиленими гітарами зі спотвореним звуковим ефектом. Але не зважаючи на фантазійні втечі від реальності – рок-музика, як напрям популярної музики, це прояв процесів

Небо ясні зірки вкрили...

модернізації, змін у життєвих стандартах, зразках поведінки та потребах в специфічній формі. Пам'ятаєте, «Перемен, мы хотим перемен!» звучало в популярній у 80-х роках пісні, відображаючи нагальну потребу у змінах. Тому, на мою думку, у нас немає підстав судити про свідомість сучасної молоді, виходячи тільки з музики і текстів пісень.

Це в такій же мірі стосується і напрямків сучасної хореографії, таких як перформанс, модерн-джаз, імпровізація, контемпорарі тощо. Адже опанування цими художніми формами за радянських часів було неможливо в зв'язку з їх невідповідністю принципам соцреалізму. І тільки після проголошення Акту незалежності і виходу України на світовий культурний простір, ці напрямки почали активно проникати до країни. Проте недостатня теоретична база, нечітке усвідомлення характерних ознак різних напрямків сучасної хореографії призвели до помилкового погляду, що новий танець є лише ілюстрацією музики.

Між музикою і танцем існує зв'язок більш глибинний. Музика – це чуттєве сприйняття числа. І якщо порядки чисел і їх поєднання, на яких будується музична мелодія, сприймаються нашим єством чуттєво, то це тільки тому, що наше тіло в його довгій біологічній еволюції будувалося в тих числових комбінаціях, які тепер ми чуємо в музиці.

Музика і танець – це давній і випробуваний релігійно-культурний засіб для виявлення душевного хаосу і приведення його до гармонії. Але справа тут не в танці, а в ритмі: душевний хаос, що настає від порушеної рівноваги сил і їх проявів у людині, може бути оформлений і усвідомлений, коли людина знов опанує всіма ритмами і числовими співвідношеннями, якими утворено наше тіло. Для цього всю свою свідомість треба вільно віддати духу музики.^[43]

«Танець: Вищий Розум у Найвільнішому з Тіл», – писала Айседора Дункан, – тому усвідомлення органічних ритмів усередині себе і є танець і тому танець називають величезним чинником соціальної, тобто політичної, економічної, правової та моральної культури людини.

Стосовно ж цілющої музики для дітей, то численні дослідження засвідчили, що позитивними для малечі, як у лоні матері, так і після народження, є колискові пісні та класична музика: п'єси, уривки з симфоній Баха, Бетховена, Вівальді тощо. А фаворитом визнано музику Моцарта. З точки зору корисності американські дослідники прирівнюють вплив його музики до грудного материнського молока чи вітамінів.

«Музичне виховання – це не виховання музиканта, а перш за все людини». Музи-

кознавці і викладачі музики говорять, що ці слова В.О. Сухомлинського останнім часом стали скоріше прикрасою кабінетів, ніж сенсом уроків музичного виховання. А розрив між знанням «глухими» і красою музики – найбільша проблема музичної освіти.

Чи можна переказати зміст музики словами? Ймовірно, і цю до сьогодні невирішену проблему з повним правом можна віднести до розряду «вічних». Діти і музика. Школа і музика. Музика і урок. Не зважаючи на те, що мета уроків музики сформульована ще радянським композитором і педагогом

Дмитром Борисовичем Кабалевським: «... ввести учнів у світ великого мистецтва, навчити їх любити і розуміти музику у всьому багатстві її форм і жанрів, інакше кажучи, виховати в учнях музичну культуру як частину їхньої духовної культури»,^[25] ці питання і суперечки про те, чи слід учити музиці всіх дітей, чи тільки особливо обдарованих, – турбують не одне покоління вчителів музики багатьох країн.

Про що б не точилися суперечки, але беззаперечним є, – життя без музики убоге! На мою думку, все, що криється за словами «розуміння», «уява», «культура», «аналітичні здібності», належать до сфери прояву музичного інтелекту, розвиток якого є одним із головних завдань вива-

Немає жодні з'явки Свободи...

чів музики об'єднаного. Саме орієнтація на формування емоційної та інтелектуальної сфер дитини, єдність афекту та інтелекту дозволяє говорити про врахування рівня сформованості загальних та інтелектуальних здібностей при подоланні вступних «бар'єрів» до гімназійних класів, про які ми з Вами говорили. Одним з орієнтирів при цьому є музична та художня обдарованість з урахуванням проявів інтелекту та духовності потенційного претендента. Якраз музичне виховання є унікальним засобом формування цієї єдності, оскільки воно має вплив не лише на емоційний, але і пізнавальний розвиток учнів. Останнє пов'язано з тим, що музика несе в собі не лише емоції, але й величезний світ ідей, думок, образів.

За словами Н.А. Подгорної, в умовах гуманітаризації навчально-виховного процесу основна увага вчителя зосереджується на залученні школярів до використання загальнокультурних традицій, збагачених загальнолюдськими цінностями, забезпеченні організації навчально-виховного процесу на інтегрально-духовному та особистісному рівнях з опорою на самореалізацію, саморегуляцію, самоорганізацію школярів, а також на розвиток їхньої потреби в неперервному соціально-творчому вдосконаленні та творчій самореалізації.

Музично-естетична освіта учнів 10-11-х класів об'єднаного здійснюється в індивідуальній, парно-груповій, груповій формах навчання, які передбачають:

– індивідуальні й парно-групові заняття на музичному інструменті (фортепіано), де формуються й розвиваються базові музично-виконавські компетентності учнів (ознайомлення з основними видами техніки, різноманітними прийомами звукодобування, закономірностями

й осмисленням музичного мовлення, опанування основних виконавських засобів музичної виразності, а також формування й розвиток навичок ансамблевої гри);

– групове заняття з теорії музики та сольфеджіо, де формуються й розвиваються базові музично-теоретичні компетентності учнів (ознайомлення з основами нотної грамоти, розвиток звуковисотних, метроритмічних, слухових уявлень, музичної пам'яті).

Самовдосконалення, саморозвиток учнів у процесі інтерактивного спілкування засобами музично-творчої діяльності.

Шкільний хор займає провідне місце в системі музично-естетичного виховання як масова форма залучення учнів до музично-творчої діяльності. Метою хороших занять є розвиток голосу, музичного слуху й музичної пам'яті учнів, розумової діяльності, творчого мислення, уваги, волі, емоційності й музикальності.

Однією із складових інтерактивного навчання учнів є набуття досвіду музично-творчої діяльності, що виявляється у:

– виконанні ролі керівника-диригента на заняттях ансамблю чи хору (розспівування учнівського колективу, настроювання за камерто-

Hea xoni yipku Albani...

ном, вільне диригування виконуваним учнями музичним твором);

- взаємонавчання, взаємоконтролі, взаємоаналізі та взаємооцінюванні;

- спілкуванні з публікою під час концертних виступів (міміка, жести, виконавські засоби й прийоми);

- спілкуванні з педагогами навчального закладу в процесі підготовки й проведення позакласних заходів (вікторин, конкурсів, тематичних вечорів тощо).

Спілкування учнів у процесі музично-виконавської сценічної діяльності визначається специфікою музичного виконавства, оскільки сценічна діяльність за своєю суттю і є інтерактивною: взаємодія між собою (як виконавців одного колективу), з керівником-диригентом, з публікою.

Отже, розвиток музичних здібностей гімназистів пов'язаний з гармонійним розвитком особистості, тобто її характером, світоглядом, світосприйманням, інтелектуальним рівнем. Включення ж гімназистів у різні види творчої діяльності з метою розвитку загального інте-

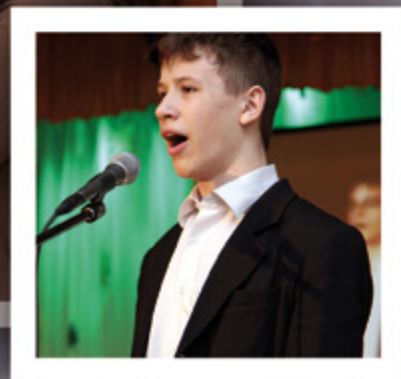

лекту та креативного мислення пробуджує в них творчу активність, сприяє розвитку загальних і спеціальних здібностей, підвищує професійний і компетентний рівень юних виконавців.

Хоч народне прислів'я і стверджує, що сумний грудень у свято й будень, але саме останній місяць року налаштовує кожного на оптимістичну хвилю, бо хоч зима і повертає на мороз, проте сонце вже йде на літо. І душі людей срібним голосом зозулі вже кличуть Матір-Ладу небо одімкнути, випустити Весну – дівочу красу. Затремтить те полотно повітряне: «Ось тобі Мати-Весно обнова» – і ляже на озимину, що прозориться, на світ видивляється. Скоро вже і маленька, мов цятка, вівсянка зранку почне свою правічну срібну пісню: «Господарю, не барись, кидай сани, бери віз!» І пташці звідусіль голосно підспівуватиме чутлива до всього дітлашня: «Ой, весно, ой красна, що ти нам принесла? Де ти зимувала, кого зігрівала? А ми за тобою насумувались, а ми тебе, весно, навиглядались».

Закінчується рік...

*Коли малюють діти,
дорослі повинні навчитися
розуміти їх творчість*

*Кожна дитина – художник.
Складність в тому, щоб
залишитися художником,
вийшовши з дитячого віку.
Пабло Пікассо*

«Дуже давно, коли не було дерев, річок, долин, гір земля була ніби вогнедишна куля, де все кипіло, вирувало, поступово охолоджувалося, щось з чимось з'єднувалося, розпадалося, синтезувалося. І так мільйони спроб і помилок. Як жива жінка, Земля народжувала земних істот, вона стогнала від болю в бурю, вона гнівалася спричинюючи землетруси, вона вмирала від посухи і відроджувалася під краплями дощу, вона засинала на початку зими і прокидалася весною, але Земля ніколи не переставала любити.

Від її Любові народилося все прекрасне. І від найвищого прояву Любові земної народилося найпрекрасніше творіння – дитина».

Цитування уривку уроку географії, який проводила вчитель-методист Людмила Іллівна Рудас, на наш погляд, щонайбільше підходило для початку розмови з А. Коротковим про роль сім'ї у вихованні і навчанні дитини. Але ми навіть не сподівалися, що при цьому торкнемося теми не менш важливої...

Ми сиділи на канапі в «кабінетному філіалі» гімназійного музею і розглядали невеличку картину на якій було зображено один із фрагментів традиційного в Україні свята Івана Купала – пізньої ночі хлопці і дівчата перестрибують через багаття.

Кожна дитина – художник, складність в тому, щоб залишитися художником, вийшовши з дитячого віку.

Але чим більше ми дивились на картину, тим більше у нас виникало відчуття, що хтось невидимий розжарює нас у величезному горнілі і як шматок заліза кидає між молотом і ковадлом і виковує кочергу, щоб розгребти жар вогнища запаленого слов'янською богинею Любові і Краси Ладю. А зображена на полотні нічна містерія сповнена почуттям трагічного, що виходило з складних переплетінь, майже, безплотних фігур закоханих пар оповитих магією нічного дійства, які злітаючи над полум'ям опиняються в потоці вогненного дихання демонічних сил, що намагаються спелити Любов, як почуття, що знищує смерть і перетворює її на порожню примару, Любов яка є змістом і рушійною силою феноменологічних перетворень – як Краси предметного світу, так і Краси потойбічної.

Так, мабуть, і шлях до Добра дуже часто проходить через Зло, а благі наміри чреваті негативними наслідками. Тра-

гічне в цій картині, на нашу думку, пов'язане з почуттям величного, почуттям піднесення, яке вступає в боротьбу зі Злом, з ницістю дійсності. Хлопці і дівчата ніби трагічні герої відчувають себе приневоленим іти до Добра через Зло, усвідомлюючи фатальну силу Зла.

– Історія цієї картини, подарованої львівським художником Володимиром Фуриком до мого 60-ти річчя, дуже цікава. Спочатку вона висіла у мене вдома, але її присутність почала викликати почуття якогось містичного дискомфорту особливо дві криваво-червоні плями на темно-синьому тлі – купальське вогнище та демон Зла і я переніс її до кабінету на Володарського. Почалося будівництво гімназії. Все склалося дуже добре і картина опинилася в кабінеті головного корпусу гімназії-інтернату. Присутність картини, в залежності від обставин, викликала незрозумілі почуття і навіювала, соромно навіть сказати, то страх, а то душевний спокій. Потім була смуга невдач і картина опинилася в запаснику де зберігається всякий «непотріб», який з часом стає експонатом гімназійного музею. Зараз вона знову в кабінеті. Мені здається, що якби Добра в світі було так багато, як кажуть, Зло не впадало б так яскраво в очі.

– Любов, Гармонія, Краса. Чи можна уявити ще більші чесноти, які ми повинні виховувати в дитині?

– Любов потрібна кожній дитині, – з найніжнішими інтонаціями колискової «співає» Анатолій Єгорович, – інакше їй ніколи не стати повноцінною дорослою людиною. А хто сам не любить нікого, того, мені здається, теж ніхто не любить. Якщо ми це зрозуміємо, якщо будемо

ставитись до дитини як до рівної собі людини, вона виросте доброю та щедрою. Спілкування ж з дитиною, як вищий прояв Любові до неї, варто будувати ґрунтуючись на постійному, безустанному бажанні пізнавати своєрідність її індивідуальності. Спілкуючись з дитиною на кожному етапі її розвитку ми використовуємо різні «мови» нашої Любові. Однією з таких «мов» є живопис.

Чарівник з пензлями приходиться до дитини, коли та ще не уміє говорити, і разом з батьками, з автором першої для малюка дитячої книги, стає першим вихователем і учителем. Він формує в дитині Любов до прекрасного, високі естетичні почуття, художній смак.

Спочатку деякі прийоми художньої виразності викликають у дитини нерозуміння зображеного, а незакінченість і схематичність картинок з різкою деформацією і передачею об'єму темною плямою не задовольняє ні молодших, ні старших дітей: діти хочуть бачити в картинці усі істотні ознаки предмета.

Розглядаючи книжкові ілюстрації дитина збагачує образотворчий досвід новими графічними образами і способами зображення. Пізніше вона освоює олівці та фарби, і за їх допомогою створює реальні образи. Помічені дитиною особливості предметів притягують її увагу і вона намагається зрозуміти, чому дерева однієї породи всі різні. Її цікавить і архітектура. *«У всіх будинків є дах, стіни, вікна, – підкреслює дитина. – І все ж будинки різні».*

Нові враження і знання відображаються в дитячих малюнках. Лінія, форма, колір, композиція – ці засоби виразності доступні дітям в

Каша на мамині гітти, фарби величкі навітмихся вартити їх мовчати

малюванні. Зображення дитина створює по частинах, використовуючи різноманітність форм. Виразність досягається за допомогою характерних деталей, рис. При цьому іноді виразність з'являється випадково, несподівано для дитини. Як відзначають дослідники, колір особливо привертає увагу дитини. У малюнку вона часто використовує його декоративність, намагаючись зробити малюнок нарядним, яскравішим, при цьому прагне до конкретності кольорів. Іноді дитина може порушити пропорції частин, виділити окремі деталі, виразити рух, причому передача руху в малюнку найбільш складна для дитини.^[6]

«Всі намагаються зрозуміти живопис, – писав Пабло Пікассо, якого

експерти називають найбільш «дорогим» художником у світі. – *Чому вони не намагаються зрозуміти спів птахів?»* Коли малюють діти, дорослі повинні навчитися розуміти їх творчість. Вдивіться уважно, на їх малюнках зовсім немає неподобства, усе має свій підтекст. Теплі кольори і світлі говорять про щастя, а також про непосидючий характер дитини, такі діти в дорослому житті завжди добивають своїх цілей. Якщо кольори холодні, ваша дитина спокійна, тиха, але одночасно такі кольори використовують діти мрійливі і водночас серйозні.

Ми часто буваємо вражені жвавістю і точністю дитячих малюнків, говоримо про художню обдаро-

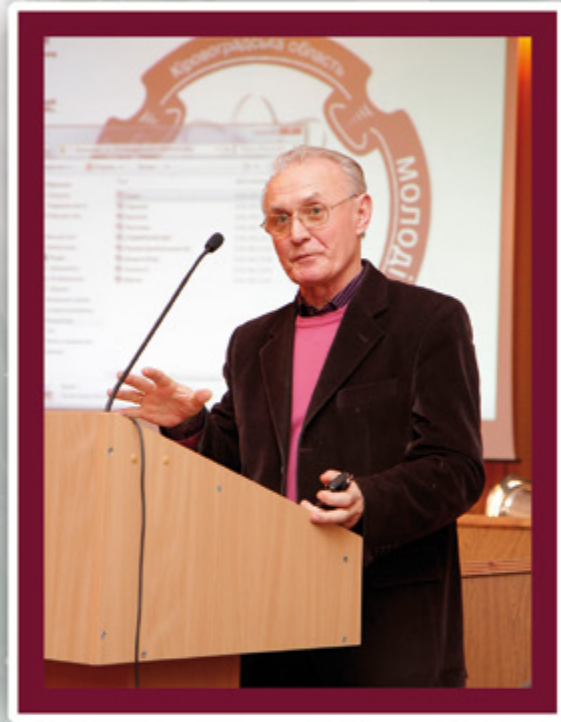
мистецтва є: тематичні виставки присвячені визначним датам та святам: День матері, День Перемоги, Новий рік, «Осінній вернісаж», День святого Миколая, День захисту дітей, День святого Валентина, Шевченківський тиждень та ін., які протягом багатьох років є традиційними в учбовому закладі; постійно діюча виставка кращих робіт талановитих учнів вчителя образотворчого мистецтва облкомплексу Арслана Джумабайовича Ерніязова; участь гімназійних дарунів у різноманітних конкурсах юних художників області; оформлення стіннівок, плакатів до Тижнів безпеки життєдіяльності, художнє оформлення сцени до заходів, що проводяться в облкомплексі та обласній філармонії.

– Навчання повинно залежати не від бажання, – мовить Арслан Джумабайович, – а від доказовості законів, що лежать в самій природі, яка нас оточує. До оволодіння таємницями мистецтва за допомогою науки закликали своїх учнів ще давньогрецькі художники-педагоги, а Гете говорив, що: *«...необхідно вивчати закони, за якими ми бачимо, навчитися перетворювати предмет в картину»*, тобто перетворювати те що бачимо в заповнення площини в картині.^[30] Тому ми не маємо права вводити учня в оману своїми суб'єктивними судженнями, нав'язувати йому особисті художні уподобання. Наше головне завдання навчити створювати, знати і вміти в мистецтві, а значить передавати досконально те, що бачить око і відчуває серце – в цьому вся сутність мистецтва.

Досвід образотворчої діяльності, через який людина проходить у дитинстві, позначається на формуванні її особистості. Можна з переконаністю сказати, що із творчо розвинутих гімназистів виростуть творчі люди, незалежно від того, якій саме професії вони присвятять своє подальше життя.

*МАНУМ – це ще одна втілена
в життя мрія А. Короткова*

ОФІЦІЙНА ІНФОРМАЦІЯ. Кіровоградська Мала академія наук учнівської молоді – профільний позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є дослідницько-експериментальний, що передбачає залучення вихованців до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва.

– МАНУМ – це ще одна втілена в життя мрія Анатолія Короткова? – запитали ми людину, яка шукаючи оптимальні шляхи розв'язання насущних педагогічних завдань сьогодення, сприймає майбутній час по-своєму.

– Говорячи чесно – це мрія не моя, – він ніби хлібороб, який витираючи спітніле чоло оглядається назад, щоб помилуватися щойно скошеною пшеницею, провів тильною стороною долоні і продовжив:

– Коротков – це лише засіб, щось на зразок шукача пригод у чарівних чоботях-скороходах, за допомогою якого мрії багатьох майбутніх

ліриків і фізиків, мистецтвознавців і математиків, археологів і конструкторів космічних апаратів, наповнені легендами степів, полетять у незвідані далі, адже коли вмирає легенда і пропадає мрія, в світі не залишається величі.

– Виходить, щоб зловити Щастя, треба уміти бігати?

– В цьому випадку, та й у багатьох інших, – безсумнівно. Як казав Вільям Шекспір: «Сумніви – це зрадники, що заважаючи нам спробувати, часто примушують програвати нас там, де ми могли б виграти». Кіровоградський МАНУМ – це майбутнє наукового потенціалу України, а зарди майбутнього можна й побігати.

– Кажуть, що початок це половина справи...

– Думається, що ні. Від часу виникнення ідеї, зважування всіх «за» і «проти», погоджень усіляких змін та доповнень до жаданого моменту прийняття рішення керуючими органами – це більше, ніж половина справи.

Саме таку марафонську дистанцію треба було подолати А. Короткову і його однодумцям для того, щоб 1 вересня 2008 року розпочалась нова історія становлення та розвитку Кіровоградської МАНУМ – обласного осередку виховання та навчання обдарованої молоді як структурного підрозділу облкомплексу.

Протягом 11 років навчання в Малій академії було заочним, – розповідає заступника директора з навчально-методичної роботи МАНУМ Світлана Володимирівна Філянт, – така форма роботи, звичайно, приносила свої результати на II та III етапах конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт, але потенціал нашої області значно вищий. Тому у зв'язку з довгоочікуваними змінами виникла необхідність вдосконалення навчально-виховного процесу та підвищення результативності роботи територіального відділення.

Рішенням президії МАНУМ, очолюваної доктором філологічних наук, професором Олегом Анатолійовичем Семенюком, до складу якої входять працівники управління освіти і науки облдержадміністрації, ректори, перші проректори та науковці КДПУ ім. В. Винниченка, КНТУ, Державної льотної академії України,

Кіровоградського юридичного інституту, педагогічні працівники Малої академії, затверджено очно-заочну форму навчання. Така форма навчання передбачає проведення тричі на рік навчальних сесій для слухачів I року навчання та щотижневих навчальних занять для слухачів II та III років навчання.

У зв'язку зі зміною форми навчання постала необхідність затвердження нового навчального плану, в якому передбачено збільшення кількості навчальних годин для учнів на групові заняття та, враховуючи специфіку навчання в МАН, перехід для слухачів III року навчання на індивідуальну форму навчання.

Наукові керівники та педагогічні працівники МАНУМ розуміють, що без підтримки з боку відділів освіти, керівників шкіл та вчителів неможливо на гідному рівні забезпечити навчально-виховний процес та досягти високих результатів. Тому з метою вивчення досвіду роботи, здійснення адресної допомоги педагогічним працівникам, що працюють з обдарованими учнями в школах області, з 2008 року організовано роботу постійно діючого виїзного семінару-практикуму на базах навчальних закладів області.

Яскравим прикладом співпраці навчальних закладів та МАНУМ є модель співпраці з облкомплексом. Будучи структурним підрозді-

лом облкомплексу, МАНУМ має змогу відбирати кращих із кращих на навчання в своїх наукових секціях та, в свою чергу, рекомендувати кращих «манівців» області на навчання в облкомплексі. Об'єднавши таким чином обдарованих учнів області під крилами як наукових керівників МАНУМ, так і вчителів гімназії, починається спільна робота з підготовки слухачів до конкурсу-захисту: вчителі готують учнів до написання контрольної роботи з базової дисципліни, а наукові керівники опікуються власне дослідженням. Протісну та плідну співпрацю МАН та облкомплексу свідчить активна участь та перемоги наших ви-

хованців на II (обласному) та III етапах Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України.

У рамках співпраці МАНУМ та обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського проводяться спільні семінари-практикуми для педагогів, які працюють з обдарованою учнівською молоддю, в тому числі і на базі Кіровоградського облкомплексу.

За словами А. Короткова, Кіровоградська Мала академія завдяки тому, що є структурною одиницею облкомплексу, має міцну матеріально-технічну базу, необхідну для злагодженої роботи відділу. Це і окремий кабінет, оснащений комп'ютерною технікою, і вільний доступ до технічних засобів навчання облкомплексу, і безкоштовний доступ до каталогу медіа-ресур-

сів через мережу Internet. Працівники МАНУМ є постійними дописувачами на сайт обласного управління освіти і науки Кіровоградської облдержадміністрації та на сайт облкомплексу, де діє і постійно оновлюється поточною інформацією сторінка про діяльність Кіровоградської МАН учнівської молоді.

Планується організувати дистанційне навчання для слухачів МАНУМ, які живуть у віддалених від обласного центру районах. Пер-

ші кроки для цього уже зроблені. Всі учасники навчального процесу мають змогу підтримувати постійний зв'язок за допомогою електронної пошти.

Наукові керівники секцій МАНУМ – це викладачі, аспіранти, кандидати наук та професори найкращих вишів Кіровоградщини, що дозволяє учням-слухачам користуватися під час навчальних сесій та конкурсу-захисту ресурсами цих вишів. Слухачі таких секцій як біологія, географія, екологія, хімія, фізика працюють у дослідницьких лабораторіях; навчальні заняття секцій англійської та німецької мови та літератури проводяться в лінгафонних аудиторіях; у технічних майстернях вишів мають змогу працювати слу-

МАНУМ – це не просто імена в історії науки. Це імена в історії життя. А. Короткова

хачі секції конструювання та електроніки, радіотехніки, приладобудування; в спеціалізованих комп'ютерних кабінетах працюють слухачі секцій програмування та інформатики. Такий підхід у роботі дає високі результати. Підтвердженням цього є той факт, що багато випускників Малої академії наук на сьогодні – це висококваліфіковані працівники різних галузей, відомі педагоги, викладачі, науковці, вчені, діячі культури, державні службовці.

Але без малого не буває великого. Паростками наукового розвитку дітей є наукові товариства учнів (НТУ), розгалужені в навчальних закладах всієї області. Станом на початок 2010/2011 навчального року в Кіровоградській МАНУМ діє 41 НТУ, у секціях яких займаються 2463 обдарованих учня віком від 12 до 17 років. Для найбільш обдарованих учнів при державній підтримці відкриті Всеукраїнські літні профільні школи Малої академії наук, метою яких є популяризація й утвердження нових знань серед талановитої молоді на основі гармонійного поєднання висококваліфікованого навчання зі змістовним відповідним починком в умовах оздоровчого табору.

Молоді науковці не зупиняються на досягнутому, вони ставлять перед собою високі й амбітні завдання: домогтись наукових досягнень, здатних дати гідну відповідь на виклики XXI століття.

– Чи не мрієте Ви ще «вибігати» і окреме приміщення для МАНУМ, адже судячи з «гуляючої» поряд з облкомплексом території це можна було б зробити? – напівсерйозно напівжартома запитали ми у А. Короткова. – І тоді б, об'єднавшись з науковими відділеннями, облкомплекс перетворився б у своєрідне «ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО ЗНАНЬ», діяльність якого в цілому і в різних сферах зокрема, була б організована на основі знань, що відповідають сучасному етапу розвитку науки, а вирішальним чинником стала б людина, здатна діяти на основі отриманих знань, на основі практичного їх використання?

Судячи з іскринок, що засвітилися в його очах, ми зрозуміли, що жартували даремно.

12.0914 98.03 ↑ 3.00 12.00%
79.0276 37.28 ↑ 7.03 77.40%
26.2081 10.54 ↓ 0.67 91.62%

*Добре це ти погано -
вирішувати не
нам...*

*Книги – це інструмент
насадження мудрості.
Я.А. Коменський*

Готуючи матеріали видання, ми переглянули доволі значну кількість «цікавих» документів, пов'язаних з «пріоритетними напрямками, шляхами створення та забезпечення можливостей» і т.д. і т.п., люб'язно запропонованих для ознайомлення директором облкомплексу. Але для нас важливішим було осмислити шляхи виконання цих важливих завдань розвитку освіти України в облкомплексі, зрозуміти закономірності і зв'язки, що ховаються за недвозначним словом «виконання» і, мабуть, головне – привести в порядок наші міркування пов'язані з визначенням місця людського фактора у цьому складному освітньому процесі.

Якщо йдеться про пізнання складного явища, осмислення рано чи пізно вичерпує себе. Думки повторюються, людина легко пробігає в думці ходи розумових дій, часто численні, проте це ні до чого не приводить. У таких випадках виникає відчуття, що «ідея повинна дозріти», що зусилля потрібно на деякий час залишити і повернутися до них пізніше.

Французький філософ Анрі Пуанкаре зауважував, що *«Раптові натхнення приходять лише після декількох днів свідомих зусиль...»* І справді, після деякого часу проведеного в «управлінні знаннями», за читанням і тактовними поясненнями А. Короткова окремих положень нормативних документів, нам знову захотілося вдихнути повітря в якому витає високий дух знань.

Треба відмітити, що до наших відвідин цього незвичайного навчального закладу звикли всі, починаючи від технічних працівників, вчителів і гімназистів. Вони зовсім не звертають увагу на наші постійні підглядання, підслуховування і розпитування, а лише, доброзичливо посміхнувшись, чемно вітаються і, мабуть, думаючи, що ми належимо до чергової групи педагогічних

працівників з області або з інших регіонів України, які знайомляться з досвідом роботи облкомплексу, що тут сприймається як само собою зрозуміле, продовжують займатися своїми справами.

Ми також звикли до того, що в гімназії-інтернаті можна зустріти багато такого, що несумісне зі звичай-

*Даруйте ми наставник
- виховувати нас...*

ним розумінням, починаючи від «сяюче-балакучого» дзеркала у вестибюлі, що кожного ранку пропонує черговий маршрут візиту, і закінчуючи незвичайним дзвоником, який сповіщає про свята і будні. Ось і сьогодні нам запропоновано відвідати «свята святих» облкомплексу – технічний центр (ТЦ), який було створено у 1996 році для інформаційної, інтерактивної та комунікаційної підтримки навчально-виховного процесу в гімназії. За словами А. Короткова, ТЦ цей своєрідний «об'єкт» створювався на основі аналізу передового вітчизняного та світового досвіду використання засобів навчання нового покоління і орієнтований на комп'ютерні технології навчання, що забезпечують оволодіння гімназистами навичок користувачів новими інформаційними технологіями, орієнтуючи учнів на їх застосування у навчальній та майбутній професійній діяльності.

– Комп'ютерні технології, – мовить Анатолій Єгорович, – це один з інструментів пізнання. Практикою доведено, що тільки ті знання, які учень здобув самостійно, завдяки власному досвіду та діям, будуть насправді міцні. Тому одним

Тех
облкомплекс
центр

*Даруйте нам мислячих –
вирішувачами не маємо...*

із завдань нашого навчального закладу є підготовка учня, який вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, який має знання та навички щодо пошуку, обробки та зберігання інформації, використовуючи сучасні комп'ютерні технології. Особливо це важливо у роботі з талановитими і обдарованими дітьми, – підкреслює він, – водночас, використовуючи засоби навчання нового покоління, ми не виключаємо застосування в навчальному процесі гімназії тих засобів навчання, які виправдали себе в освітянській практиці, доповнюючи і надаючи їм нових можливостей використання завдяки розширенню функцій.^[32]

– Згідно з документацією, матеріально-технічна база ТЦ складає: 105 одиниці комп'ютерної техніки, 33 одиниці професійної аудіоапаратури, 20 одиниць копіювальної техніки та принтерів, 15 проекторів, 7 одиниць фото та відеотехніки. Цього досить для розв'язання нових завдань навчання? – запитуємо ми.

– Це, – трохи невдоволено відповідає він, – лише в деякій мірі відповідає сучасним вимогам навчально-виховного процесу, але...

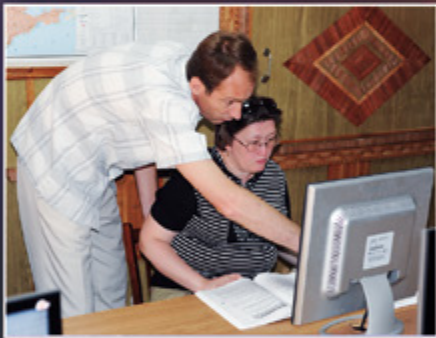
Знаючи його як людину креативної поведінки, мотивація якої, думається, склалася в дитинстві, можна здогадатися, що за багатозначною паузою, напевне, пов'язаною з переживанням почуття деміурга слідує – «Я зможу», але передчасне висловлювання ідеї може зашкодити її реалізації.

– За час свого існування, – продовжує Анатолій Єгорович, – продовжує Анатолій Єгорович, – технічний центр розробив і видав більше ніж 200 друкованих видань, серед яких методична література з навчальної і виховної роботи, рекламні буклети, емблеми структурних підрозділів, інформаційний вісник «Пролісок» тощо. В ТЦ зберігається відеоархів гімназії та ансамблю «Пролісок», який налічує більше як 5000 годин запису на магнітній плівці і приблизно 1000 годин запису на цифрових носіях.

Металевими сходами, ніби на командний пункт корабля, що велично пливе в океані комп'ютерних знань, піднімаємося в ТЦ.

– Знайомство з комп'ютером – чуємо розповідь майбутнім операторам вчителя інформатики Віктора Анатолійовича Мироненка – ми розпочнемо з того, що за 3000 років до н.е. у стародавньому Вавилоні була винайдена перша

рахівниця, яку назвали абак, що в перекладі з давньогрецької означає – дошка. Цей вид рахівниці так усім сподобався, що у країнах Західної Європи він проіснував майже до XIX ст., бо, за словами німецького вченого Готфріда Лейбніца, «... не гідно досконалості людської, подібно рабам, витратити години на обчислення».

Але більше всіх світ здивували, звичайно ж, стародавні греки. Пристрій, який у 1902 році був виявлений серед уламків затонулого римського вантажного судна біля берегів острова Анкіфера і названий за місцем знахідки Антикіферським механізмом був виготовлений ними 2000 років тому. Вчені назвали його найдавнішим комп'ютером планети Земля.

А далі було все дуже просто...

– Може і справді просто? – обговорювали ми почуте і побачене в ТЦ упорядковане згуртування сучасної техніки. В цей час чарівний дзвоник сповістив про закінчення уроку.

Прямуючи нижньою галереєю гімназії-інтернату, ми почули, що до характерних звуків шкільної перерви додалися звуки, які супроводжують включення ноутбуків – цих портативних персональних комп'ютерів, без яких сьогодні неможливо уявити вчасне отримання невпинно зростаючої інформації, такої необхідної для інтелектуалізації особистості і забезпечення якісного нового рівня навчально-виховного процесу.

Спілкуючись з гімназистами, ми дізналися, що комп'ютери придбані батьками і вони дуже задоволені безкоштовним доступом до мережі Internet та локальної мережі комплексу за технологією Wi-Fi, а це дозволяє користуватись електронними підручниками, обмінюватися інформацією за допомогою сві-

тового інформаційного простору та електронної пошти, здійснювати вибір інформації, темп подання, компонувати матеріал, а значить – бути активними учасниками процесу навчання.

– Існує думка, – продовжили ми розмову з А. Коротковим, – що непродумане застосування комп'ютерних технологій у навчальному процесі не поліпшує, а погіршує якість засвоєння знань. Введення комп'ютерних технологій навчання може ускладнити процес засвоєння знань, умінь та навичок, якщо буде просте механічне перенесення діючих навчальних посібників та підручників на електронні носії.

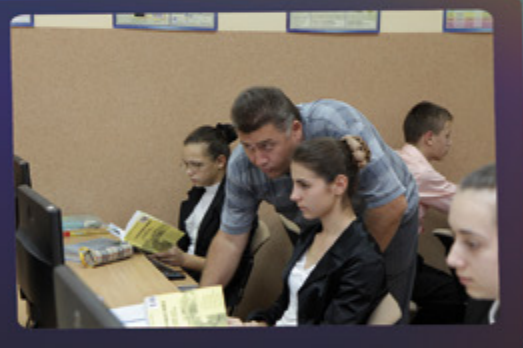
– Це справді так, – відповів він, – тому вчитель при підготовці до проведення уроку за допомогою комп'ютерних технологій повинен уміти планувати та передбачати результати навчання, моделювати ситуації, розробляти програму курсу. Для удосконалення інноваційного підходу до ефективного використання комп'ютерних технологій у навчально-виховній та управлінській діяльності на базі облкомплексу було створено гімназійний тренінговий центр для навчання вчителів за програмою Майкрософт «Партнерство у навчанні».

При Кіровоградському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. В.О. Сухомлинського успішно пройшли навчання для тренерів за програмою Майкрософт «Партнерство у навчанні» Ю.В. Буряк, А.В. Кривенко. За цією ж програмою здійснено підготовку 20 викладачів, які творчо використовують набуті навички у своїй педагогічній практиці.

За інформацією оновленого сайту облкомплексу <http://portal.prolisok.org/>,

який розпочав свою роботу 27 травня 2010 року, ми дізналися, що 17 жовтня 2007 року в облкомплексі відбулося виїзне засідання вченої ради Київського інституту педагогічних інноваційних технологій під головуванням академіка, професора, кандидата історичних наук, заступника директора інституту Казимира Михайловича Левківського. Засідання було присвячене обговоренню проблеми: «Діяльність педагогічного колективу Кіровоградського облкомплексу щодо впровадження інноваційних виховних технологій». На шкільному порталі кожен відвідувач може отримати докладну інформацію про навчальний заклад, зареєстровані користувачі – «скачати» науково-методичні розробки викладачів та інші матеріали, які стосуються будь-яких видів діяльності навчального закладу.

*Даруйте нам часом...
~ Вивчаючи не навч...*

– Але треба не забувати про те, – наполягали ми, – що комп'ютер, хоча і розумна, але все ж машина, яка є посередником між учнем і вічним знанням людства. Пам'ять його була б порожньою якби не було книги – цього найдивовижнішого і гідного уваги прояву людської творчості. У книгах живуть думи минулих часів; зрозуміло і виразно лунають голоси людей, прах яких давно розвіявся, мов сон. Все, що людство зробило, передумало, все, чого воно досягло, – все це збереглося, ніби за допомогою чарів, на сторінках книг. Доторкнутися до цієї особливої чарівності можна лише за допомогою живого спілкування, тобто коли береш у руки книгу і гортаєш сторінки людської мудрості. Від книги віє теплом її створювачів і багатовіковою мудрістю.

– Це є беззаперечним, бо як мовив Цицерон, «Будинок, в якому немає книг, подібний до тіла, позбавленого душі», – продовжує Анатолій Єгорович, – тому невід'ємною частиною освітнього процесу, що забезпечує акумуляцію і загальнодоступність документально-інформаційних ресурсів, які містять і зберігають знання накопичені в процесі розвитку людства, є бібліотечно-інформаційний центр комплексу, або як ми його називаємо скорочено БІЦ.

Структура БІЦ включає бібліотеку з читальним залом; різноманітні технічні засоби: 5 комп'ютерів, принтер, сканер, пункт ксерокопіювання. У наявності педагогічно зумовлений комплекс обладнання і меблів. У читальному залі організовані робочі зони, які створюють умови для індивідуальної роботи й розвитку навчально-пізнавальної, дослідницької діяльності учнів. Центр включає фоновідеотеку, електронний каталог, службу технічної підтримки, за технологією Wi-Fi, доступ до каталогу медіа ресурсів, який можливий з будь-якого комп'ютера в гімназії, таким чином БІЦ відкрив двері в світ глобальних комп'ютерних мереж.

Сьогодні бібліотечний фонд облкомплексу, – підключається до розмови завідувача БІЦ

Віфа не та мистецтво – відривати не можна...

ВИХОВНА РОБОТА В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Валентина Михайлівна Доброхлоп, – це 18000 примірників навчальної, навчально-методичної, художньої та довідкової літератури. 79 найменувань періодичних видань України та інших країн. Таким чином, педагоги всіх навчальних дисциплін, без винятку, забезпечені фаховими журналами, методичними посібниками, добірками літератури за напрямками. Щодо підручників: учні забезпечені обов'язковими підручниками, передбаченими нормативними документами Міністерства освіти і науки України. Фонд підручників – вагома частина БІЦ. В бібліотечно-інформаційному центрі зареєстровано 600 користувачів.

Треба відмітити, що просторі приміщення, яскравий сучасний дизайн, комфортні умови, відкритий доступ до кожної книги і всіх носіїв інформації справили на нас незабутнє враження. Думається, що подібне відчуття виникає у кожного, хто приходить до бібліотеки, а це створює настрій, який налаштовує на читання книги, заглиблення в її зміст і запам'ятовування прочитаного, що народжує знання.

Вже по дорозі, за словами Анатолія Єгоровича, до не менш важливих «об'єктів», без яких неможливе якісне навчання, адже в них здійснюється поповнення енергетичного запасу і медичне обслуговування гімназистів, він продовжував розмірковувати.

– Наше століття пишається машинами, що уміють думати, і водночас побоюється людей, що проявляють ту ж здатність. В умовах сучасного інформаційного суспільства методика традиційного навчання змінюється методикою, орієнтованою на застосування комп'ютерних технологій, та вносить докорінні зміни в стійку динамічну систему «учитель – учень», змінюючи її на «учитель – комп'ютер – учень», або «учень – комп'ютер – учень», або «учень – комп'ютер»,^[18] тобто в останньому випадку педагогічні функції виконує безпосередньо комп'ютер. І це стане можливим тільки з введенням нового проекту дистанційного навчання через підключення міських і навіть найвіддаленіших сільських шкіл України до високошвидкісного широкосмугового Інтернету в форматі 4G.

Подібні новації зможуть підвищити якість освіти і відіграти значну роль у навчанні та викладанні, говорять одні, але при цьому вчитель перестає бути учасником живого спілкування з учнем, а виступає лише джерелом передачі інформації, висловлюють думку інші. Історично ж доведено, що спілкування є головним засобом перетворення людини з біологічної істоти в со-

ціально адаптовану особистість. Саме за допомогою спілкування людина засвоює соціальний досвід та морально-етичні норми поведінки. Під час міжособистісного та міжгрупового спілкування і відбувається передача від однієї людини до іншої тієї сукупності соціальних та соціально-психологічних якостей, які й відрізняють людину від тварини, навіть високоорганізованої.

*Освіта - це те,
що зостається,
коли ми забуду все,
чого нас навчали*

Ввічливість – це одна з тих якостей, які можна оцінити належним чином, тільки зазнавши незручностей, коли вона відсутня.

С. Джонсон

– Знаєте, – по дорозі до нового «стратегічного об'єкту» розповідає Анатолій Єгорович, – мені до сих пір соромно визнати те, що в недалекому минулому, під час закордонних гастролей з ансамблем «Ятрань», та чого гріха таїти і перших виїздів «Проліска», ми час від часу, як «муха в окріп», потрапляли в парадоксальні ситуації, особливо якщо це стосувалося етичних і етикетних норм поведінки за столом у ресторані, вміння підтримувати бесіду, підходити до столу з наїдками і відходити від нього на офіційних прийомах, адже як мовиться – «добре виховані люди йдуть з них

голодними...» І які б інструктажі на основі «Морального кодексу будівника комунізму» з нами не проводили, а іноді ми могли «їсти без ножа і розмовляти виделкою».

Мабуть щось пригадавши курйозне, він гіркувато посміхнувся, і після невеличкої паузи продовжив.

– Ці спогади навіть сьогодні викликають неприємний присмак. І, що цікаво, вже за IX століть до подій, про які я розповідаю, правилам поведінки надавали великого значення, пам'ятаєте у «Поученнях дітям...» Володимира

Мономаха: *«У домі своїм не лінуйтеся, а за всім дивіться... Ні питтю, ні їді не потурайте, ні спанню... Лжі бережіться...»*. У XVI і XVII століттях з'явилися «Домострой» і «Юності чесне дзеркало...», у яких подавалися настанови молоді про поведінку в сім'ї, в гостях, на службі, за столом тощо. І лише у XX столітті пере-

стали розуміти, що правила гнучкості – це фактор, який має надзвичайну роль в політичних, економічних, культурних відносинах, бо існування без дотримання певних правил неможливе. Зрозуміло, що ці правила не є чимось назавжди усталеним, але всюди цінуються тактовність, чуйність, повага до звичаїв. А знання етикету – необхідна ознака вихованості.

Тому формування у гімназистів певної системи художніх уявлень, поглядів, які зможуть допомогти їм виробити в собі дійові критерії естетичних цінностей, готовність та вміння вносити елементи Краси у своє життя, починається із сприймання оточуючого. Нашим головним завданням є не тільки розширення художнього сприймання, списку прочитаних книг, почутих музичних творів, а й організація людських почуттів, духовного росту особистості, регуляція і корекція поведінки. І одним з дійових засобів естетичного виховання в облкомплексі є танець, адже кожен жанр хореографічного мистецтва, окрім профілактичного і лікувального ефектів, надає можливості пізнання навколишнього світу, людини і людських взаємин.

Класичний танець, з його століттями вивіреною методикою підготовки танцівника, виховує навичку правильної постави, гармонійно розвиває тіло і розкріпачує рух. На уроках класики також вивчаються: правила знайомства і близькі до них правила вітання людей; поклони; запрошення на танець, поведження під час танцю і після закінчення танцю.

Зразки народної хореографії виховують етнічну толерантність. Аналізуючи характер рухів, просторову побудову танцю, його ритмічний малюнок, особливості костюма, діти поповнюють свої знання з географії, історії, музичної культури, етнографії народу.

Особливо яскраво зразки поведінки, взаємин надають нам історико-побутові танці. Виконуючи їх діти мають можливість ніби «приміряти на себе» культуру взаємин, дізнатися правила поведінки, норми моралі різних шарів суспільства тієї або іншої епохи.

Бальні танці... – «МРІЙНИК З НЕЙМОВІРНИМИ БАЖАННЯМИ», так ми між собою називаємо А. Короткова, зробив паузу, ковтнув повітря і продовжив:

– Можливо, хтось з наших випускників опиниться серед двохсот молодих пар на славнозвісному Оперному балі у Відні, на який кожного року останнього четверга Масниці з'їжджаються з багатьох країн світу. Але щоб потрапити до числа обраних, потрібно, крім подачі заявки, пройти суворе випробування перед членами непідкупного бального комітету. Лише в тому випадку,

коли дівчина може відмінно танцювати не тільки правосторонній, але і лівосторонній вальс, у неї є шанс на деякий час стати «попелюшкою». І поки залишаються люди, що бажають взяти участь у казці, поки є юнаки та дівчата, що уявляють себе принцом чи принцесою, які танцюють вальс на паркеті, бал буде існувати, – адже кожна казка невмируща.

«Танцювати в гімназії навчать навіть тих, хто ні разу в житті не був у хореографічному залі і не вдягав балетки. Коли танцюєш, усвідомлюєш всю красу і неповторність світу, в тебе відкривається друге дихання і іноді здається, що ти можеш літати».

*Анастасія Рябошанка,
студентка видавничо-поліграфічного інституту
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут»*

– І справді невмируща, – подумали ми, коли опинилися всередині нового «стратегічного об'єкту».

Перше, що нас вразило – відсутність, що канули в Лету, атрибутів пунктів «прийому їжі» системи радянського громадського харчування з запахами десятками разів пересмаженої олії і комбіжиру, алюмінієвими ложками типу «весло», ручки яких одночасно слугували заміником чайних ложечок і виделками з розігнутими, подібно вилам для підгрібання сіна, кінцями. Відсутня була також і обов'язкова картина з «Трьома багатирями» В.М. Васнецова, які суворо спостерігаючи за відвідувачами, мабуть, не дуже хотіли приєднатися до «трапези», породженої «нетерпимістю до пороків старого світу і непримиренністю до ворогів комунізму».

Шкільна їдальня з сучасним кухонним обладнанням, холодильниками і морозильними камерами, апаратами періодичної і безупинної дії з інфрачервоним і СВЧ нагріванням, вимірю-

вальними приладами і посудомийними машинами, пунктами особистої гігієни і датчиками пожежної безпеки, наборами тарілок і столовими приборами скоріше нагадувала сучасний ресторан швидкого обслуговування «Системи швидкого харчування / Fast Food Systems», що останнім часом виникли у всіх великих містах України.

За словами А. Короткова, в облкомплексі три їдальні, дві з них оформлені в українському національному стилі, а одна, на 120 місць, що 25 грудня 2010 року відкрилася у новому навчально-побутовому корпусі гімназії-інтернату III ступеня, має сучасний дизайн.

– Від харчування, – ніби досвідчений технолог з приготування їжі продовжує розповідь Анатолій Єгорович, – як однієї з основних фізіологічних потреб людини залежить зростання і розвиток організму, його фізична і розумова працездатність, стійкість проти несприятливих факторів і, нарешті, тривалість життя. Непра-

вильне ж харчування спричинює різні захворювання і насамперед захворювання органів травлення.

ЧІТКИЙ РЕЖИМ І РОЗПОРЯДОК, ЕСТЕТИЧНА НАСОЛОДА, ПОЧУТТЯ МІРИ, ПРОСТОТА І КОМФОРТ – це ті критерії якості процесу харчування, якими ми керуємося для покращення самопочуття і виділення «ГОРМОНУ ЩАСТЯ», який, потрапляючи у кров, дає змогу людині поринути у стан задоволення.

Споконвіку ми звикли харчуватися так: перша страва (суп або борщ), друга (картопля, макарони з м'ясом) і ... компот. І якщо після їжі і відчувався дискомфорт, то особливої уваги на це не звертали. Тому закупівля доброякісних продуктів харчування та продовольчої сировини у постачальників, визначених рішенням тендерних комісій за погодженням з санітарно-епідеміологічною службою, бракераж продуктів і сировини, щоденний лікарський контроль за якістю приготованої їжі, дотриманням правил гігієни та режимом харчування є важливою ланкою спостереження за станом здоров'я, фізичним розвитком і працездатністю наших гімназистів, що забезпечені безкоштовним триразовим харчуванням, а учні з сіл та райцентрів області – чотириразовим.

Фізіологічні та біохімічні властивості обов'язкових: натурального м'яса нежирних сортів, курятини, риби, молока та кисломолочних продуктів, твердих сирів, масла, яєць, свіжих овочів та фруктів, натуральних соків слугують обґрунтуванням для розробки найдоцільніших збалансованих харчових раціонів і режимів харчування учнів в умовах підвищеного, як у спортсменів, м'язового навантаження, розумової праці та побуту. Для приготування їжі використовується вода тільки з централізованих джерел водопостачання, а для пиття – негазована питна бутильована. В осінньо-зимовий період, коли зростає загроза захворювання на ГРВІ, в раціон харчування включаємо природні фітонциди – часник і цибулю.

Стосовно ж мистецтва шеф-кухаря і кухарів – я не обмовився, якраз мистецтва, адже відомо, що у давній Франції ремісник не міг стати дворянином, але для кухарів було зроблено виняток, тому що їхні кулінарні витвори були прирівняні до мистецтва. Наші кухарі справжні майстри своєї справи, які знайомі з таємницями рецептури стародавніх національних українських страв, особливостями приготування найпоширеніших у цей час українських страв у різних регіонах нашої держави, а від фірмових пампушок з часником, вареників і пиріжків з найрізноманітнішими начинками взагалі мало хто зможе відмовитись. Тому страви, що готуються для гімназистів різко контрастують і можуть в повній мірі конкурувати з розрекламованими гамбургерами і навіть подвійними чизбургерами з «Кока-колою» згаданих вами ресторанів «Системи швидкого харчування». Хоча ще на початку 30-х років минулого століття в Америці один з «піддослідних» студентів протягом 13 тижнів харчувався самими гамбургерами та газованою водою. Експеримент, а також подальше життя цього студента, нібито, довели, що подібна дієта цілком достатня для нормальної життєдіяльності людського організму. Але, на мою думку, скупчення газів, гикавка і неприємна відрижка студентові протягом всього експерименту були забезпечені, а шлунок «щасливчика» обов'язково опротестував рекламну кампанію гастритом і печією, а в подальшому, можливо, виразкою шлунку.

Страви, які готуються «по-домашньому», з їх унікальною рецептурою і харчовою цінністю складових, що передавались від покоління до покоління, набагато корисніші і більше смакують. Чим простіша їжа, тим миліша вона для шлунку. А чи треба йому догоджати? На це запитання лікарі дають однозначну відповідь – треба. Бо саме він є чи не найголовнішою ланкою у перетравлюванні їжі, а відтак і постачанні організму потрібними речовинами. Це – по-перше. А по-друге, хворий шлунок – це серйозні «випро-

бування» для людини. Бо він хоча і маленький за розміром, але сигналізує про свої негаразди дуже промовисто, зокрема сильним болем, схудненням, зблідненням, втратою працездатності і задоволення від споживання багатьох страв, а життя перестає радувати. Зважаючи на це, шлунку краще догоджати. Тому, мабуть, наші пращури і славилися богатирським здоров'ям, а як кажуть мудрі люди – «Найбільше багатство – здоров'я».

Скажемо по-секрету, ми теж не встояли перед пухким гарячим дивом, що непомітно зникало з керамічної тарелі.

– Але крім основної функції, – ніби не помічаючи наших «неймовірних зусиль», продовжив Анатолій Єгорович, – ідальні виконують ще одну функцію – функцію своєрідних навчальних класів етики, де дівчатка і хлопчики починаючи з 5-го класу під керівництвом кухарів і «класних мам» вчать: правилам особистої гігієни; сервірувати стіл; культурі поведінки і поведження за столом; послідовності користування столовими приборами і вмінню обслуговувати своїх товаришів, тобто виконувати роботу офіціантів.

Думається, все, що ми робимо, знадобиться в майбутньому, адже норми поведінки і моральні правила, являючи собою універсальну мову спілкування, сприяють встановленню взаєморозуміння народів, безпосередньо входячи до системи дипломатичного протоколу та політичної стратегії держав як провідний елемент. Але, на мій погляд, ніяка етика не в змозі навчити, що належить робити. Цей вибір кожний з нас, в кожній окремій ситуації здійснює самостійно. Достойнства ж етики в тому, що вона позбавляє нашу мораль її наївності – або, мовою XIX століття – виводить нас з безпосередності морального відчуття.

«...подарувати особливе життя стінам приміщення, де згодом оселиться її величність Краса, – це прерогатива унікальної людини, готової заради мрії і покликання на все».

*Вікторія Прокопчук,
студентка механіко-
математичного факультету
Київського національного
університету ім. Тараса Шевченка*

Наше знайомство з новим «стратегічним об'єктом» добігло кінця. Тепло розпрощавшись з «гідом», ми зробили декілька рішучих кроків...

– І наостанок, – почули ми голос А. Короткова.

– Мені дуже подобається вислів Марка Твена, звучить він приблизно так: *«Коли мені було чотирнадцять, мій батько був такий нерозумний, що я насилу терпів його; але коли мені виповнився двадцять один рік, я був вражений тим, як цей старий порозумнішав за останні сім років».*

Знаменита фінальна «німа сцена» з «Ревізора» М.В. Гоголя у нашій трактоці, мабуть, внесла б багато нового у театральну режисуру.

До доброго пасірника і рої летять

*Що на світі важко? – Пізнати себе.
Що легко? – Радити іншому.
Фалес Мілетський*

Яку людину зараз прийнято вважати найрозумнішою, наймудрішою, компетентною у всіх життєвих справах? Кого найчастіше питають, що він думає про політику, виховання дітей, релігію, мораль і про багато інших проблем? Правильно, того, хто багато знає в якійсь специфічній галузі, хто добився в цій галузі помітних результатів і загального визнання. Тому відповідь на питання: Чим відрізняється «школа Короткова» в сфері надання освітніх послуг від закордонних? – ми вирішили почути від самого А. Короткова.

– Анатолію Єгоровичу, на сайті приватного «Sherborne School International College», що роз-

ташований у місті Шерборн, недалеко від Лондона, є інформація про те, що коледж був заснований для навчання англійській мові іноземних студентів у віці 11-17 років. Окрім безпосередньо англійської мови, слухачам пропонуються уроки математики, хімії, фізики, інформатики, біології, історії, географії, театрального мистецтва, для старших студентів можливий курс основ бізнесу.

Знаючи про те, що в Кіровоградському облкомлексі є багато такого, чого, можливо, немає навіть в англійському коледжі і навпаки, ми настирливо продовжували.

– Школа чудово оснащена: є два басейни, спортивний зал, тенісні корти і численні ігрові поля, фітнес-зал, сучасний театр, музична школа, простора бібліотека, добре обладнані художні студії і т.д. і т.п. Скажіть відверто, що Ви ду-

маєте з цього приводу? – пафосно закінчили ми свою велемовну тираду.

– Якщо відверто, – А. Коротков на мить замислився, – відвертість полягає не в тому, щоб говорити все, що думаєш, а в тому, щоб говорити лише те, що думаєш. Якщо ж підійти до висвітлення проблеми розсудливо... – він знову замислився, ніби зіставляв далекі поняття і вже без красномовних зворотів швидко продовжив.

– Англійський коледж приватний, а Кіровоградський облкомплекс хоча і називається «школою Короткова», навіть не знаю, хто перший так його назвав, – державний. А це значить, що, наприклад, критерії фінансування на одного працівника і учня різні і, звичайно не на нашу користь. Важко говорити про середню освіту, але за даними Міністерства освіти і науки України *«чверть бюджету американського Ельського університету – це всі гроші на вищу освіту в Україні»*.^[29] До цього можна додати, що характерною особливістю якісних приватних навчальних закладів світу є жорсткі вимоги та обмеження. Під цим, ймовірно, треба розуміти застосування ідеї розвиваючого дискомфорту, що рухала англійськими аристократами, які виховували і до цих пір виховують майбутніх лордів у неопалюваних приміщеннях, у порівняно спартанських умовах, на здоровій, але зовсім не розкішній їжі. І чим вищий рейтинг закладу, тим більше обмежень у ньому діє, тим принциповіше виконання правил.

Це зовсім не означає, що в гімназії панує всюдозволеність, але ми домагаємось виконання учнями існуючих обмежень і правил на принципах єдності «філософії духу» і «педагогіки сер-

ця», адже «привнесення смислу» до будь-якого моменту життєдіяльності робить людину людиною.

А ще я переконаний, що якість освіти і сутнісні показники на виході, співвідносно з кількістю учнів і розмірами навчального закладу у нас не нижчі, ніж у Шерборні, і наші викладачі не гірше іноземних дають знання, як з англійської та німецької мов, так і інших наукових дисциплін. А взагалі, *«Важко знайти в темній кімнаті чорну кішку. особливо, якщо її там немає!»* Якщо цей загальновідомий афоризм Конфуція порівняти з записом у книгу вражень, який зробив видатний педагог сучасності Шалва Олександрович Амонашвілі під час відвідин меморіального музею В.О. Сухомлинського: *«Василий Александрович Сухомлинский есть классик мировой педагогики. Любый классик – носитель Слова Педагогической Истины из будущего, даритель Мудрости гуманизма, Мудрости любви. Страна, у которой есть такой сын, не будет искать педагогику где-то...»*^[28] То, можливо?..

Я так мовлю не тільки з позицій патріота гімназії, тому що – це «моє», а й з позицій людини, яка вболіває за підвищення конкурентноздатності української освіти і зовнішнє незалежне оцінювання це тільки перший несміливий крок на цьому шляху.

Ще один фактор, який може підвищити рейтинг освіти – це склад викладачів які знають до чого прагнуть, а для цього, можливо, потрібно не звертати увагу на термін «штатний викладач». Учень повинен слухати в першу чергу фахівця. Тому в гімназії і працюють, окрім штатних викладачів, викладачі КДПУ ім. В. Винниченка:

Де граєма машинка і вай семанти

доктор педагогічних наук, професор В.П. Вовкотруб; кандидати педагогічних наук, доценти Н.О. Пасічник і О.В. Шевченко; кандидат філософських наук С.П. Харченко; кандидат біологічних наук, доцент Л.В. Неворова.

І нарешті – нам необхідно навчитися довіряти один одному і сприймати один одного такими, як є. Бо найбільше щастя людини – радіти з того, що вона живе в тій чи іншій державі. Але ми з великим задоволенням співпрацювали б з іноземними коледжами, адже українська філологія в деяких європейських країнах стає все популярнішою, а обмін викладачами і учнями привів би до більшого порозуміння і вирішення спільних проблем.

– Анатолію Єгоровичу, шкільна форма є в багатьох країнах світу і кожна нація пояснює її наявність або необхідність по-різному. Наприклад, у більшості шкіл Америки учителі та батьки спільно визначають правила носіння форми: у деяких школах вона обов'язкова, у деяких є вільні від форми дні, а в інших дозволяють добровільно вибирати, носити форму чи ні. У Японії шкільна форма впродовж багатьох років є ета-

лоном підліткової моди. В деяких європейських країнах школярі протестують проти уніфікації, бо це, на їхню думку, порушує права особистості, а в Данії вони одягнені в демократичні джинси і короткі футболки в поєднанні з модними хустинками – «арафатками». А яку форму носять учні облкомплексу?

– Треба сказати, що попри все шкільна форма – це живе явище, з майже 250-ти літньою історією, що між дисципліною та анархією продовжує розвиватися і донині породжує дискусію: а чи потрібна вона взагалі?

Ті, хто «за», кажуть, ніби вона покінчить з «демонстрацією мод», якою займаються школярі, і дозволить уникнути проявів соціальної нерівності в навчальних закладах. Прихильники іншої позиції доводять, що шкільна форма є засобом пригнічення вільного розвитку особистості, що вона сприяючи розвитку «стадних» інстинктів гальмує процес самоствердження, а це в свою чергу впливає на процес формування естетичних смаків. Тому питання: що важливіше – рівень знань чи психічне здоров'я? – до сих пір залишається відкритим. – У Великій Брита-

нії, про яку йде мова, шкільний одяг прижився і є обов'язковим, і всі учні повинні приходити на уроки в формі. До неї належать штани (спідниця), джемпер, жакет, вихідна і щоденна сорочки, спортивний костюм та костюми для гри в теніс, футбол тощо. – Це відомо. А ще відомо, що вартість повного комплексу такої форми від 300 до 700 фунтів. А це на сьогодні в межах від 4 до 9

тисяч гривень! Тому для кожного класу молодшої гімназії форму замовляють централізовано, в цьому є свої переваги: по-перше – вчителі, батьки і діти беруть участь у обговоренні кольору, гігієнічності відповідності тканини і дизайну майбутньої форми; по-друге – централізовано придбана форма не так впливає на «кишеню» батьків; по-третє – щоб надати колоритності і відійти від шаблонності, кожен клас намагається урізноманітнити варіант форми, тобто додати щось своє, це можуть бути жилети, камізь-

життя форма повинна заохочувати до вивчення наук, бо шкода марно протирати гарні штанчата.

В старшій гімназії стиль форми спрямований на діловий імідж, а тому її варіанти більш консервативні, класичні.

У юнаків: однотонний костюм ділового стилю чорного чи темного однотипного кольору; сорочка або гольф білого чи світлого однотонного кольору; краватка (до сорочки); взуття темного кольору.

Вишуканість, романтичність, строгість – це

ки, вишиті сорочки з характерним для нашого регіону орнаментом, емблеми чи аксесуари, що допомагають розкрити спрямування інтересів дітей тощо. І нарешті головне – порівнюючи форму свого класу з іншими, учні можуть з гордістю вимовити: «А наша краще!», що, на мою думку, впливає на формування відчуття стилю одягу, виховання корпоративної етики та художнього смаку школярів, а також зменшує навантаження на психіку. Шкільна форма це засіб комунікації і від того, як ти виглядаєш, залежить і те, як з тобою спілкуватимуться інші. Пристосована до

риси сучасної ділової жінки. Тому гімназистки вдягають: однотонний піджак ділового стилю чорного чи темного кольору; блузку чи гольф білого або світлого однотонного кольору; спідницю середньої довжини або класичні брюки чорного чи темного однотонного кольору. До цього додається діловий аксесуар, що є частиною іміджу ділової людини: візитниця, щоденник або органайзер, наливна ручка тощо.

Щодо уроків танцю, то тут єдина форма продиктована багатомісячною хореографічною естетикою. Єдина форма – дисциплінує, допо-

магає учням-танцівникам діяти злагоджено і синхронно виконувати рухи, тобто в ансамблі (від франц. assembler – збирати, разом), що дуже важливо для набуття концертної практики. Гармонійність гама кольорів і фасон форми викладачі-хореографи, вихователі і учні обирають для кожного класу самостійно і в залежності від форми уроку. При виборі матеріалу віддається перевага натуральним тканинам. Звичайно це бавовна. Вона сприяє теплообміну тіла і випаровуванню в навколишнє середовище надмірної

ки великий, що переробити і запам'ятати його може тільки людина, що володіє екстраординарними здібностями. В зв'язку з цим для вирішення однієї з найбільш актуальних проблем сучасної освіти – вплив інформаційного стресу на здоров'я дітей, в багатьох приватних школах України в навчальні програми включають логіку, ейдетику, музику, сценічну пластику, шахи і навіть оздоровчу гімнастику УШУ.

– Логіка, музика, математика, гімнастика, я б додав ще риторику, – мрійливо мовить А. Ко-

вологості, що в свою чергу запобігає алергічним та шкірним захворюванням. Балетки, м'які туфлі, чоботи для хлопців і туфлі на низькому каблучку для дівчат, джазовки – це ті види взуття, які ми використовуємо на заняттях хореографією.

Запобіганню нанесення ушкоджень партнеру та травмування під час виконання складних елементів та хореографічних підтримок сприяють коротко підстрижені нігті і волосся зібране у «вузлик» з використанням обмеженої кількості шпильок і невидимок.

– У XXI столітті потік інформації настіль-

ротков, – це ті дисципліни, яких було досить для виховання гармонійної людини в давньогрецькій школі. На сьогоднішній день, коли в наших навчальних програмах скрізь стоять слова про виховання гармонійної особистості, з цих предметів за великим рахунком залишилася тільки математика. Зате в шкільній програмі додалася безліч інших предметів, але гармонійність, душевне і фізичне здоров'я зникли. А що це за наука про закони і форми мислення і наука про способи переконання та впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей в школі, мабуть,

знають не всі. Але починаючи з античних часів вони були засобами захисту і звинувачення на судовому процесі і мистецтвом християнської проповіді середньовічної Європи. Мовою, що має переконувати, називав риторіку давньоримський оратор Цицерон.

Здобувши наприкінці ХХ століття незалежність, Україна вступила у третє тисячоліття демократичною правовою державою; керуючись гуманістичними ідеями, дбає про людину як найвищу цінність, про її освіту і розвиток. У цих благородних намірах і діях маємо використати освітньо-виховні надбання риторичної науки від найдавніших часів до наших днів. Адже уміння *«бесіду вести без лукавства»* (Повчання Володимира Мономаха дітям), переконувати співрозмовника, уміння правильно й красиво говорити, привертати увагу й здобувати довіру слухачів потрібне нам в усіх сферах життя і є однією з умов досягнення успіху в багатьох професіях. Навчальна діяльність школярів і студентів, судочинство, рекламна галузь та навіть повсякденне спілкування у колі друзів і родичів потребує певної майстерності, адже саме мова є основним засобом встановлення контактів між людьми. Політик, який мовить грамотно й переконливо, викликає повагу й довіру громадян, тоді як ті по-

літичні діячі, які не надають ваги цьому вмінню, легко потрапляють у кумедні ситуації.

Тому так багато часу і приділяють викладачі гімназії мистецтву пишномовства і переконання, застосовуючи такі форми роботи, як створення монологу або написання листа від імені літературного героя, постановка дискусійних питань та аргументовані відповіді на них, рольові ігри, побудовані на матеріалі художнього тексту, інтелектуальні командно-рольові ігри «Дебати», історичні дискусії, бесіди з елементами дискусії тощо.

З мистецтвом Мельпомени, де риторика, будучи сукупністю текстуального й сценічного повідомлення, посідає окреме місце і порівнюється з мистецтвом актора, в гімназії пов'язано дуже багато виховних заходів. Це – День святого Миколая, Новорічні дійства за мотивами біблійних легенд і вірувань українського народу, конкурси Вертепів, проводи зими і зустріч весни, тижні докільця, іноземної мови, природничо-математичних, суспільно-гуманітарних наук, Шевченківські дні та ще багато інших театралі-

зованих свят, в яких в повній мірі презентується акторська пластика та пишномовність, безпосередньо дотична до акторського мистецтва переконання. Постановники цих дійств В.Ф. Похиленко, заслужений працівник культури України Н.В. Брояковська, вчителі-хореографи, вчителі-предметники та вихователі гімназії будують роботу з учнями-акторами на принципах ясності та експресивності, приділяючи велику увагу систематизованому погляду, позиціям голови, рухам руками. Адже мета жестів – підкреслити слова, а не матеріальний світ.^[45]

З метою формування стійкого інтересу до театрального мистецтва, розуміння його ролі у суспільстві, духовному збагаченні людини, підвищення акторської майстерності учні гімназії переглядають спектаклі як академічного музично-драматичного театру ім. М.Л. Кропивницького, так і гастролюючих театрів. На традиційних «Зустрічах в театральній вітальні» обговорюють з трупю театру спектаклі класичного репертуару і спектаклі на сучасні теми, висловлюють своє ставлення до їх режисерської інтерпретації та акторської гри.

Академічному красномовству учні вчать на колоквиумах, конференціях та під час захисту творчих і науково-дослідницьких робіт на гімназійному, обласному чи Всеукраїнському рівні. А політичній риториці – під час виборчої кампанії активу, голів комісій та на засіданнях учнівського парламенту гімназії, що є найвищим органом учнівського самоврядування, який організовує та сприяє проведенню різноманітних гімназійних заходів, спрямованих на покращення життя гімназії. Особливо хочу відзначити, що у 2009

році активісти учнівського парламенту гімназії брали участь у сесії Європейського молодіжного парламенту в рамках Всеукраїнського туру «ЄМП – Україна – діалог між культурами – шлях до толерантності та демократії». А голова учнівського парламенту гімназії Євген Манько був делегований на Всеукраїнську сесію Європейського молодіжного парламенту до Києва.

З набуттям навичок суспільно-побутового красномовства пов'язано багато виступів учнів з урочистим словом під час відзначення загальногімназійних та Державних свят, що проводяться в облкомплексі.

Стосовно включення в навчальну програму ейдетики як окремого предмета, то я за! Тільки потрібно робити це правильно. Методики навчання повинні відповідати природним фізіологічним процесам і не повинні викликати відчуття психологічного дискомфорту, який, на думку сучасних дослідників, є причиною багатьох захворювань. Але більш серйозним наслідком неправильного застосування методик навчання, що може серйозно вплинути на дитячу долю, є опір інформації, яку дорослі прагнуть передати в неприйнятній для дитини формі, і вона перестає «чути» вчителів і батьків. «Важковиховувана дитина» – це термін педагогіки. Думається, що важковиховуваними дітей роблять дорослі, які не знають особливостей дитячої фізіології і психіки.

Ніби пригадавши щось дуже важливе, Анатолій Єгорович підвівся і вибачившись вийшов. Через деякий час, разом з духмяним запахом кави, з'явився і «господар закладу».

– Все нове – це добре забуте старе, – розставляючи горнятка з кавою продовжував

він, – таке твердження справедливе практично для всіх областей нашого життя. Якщо ж проаналізувати всю майже 45-ти річну педагогічну діяльність, то можна сказати, що починаючи з «Перших кроків» і до сьогоднішнього об'єкту існували і продовжують розроблятися програми та методики розвитку пам'яті і обробки інформації на основі системи ейдетики, що враховують особливості національної психології і менталітету і спрямовані на позитивне сприйняття дитиною навколишнього світу. Це і прийоми, що дозволяють активізувати звукову пам'ять, зорові асоціації і здатність мислити образами. Це методи, що допомагають міцному збереженню матеріалу в пам'яті, які будуються на ланцюгових асоціативних зв'язках. Це придумування віршів, жартівливих фраз, в яких зашифрована яка-небудь інформація, це і запам'ятовування абстрактних символів у вигляді слова або цифри тощо.

Затишок гостинного дому, гаряча кава і відвертість господаря налаштували на продовження філософування стосовно переваг і вад

нашої і закордонної системи виховання і освіти. Пригадавши, з яким захопленням А. Коротков говорив про унікальність для свого часу античної духовної культури, в ході розвитку якої поступово виробляється ідеал людини, який передбачає гармонію, поєднання фізичної і духовної краси, ми запитали:

– Анатолію Єгоровичу, чи нагадує, на Ваш погляд, сучасний шкільний урок фізичної культури давньогрецький урок гімнастики?

– На питання спробую відповісти питаннями, – відставивши горняк сказав він.

– Як Ви вважаєте – те, що серед учасників і переможців Олімпійських ігор були відомі вчені та мислителі, зокрема Демосфен, Демокріт, Платон, Аристотель, Сократ, Піфагор, Гіппократ, а однією з найобразливіших характеристик у Стародавній Греції була така: *«Він не уміє ні читати, ні плавати»* – це добре чи погано?

І друге: Те, що в сучасній Греції вчитель фізкультури одночасно викладає і танець, а на дискотеках, за винятком місць, де проживають іноземні туристи, звучить грецька народна музика і молодь танцює народні танці – чи впливає це на гармонійність особистості?

Не чекаючи відповіді на запитання і не звертаючи уваги на наш здивований погляд А. Коротков продовжив:

– Так, для мене в цьому теж багато дивного, але за подібними уроками ми спостерігали під час гастролей «Проліска» до цієї країни. А гармонійність особистості досягається лише в

тернату, відкрив двері. Проїшовши за ним, ми опинилися у невеличкому теплому напівтемному приміщенні.

– Я спеціально не вмикаю світло, – хочу щоб ви уявили, як тут було, коли розпочиналися перебудова і будівництво як приміщення гімназії так і окремих його частин. Облкомплекс – це щось подібне вулику, що, як пишуть фахівці, «надійно захищає бджолине гніздо від змін температури і успіх пасічництва цілком залежить від того, наскільки вулик сприяє розвитку сім'ї й прояву її продуктивних якостей». Цікаво, що засобом спілкування гуртових бджіл є так звані «танці», мова яких відзначається високою досконалістю та умовністю.

Різниця між вуликами лише в тому, що бджоли, збираючи з квіточок нектар, несуть його до вулика, а наші «бджілки», збираючи нектар знань у вулику, несуть його у великий світ і мріють завітчати його. І якщо орієнтуватися на Римське законодавство – *«Рій, який вилетів з нашого вулика, до того часу вважається нашим, поки не скриється з поля зору нашого...»* –

ми відповідальні і за сім'ю, і за якість отриманих знань, бо як мовлять у народі *«Вчи не мед їсти, а бджіл шанувати»*.

Але на превеликий жаль, сімейна радість іноді має солонуватий присмак від того, що наші випускники не можуть здійснити свої мрії в Україні. Абсурд! Вивчившись за українські гроші, вони не можуть знайти себе на рідній землі, а як і ті українці, що здобували світове визнання за кордоном, реалізують свої мрії поза межами держави. Це і хореографи, і викладачі, і юристи, і військові, і економісти... Серед них є й ті, що представляють Україну на міжнародному рівні – Безпека Вадим – представник військової місії при ООН, Вітряченко Костянтин – аспірант Варшавського університету (юриспруденція), Медяник Зінаїда – викладач коледжу у штаті Флорида (США), там же можна знайти Малахова Сергія (банківська справа), Шевченко Катерина працює у Франції, Полякова Оксана – студентка Стокгольмського університету (Швеція), Смирнова Анна – у Норвегії, а скільки здібних до творчої діяльності випускників змушені реалізувати свої таланти на сценах Туреччини, Єгипту, Великої Британії, Китаю, Бразилії...

Мрійники – це стратегічний ресурс будь-якої країни. Якщо країна не

має мрійників, вона ніколи не матиме власного майбутнього, вона завжди буде жити чужим майбутнім, і це майбутнє буде не найкращим.

«Все найкраще, що можна знайти в світі, можна зустріти саме тут. Складно уявити такий навчальний заклад, як цей, але він існує! Це, як дитинство: звіти ніколи не хочеться йти, і завжди хочеться повернутись...»

*Анастасія Рябошапка,
студентка видавничо-
поліграфічного інституту
Національного технічного
університету України
«Київський політехнічний інститут»*

Коли очі призвичаїлися до нового освітлення, перед нами вирости якісь пристрої, що віддалено нагадували перекладки та бруси, містки для опорних стрибків, під якими мирно спочивали пагорби зеленуватих спортивних матів і гімнастичних грибоків.

– Спілкуючись з викладачами-хореографами, ви, мабуть, довідалися, – продовжував розповідь Анатолій Єгорович, – що система хо-

реографічних вправ, особливо на початковому етапі їх засвоєння, побудована більше на статичному навантаженні як на окремі групи м'язів, так і на опорно-руховий апарат. І тільки після того, як починається вивчення окремих вправ і рухів на середині залу, вони поступово наповнюються динамікою, циклічністю та скомбінованістю. Для компенсації дефіциту рухової активності учнів, особливо для учнів з сільської місцевості, для яких рух – це саме життя, і при відсутності спортивного залу, де можна було б проводити заняття ігровими видами спорту, було вирішено ввести уроки спортивної гімнастики для хлопців, художньої – для дівчат і акробатики для хлопців і дівчат, пристосувавши для цього танцювальні зали.

Так ось, все, що ви бачите в цій своєрідній «інвентарній кімнаті» – це нестандартне обладнання, яке в сукупності зі стандартним і складає матеріальну базу для проведення гімнастично-акробатичних уроків. До слова, подібне обладнання є і в гімназії по вулиці Тарковського, 16. Особливо хочу відмітити, що нестандартне

Де завжди максимум і вся романтика

обладнання розробили вчителі гімназії, тренери-викладачі Кіровоградської спеціалізованої дитячо-юнацької спортивної школи олімпійського резерву «Надія», майстер спорту СРСР з акробатики Анатолій Васильович Михайличенко і Василь Васильович Маєвський. В основу його створення вони заклали перш за все потребу найбільш ефективно прискорювати процес засвоєння вправ, надавати допомогу відстаючим, виховувати необхідні якості, тобто – методичну, а не технічну ідею. Іншими словами, для нас матеріальна база – це не мета, а засіб її досягнення.

Звичайно, дитина виросте, навіть якщо ви просто годуєте її і піклуєтеся про неї. Але якщо ви більше нічого не даєте їй, то той набір здібностей, з якими вона народилася, залишиться нерозвиненим. Фізичні вправи – один з головних компонентів її розвитку. Вони стимулюють розвиток м'язів, кісток, внутрішніх органів і мозку. Було помічено, що дитина, яка починає рано ходити, буває дуже тямущою. Ймовірно, це від того, що фізичне навантаження сприяє розвитку інтелекту дитини. Як зазначав засновник терапевтичної школи О.О. Остроумов, *«Здоровою може вважатися людина, яка відзначається гармонійним фізичним і розумовим розвитком і добре адаптована до оточуючого її фізичного та соціального середовища»*.^[44]

До слів А. Короткова можна додати, що художню гімнастику в поєднанні з музично-ритмічними і акробатичними вправами в гімназії викладають кандидат педагогічних наук, вчитель вищої категорії, майстер спорту, старший тренер збірної області з художньої гімнастики О.В. Шевченко та вчитель першої категорії, майстер спорту з художньої гімнастики Л.С. Виногорова.

З бесіди з викладачами гімнастики і акробатики ми довідалися, що окрім освітніх завдань, які полягають у навчанні дітей виконанню гімнастичних вправ, отриманні учнями знань про гімнастичну термінологію, самоконтроль при виконанні загальнорозвиваючих вправ, правил

безпеки, страховки і допомоги при виконанні вправ на гімнастичних снарядах вони ставлять і оздоровчо-профілактичні завдання, розв'язання яких, в той час, коли за даними НАМН України на початок 2012 року *«лише у 7% (!) українських школярів спостерігається задовільний функціональний стан організму»*, стає однією з основних цілей у фізичному вихованні дітей і підлітків.

– А взагалі, – без всякого пафосу продовжив Анатолій Єгорович, – ми весь час перебуваємо, ніби в «зоні підвищеного ризику». Карколомні трюки, обертання як у вертикальній, так і горизонтальній площині, надскладні стрибки і підтримки та ще багато чого, що входить до арсеналу сучасного танцівника, може призвести до небажаного. Тому одними з найважливіших завдань на заняттях хореографією, гімнастикою та акробатикою є запобігання травматизму і профілактика як сезонних захворювань, так і захворювань опорно-рухового апарату, адже такі відхилення, як асиметрія лопаток, сідлоподібна спина, сутулість, можуть

бути виправлені. З цією ж метою в гімназії використовуються шкільні меблі, які повністю відповідають санітарно-гігієнічним нормам, що значно впливає на рівень фізичної та розумової працездатності учнів, на успішність у навчанні та високий рівень засвоєння знань.

Навчанню в радість також сприяє дотримання правил зорової гігієни, що передбачає правильну організацію робочого місця учня, хороше як денне, так і штучне освітлення, спеціальна гімнастика для очей та прогулянки на свіжому повітрі навіть у холодну пору року, коли зростає кількість гострих респіраторно-вірусних інфекцій.

Але чітко усвідомлюючи, що дитина не може все життя прожити без хвороб, ми до нього готуємось зарані. Тому перед осінньо-зимовим сезоном лікарі обкомплексу проводять загальнозміцнюючі курси

рослини ми препаратами природного походження (ехінацея, елеутерокок тощо), здатними підвищувати неспецифічну опірність організму до широкого спектру шкідливих дій фізичної, хімічної і біологічної природи, і вітамінами групи С, що, виявляючи стимулюючий вплив на організм у цілому, підвищують його адаптаційні можливості, опірність до інфекцій.

Короткохвильове ультрафіолетове опромінення, постійне провітрювання та аромотерапія класів, їх вологе прибирання без застосування хімічних миючих засобів та регулювання вологості повітря в приміщеннях є одним з важливих засобів профілактики сезонних захворювань.

Важливе значення для вирішення профілактично-оздоровчих завдань набуває дотримання гігієнічних норм під час проведення уроків, в основі яких лежить активний рух. З цією метою проводяться спеціальні методичні заняття, на яких пояснюється, як можна захиститись від хвороботворних бактерій, що, на жаль, в величезній кількості містяться у воді під час приймання душу. На думку вчених, душ може приносити як користь, і так шкоду – душеві розпилювачі поливають людину не тільки водою, але і хвороботворними бактеріями, які викликають серйозні легеневі захворювання. Причому більше всього бактерій накопичують пластикові насадки. З урахуванням рекомендацій науковців в душевих встановлено металеві розпилювачі.

Обов'язковими є і заняття з вивчення технік загального і локального масажу. Адже давно відомо, що масаж по праву може називатися панацеєю від всіх хвороб і прекрасною профілактикою. Масаж добре стимулює зростання і розвиток м'язової маси, сприяє підтримці оптимального тону, є своєрідним подразником рецепторів шкіри і тканин, що розташовуються глибше.

Правильний підбір простих і складних вправ, дозування і навчання основам правильного дихання при їх виконанні – запорука запобігання травматизму. А якщо вже сталося щось небажане, – Анатолій Єгорович набожно підняв голову догори, щось прошепотів, а потім продовжив, – то в цьому можуть зарадити вчителі – як хореографи, так і спортсмени володіють навиками первинної допомоги, а аптечка з набором засобів для надання такої допомоги завжди під рукою.

Навчання здоровому способу життя, а отже здоров'ю, на перший погляд, простому процесу в той час, коли є так багато інформації в ЗМІ про засоби його зміцнення – одне з головних завдань в обкомплексі. В нашому розумінні здоров'я – це не просто відсутність захворювань: це коли людина реалізує свої фізичні та

розумові здібності, може пристосуватися до змін оточуючого середовища, якщо вони не виходять за межі норми, і робить свій посильний внесок у благополуччя суспільства, співсумірний з його

здібностями. Здоров'я – це щось позитивне, це життєрадісне й охоче виконання обов'язків, що їх життя покладає на людину.

Ми знову пройшли галереєю 2-го поверху, зі стін якої через яскраву зелень, ніби великі квіти, дивилися кольорові фотографічні миттєвості танцю, і опинилися на фотовиставці, що зручно розташувалась у холі, з якого учні-танцівники виходять на сцену шкільного театру. Виставка, де панує його величність спорт, ніби підкреслювала тотожність функцій фізичного і хореографічного виховання: вдосконалення танцювальної майстерності учнів-танцівників на основі використання засобів фізичної культури; виховання усвідомлення необхідності регулярних занять окремими видами фізичного виховання з метою удосконалення виконавських можливостей.^[44]

– Миттєвості змагань з волейболу, баскетболу, міні-футболу, настільного тенісу, що ви бачите на фотографіях, стали в гімназії традиційними, – пояснює Анатолій Єгорович, – ми проводимо їх у спортивному залі КДПУ ім. В. Винниченка. Змагання з легкої атлетики та щорічне фізкультурно-оздоровче свято для учнів 5-11-х класів гімназії «Козацький гарт» – на стадіоні СК «Зірка». А фінали змагань з шашок і шахів, що проводяться на сцені нашого театру, завжди збирають величезну кількість вболівальників.

Головною особливістю цієї виставки є те, що всі художні фотографії зроблені учнями – членами гімназійного фотоклубу, яким керує один з кращих фотохудожників Кіровограда, заступник директора з наукової роботи А.В. Кри-

венко. За його словами, художня фотографія пов'язана з іншими образотворчими засобами, такими як живопис; має свою власну історію і традиції, володіє притаманною тільки їй лексикою, виражає ідеї, наприклад, демонстрація змісту через форму і вимагає не тільки професійних навичок і умінь, але і відчуття прекрасного.

На зворотному шляху з спортивного вернісажу Анатолій Єгорович продовжував розмірковувати про тенденції розвитку та планування занять з гімнастики та акробатики, зниження порогів нормативів, що особливо важливо для таких навчальних закладів як Кіровоградський облкомплекс, де основний контингент учнів, разом з уроками хореографії, має як мінімум 3-4 заняття на тиждень.

– Протягом останнього часу з'явилося чимало шкільних програм з фізичної культури, які хоча і підкріплені науковими дослідженнями, але в них існують різні точки зору на введення музично-ритмічного та хореографічного виховання. У зв'язку з цим проводилось анкетування вчителів фізичної культури деяких регіонів України, – вивчалися шкільні програми «Фізична культура» та погляд учителів на сучасний стан викладання фізичної культури в загальноосвітніх школах.^[1]

Дуже цікавим є той факт, що на питання анкети *«Які види спорту та фізичні вправи повинні входити до шкільної програми з фізичної культури?»* лише незначний відсоток учителів переконані, що в державній програмі поряд з традиційними видами фізичної культури потрібні такі нетрадиційні види спорту, як аеробіка,

художня та ритмічна гімнастика. Але у статті 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» сказано, що *«фізична культура – складова частина загальної культури суспільства, яка спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуаль-*

Де завжди масівника і всі семанти

них здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості». Музично-ритмічні заняття якраз і є одним із засобів формування рухової культури, яка поєднує в собі духовне і фізичне і ніби перекидає місток від емоційного духовного до конкретного фізичного, а «Кому не вистачає часу на рухи, тому не вистачає його для життя!» – свідчить народна мудрість.

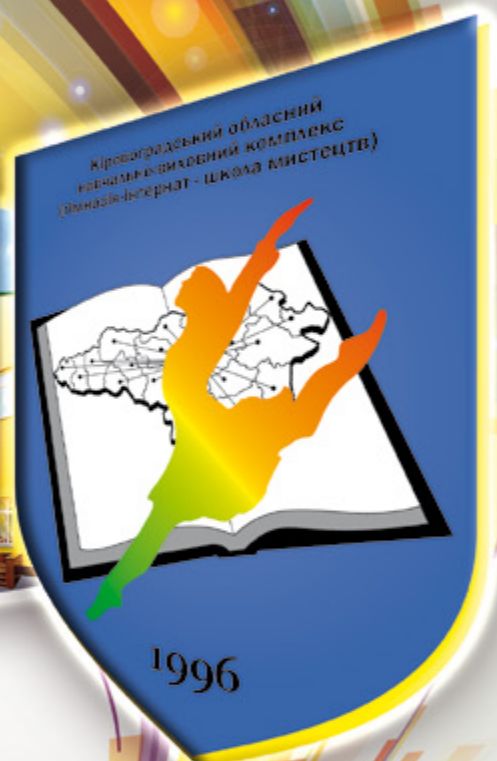
Наша бесіда добігала кінця. Ми зупинилися біля широкого вікна галереї. На вулиці пускав кольорові бульбашки весняний дощик. У калюжах сміялися невгамовні горобці. Їхні по-дитячому пустотливі витівки викликали посмішку і на душі від цього стало тепло і веселково.

– А фітнес-центр з загальною вентиляційною системою до якого входять: тренажерний зал, що відповідає європейським стандартам і в якому за сучасними методиками працюють кваліфіковані тренери; роздягальні з душевими, але поки що без фінської сауни; зона відпочинку з невеличким баром, в якому можна випити сік, і кімнатою для масажу, ми відкрили в цьому році. – І, мабуть, бажаючи закінчити розмову

про переваги і вади матеріальної бази в коледжі англійського міста Шерборн і Кіровоградському облкомплексі зовсім несподівано додав:

– Бачите пустир де купаються горобці? На тому місці колись була дитячо-юнацька спортивна школа...

Ось це в буквальному розумінні слова бачення відсутнього предмету і складає суть творчості А. Короткова – людини яка може не реалізувати свій творчий потенціал у двох випадках: 1) якщо вона висловлює ідеї передчасно, 2) якщо вона не виносить їх на обговорення занадто довго, після чого ідеї стають очевидними, «застарівають».^[60] Цілком очевидно, що тут прояв творчості замінюється його соціальним прийняттям і оцінкою.

*Сцена захищається сценою,
а життя - життям*

*Музи, благаю – з натовпу
многогрішного роду людського
Вічно вабте до священного
світла блукаючу душу.
З античного гімну*

Сьогодні гімназія-інтернат, що розташована на вулиці Дворцовій, лише зовнішньо нагадує приміщення, в якому до революції 1917 року був театр «Ілюзіон», після – обласний Палац піонерів, а 1996 року ця похмуро-витончена будівля позаминулого століття, разом з примхливо-грайливим приміщенням школи мистецтв склали, хоча й розміщений у різних куточках міста, архітектурний комплекс, у внутрішньому світі якого

поряд з дев'ятьма музами, які опікуються різними видами мистецтв, живуть, вчаться і творять культуру, відповідно до законів ПРИРОДИ, КРАСИ і ГАРМОНІЇ, учні 10-х та 11-х класів Кіровограда і області.

– На відміну від традиційного підходу до викладання у школі окремо предметів «Музика», «Образотворче мистецтво» і, на превеликий жаль не у всіх школах, «Хореографія», – мовить Анатолій Єгорович, – в основу змісту всієї багаторівневої системи виховання мистецтвом у облкомплексі покладено принцип об'єднання різних видів мистецтв та визначення художньої культури, як системи скоординованих знань, опанування якими необхідне для формування

Цена заминувших дней, а завтра - завтра

в свідомості учнів цілісної художньої картини культурного простору.

Впровадження у шкільну практику облкомплексу різних видів мистецтв, на мою думку, дає змогу розширити асоціативні уявлення учнів, збагачує їхнє суб'єктивне світосприймання і світовідчуття, виконує комплектуючу функцію у розвитку сенсорної, емоційної та інтелектуальної сфер особистості. Засоби такої координації можуть бути найрізноманітнішими – від міжпредметних зв'язків, об'єднаних уроків до об'єднаних курсів.

Отже, на всіх рівнях виховання мистецтвом і максимальної користі від такого виховання можна очікувати результат тоді, коли учень на основі усвідомлення ідеї цілісності естетичної культури, жанрово-стильової і видової специфіки мистецтв, осмислення закономірності історичної еволюції мистецтв і художньої культури в цілому, інтенсивно розвивається і прагне збільшити свою свідому участь у керуванні цим розвитком.

«А якщо доброго чого навчилися, – повчав дітей Володимир Мономах, – не забувайте, а якщо чогось не знаєте, учіться. Бо лінивство всього [лихого] є матір'ю: що уміє, те забуде, а чого не знає, не навчиться... Творячи добро, не можете лінуватися».

Останні два роки навчання присвячені професійній орієнтації учня залежно від його здібностей. Цьому сприяють тести досягнень, за якими вимірюють те, чому дитина навчилася, і тести здібностей – те, на що вона потенційно здатна. Це допомагає розподілити учнів на ефективніше функціонуючі групи, а також сприяє їхньому професійному самовизначенню, наприклад, у сфері хореографії, музики, живопису, мови, літератури, математики і т.д.

Свідомий вибір відповідного способу діяльності, а отже і стилю життя, що визначається суспільним становищем учня і відображає це становище, – найважливіший етап у процесі самовиховання. Свідомий вибір стилю життя пов'язаний із радикальними змінами, що обумовлені

переходами від одного віку до іншого, змінами суспільного становища, самовихованням, змінами в ієрархії цінностей. У зв'язку з цим вироблення власного стилю життя для сучасної людини – одне з важливих творчих завдань і один із шляхів розвитку власної особистості.

Якщо визнати першорядну роль суспільних норм у формуванні стилю життя, то необхідно визнати також і той факт, що в рамках цих норм кожна людина разом з оточенням бере участь у творенні власної, неповторної в деталях конструкції. Особистість впливає на стиль життя людини і, в свою чергу, змінюється під впливом стилю життя.

Всі музи: музики, поезії, театру, танцю, історії, астрономії – сестри, і в їх єдності закладений глибокий зміст: міф про муз, як і багато інших, в образній формі відображає суть реальних явищ: мистецтва споріднені і тісно пов'язані між собою.

Серед дев'яти дочок Зевса «могутньо-гримлячого», якому підкоряються всі божества Олімпу, всі головні принципи у Всесвіті, відсутня покровителька архітектури, скульптури і живопису, але народжена від споглядання і фантазії, вона зображена гімназистами на їхніх живописних роботах, що прикрашають стіни цього єдиного у своєму роді вмістилища духовності і культури.

І літають *«Парнасу жительки, діви незрівнянні...»* між двома приміщеннями архітектурного комплексу, нагадуючи про важливе і

справжнє, про Вічне і контролюють, як виконуються їхні настанови і лише в окремих особливо урочистих випадках збираються разом, щоб порадити за своїх вихованців і за викладачів – людей, що не йдуть найлегшим шляхом у житті, а, долаючи труднощі, возносять душу свою високу до сяючої вершини Добра.

Творча лабораторія «Проліска» театралізує учнів для сцени, але сцена залишається сценою, а життя залишається життям.

*Де, що місяць
у новому вимірі педагогіки*

*Я не вчитель, я
друг і натхненник...
І якщо комусь близькі
мої погляди і думки –
ми супутники на
вічній дорозі пошуку...
Олесь Бердник*

Традиційно, останнє питання, яке ставлять телевізійні шоумени після того, як добру годину «порпалися» в душі співрозмовника звучить приблизно так: *«Які Ваші плани на майбутнє?»* І кінець інтризи, кінець інтересу до людини з її надіями і мріями. Адже слово – найтонше доторкання до серця, воно може стати і ніжною запашною квіткою і живою водою, що повертає віру і добро, а необдумане і нетактовне слово – образити і приголомшити людину: *«Ми провели з Вами цілу годину, дізналися все що було потрібно, і головне – ми собою страшенно задоволені!»; «Якщо зробите ще щось видатне, зустрінемося знову, а ні...»; «А тепер швиденько скажіть що-небудь на прощання, бо нам пора на рекламу!»*

І поки один, обмежений часом, задихаючись, наздоганяє свою блакитну мрію, другий прискорено втікає в кухонне самовигнання від своєї, розтопаної постійними телевізійними підгляданнями в замковий отвір, великими і малими «праннями», «мильними операми» і пустопорожніми обіцянками ідеального майбутнього, тому що як минуле так і близьке, а тим паче перспективне майбутнє його давно вже перестало цікавити. Адже і «Ідеальна держава» Платона, і «Град Божий» Блаженного Августина, і «царство розуму» просвітителів, і «побудова комунізму» Микити Хрущова, і «перебудова» Михайла Горбачова, і десятки інших ідеалів так і не були втілені у дійсність. Сьогодні навіть звістки про близький «кінець світу» стали

звичними і мало кого лякають, хіба що літні люди набожно перехрестяться.

Але людина не може керуватися лише прагматикою. В процесі своєї життєдіяльності вона пов'язана не тільки з минулим, але і з майбутнім, а тому змушена шукати ідеали, що сміливо можна назвати однією з «вічних» проблем людського буття.

Після такого малоприємного вступу зі спробою викриття «розумного егоїзму» не хочеться, щоб у шановних читачів склалося враження, що в образі Анатолія Короткова ми рекламуємо новий ідеал амбіційного і самовпевненого керівника навчального закладу, який, поважно походжаючи по своєму «королівству», що дісталось в спадок, спогорда повчає, як треба жити.

«Все свідоме життя мене мучило почуття постійного невдоволення тим, що я роблю, – сповідувався кореспондентові газети «Кіровоградська правда» А. Коротков. – Як тільки життя йшло рівно, то піднімалась внутрішня туга за чимось незвіданим, незрозумілим. Тоді і з'являлося те саме блюдечко з «голубенької каемочкой», але на ньому чомусь нічого не було. Треба було постійно наповнювати його власною працею, а потім уже результат цієї праці говорив за мене. Хоча це зовсім не означає, що більше не потрібно було шукати шляхи бігати, доводити, розбиватися і знову переконувати. Якщо мені відмовляли в одному кабінеті, я стукав в інший, відмовляли в цьому – стукав у третій, четвертий... десятій. І десь-таки знаходив підтримку. Знаєте, скільки крові з мене попили в Міністерстві освіти і науки, коли я носився там з ідеєю створення кафедри хореографії? Не хочеться й

згадувати... Але якщо я вже щось задумав, то маю зробити – щоб там не було. І якщо в мене виходило, то тоді душа моя оживала.

Вибираючи шлях, треба бути уважним і до себе і до обставин, але не варто боятися, що щось не вийде і буде дарма втрачено час. Сміливо крокуючи день за днем з надією на успіх, можна не тільки гори підкорити, але знайти справжній шлях до самого себе, а це важливіше за будь-які вершини. На моє тверде переконання, – шлях на межі ризику – нормальний стан людини, але і ризик повинен бути виправданим».^[41]

«Ніколи не буває великих справ без великих перешкод. Людиною, що успішно долає ці перешкоди, на мою думку, і є Анатолій Єгорович Коротков».

*Вікторія Прокочук,
студентка механіко-
математичного факультету*

*Київського національного
університету ім. Тараса Шевченка*

– Якщо я зайнятий якоюсь справою і день

пролітає швидко, – мовить Анатолій Єгорович, – значить, він наповнений подіями. Зате через певний час, згадуючи всі ці події, мені є що пригадати. І навпаки, якщо день болісно тягнеться від неробства і відсутності якихось значущих подій, то й пригадати нічого. Тому мене завжди цікавлять конкретні слова, конкретні цифри, конкретні справи. Я хочу почути: *«Ми зробили отаке й таке...»*, а не *«Ми зробимо все...»* Це якась поширена хвороба загальщини, приблизності, неконкретності. Щось подібне до імітації активної діяльності. Там, де була, тієї діяльності чи взагалі немає, чи вона квола аж до непомітності.

Всесвітньо відомий американський письменник Річард Бах відзначає: *«Посередній учитель розповідає, гарний учитель пояснює, чудовий учитель демонструє, а геніальний – надихає».*

– Надихаючись – створювати, навчаючись – навчати, головне у моєму житті. Чи жив я до сьогодні талановито? Чи використав всі внутрішні ресурси, кожен шанс, що дарувала доля? Троянди такі прекрасні. Господи, як Ти міг створити таку досконалість? – це те, що мене постійно мучить.

На нашу думку, такі питання не виникають у поверхових, легковажних людей – хай нас вибачать ті, хто може і не вважає себе поверховим, але і не ставить собі таких питань, бувають винятки. І водночас та людина, яка задає собі подібні питання, як сказав би Григорій Сковорода

рода, перебуває на півдорозі до пізнання себе. *«Це і є бути щасливим – пізнати себе чи свою природу, взятися за своє споріднене діло і бути з ним у злагоді із загальною потребою. Така потреба – це благодійство і послуга».*

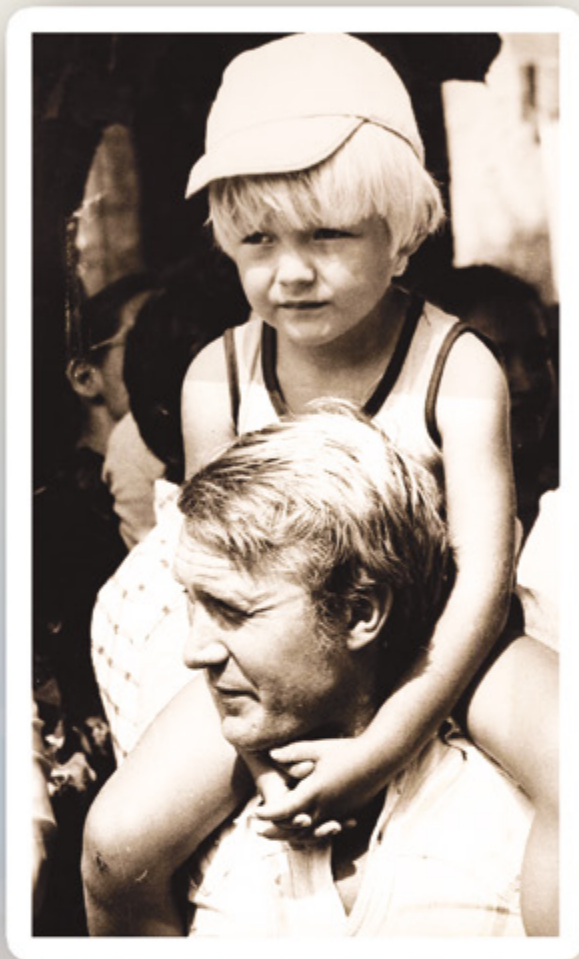
Було вже пізно, мабуть, близько 10 вечора, коли мені зателефонував Анатолій Єгорович. Розмова стосувалася благодійного концерту ансамблю «Пролісок» 24 травня 2011 року. Мета акції – допомогти двадцятилітньому хлопцеві В'ячеславу Задворному зібрати кошти на чергову операцію. А от з репетицією в обласній філармонії не все склалося. – Так ми ж з Вами останній тиждень про це тільки і говоримо, починаючи ранком і закінчуючи вечором, – дорікав я. – Ви ще на тому тижні пообіцяли, що дасте заявку.

– Набігався, навмовлявся й напринижувався... Я просто не встигаю, а іноді й забуваю, хоча все записую. Але цей список такий довгий, що до вечора я не доходжу навіть до середини. Мабуть, ноги перестають слухатись, – судячи з голосу, перетом останніх місяців давала про себе знати.

– Ну що ж,

давайте завтра зранку почнемо все спочатку, – вже спокійно сказав я і поклав слухавку.

А наавтра, як і завжди, о 6 ранку бадьорий дзвінок.

Під час благодійного концерту було зібрано близько 30 тис. гривень. Але чи цього хотіли мати В'ячеслава і сам він? Можливо. Але думається, що зболіле Серце і вселенська материнська Любов, дійшовши до крайнього ступеня відчаю, прагнули привернути увагу суспільства, яке за останні десятиліття стало більш жорстоким і байдужим, не тільки до своїх болів, а й до всіх страждених в Україні, які потребують допомоги. У кожній нації є рани, які необхідно загоїти. Але, на жаль, не у кожному серці є бажання робити це.

Можливо, це тільки наші припущення, народжені дією душі, цілком узгодженою з доброчесністю та сутністю людини. Адже ми поважаємо людей за їхні хороші вчинки лише тоді, коли не можемо пояснити ці вчинки. І пояснюємо собі вчинки цих людей їхніми внутрішніми диспозиціями, лише тоді, коли нам не вистачає зовнішніх пояснень. Коли ж зовнішні причини очевидні, ми виходимо з них, а не з особливостей особистості.

До цього хочеться додати, що Віра матері, Надія на зцілення цього неймовірно сильного хлопця і прояв найвеличнійшої з усіх і безкінечної

сердечної Любові суспільства створили Добро, бо вже рівно через чотири дні – 28 травня він, як рівний серед рівних, впевнено «шкутьильгав» по стадіону «Зірка» серед хлопців і дівчат – переможців «Майдансу».

Невситима жадоба пізнання істини, взаємне піклування, щирість і довірливість у взаєминах і неймовірна відданість служінню родині і суспільству, вочевидь, поширюються на дітей від самого Анатолія Єгоровича, для якого їхні широко розкриті очі, що світяться від радості – головне в житті. І тому діти в гімназії-інтернаті справді можуть все, а їхні вчителі в чомусь Сухомлинські.

Перебуваючи в облкомплексі і спілкуючись з гімназистами, вчителями і директором, ми весь час задавалися питанням: «школа Короткова» – це Школа Любові і Краси у її чистому розумінні? Розцяцькована казарма омріяного Щастя? Храм науки і мистецтва? Чи показовий Палац, в якому не соромно приймати найповажніших гостей? І якою б не була відповідь, до неї завжди домішувалося невидиме фізичним оком майбутнє, майбутнє абсолютно нової організації педагогіки, що відбулася на порожньому місці (у прямому розумінні цього слова, пам'ятаєте, нинішня «школа Короткова» починала будуватися на пустирі одного з пагорбів Кірово-

града). Саме «нової організації педагогіки», а не «нова педагогіка», тому що «школа Короткова» виникла не на порожньому місці і педагогіка тут сама звичайна – класична, ґрунтовна, підготовлена періодом бурхливого педагогічного відродження, яке пощастило пережити Україні в попередні роки.

«Справжня школа, – відзначав В.О. Сухомлинський, – це багатогранне духовне життя дитячого колективу, в якому вихователь і вихованець об'єднані багатьма інтересами і захопленнями». Чи не краще одного разу самим побачити сяйво дитячих очей, чистоту душ і полум'яність юних сердець?

Ми були вражені глибиною знань і умінням гімназистів різного віку чітко і послідовно вести дискусію з проблем, що інколи виходить за рамки обов'язкової шкільної програми! Багато випускників «школи Короткова» цілком серйозно і відповідально говорять про неминучу їхню участь в державному, політичному і економічному житті держави. І часом просто дивом у наші дні здається їхня гаряча і безкорислива любов до України. По суті, в облкомплексі, ми вперше по-справжньому повірили у вітчизняну педагогіку, відчувши її приголомшливу глибину, проникливість, дієвість, цілісність, зверненість до дитини.

«Гімназія мистецтв – школа, яка виховує майбутню еліту української держави, людей, які визначили мету свого життя та сміливо крокують до її здійснення».

*Тарас Кравченко,
студент історичного
факультету Київського
національного університету
ім. Тараса Шевченка*

Кіровоградський обласний навчально-виховний комплекс (гімназія-інтернат – школа мистецтв), можливо це звучатиме і не дуже скромно, можна порівняти з пагорбом посеред океану повсякденних життєвих проблем, на вершині якого зводиться храм ПЕДАГОГІЧНОЇ ІСТИНИ. Коли дивишся з вершини пагорба, всі речі здаються абсолютно іншими, ніж при погляді знизу. Це пояснює, чому в облкомплексі глибоко переконані, що їхнє священне завдання – розмовляти з учнями, численними відвідувачами і тими, хто бачить лише свою, індивідуальну грань педагогічної істини, на зрозумілій їм мові.

Можливо, настане день, коли Кіровоградський облкомплекс стане відомим у світі як пагорб МУДРОСТІ ГУМАНІЗМУ, підйом на який може бути сприйнятий як символічний підйом у сферу СВІТЛА ПЕДАГОГІЧНОЇ ІСТИНИ, тоді як спуск з цього пагорба розбудить свідомість нашої відповідальності за те, аби всі, хто вийшов у світ, що лежить біля його підніжжя, стали живим прикладом послання ЛЮБОВІ, ГУМАНІЗМУ і КРАСИ. І послання це буде подібне до потоку, що струмує між берегів наших повсякденних життів. І цей потік перебуватиме в постійному русі – русі ДУХОВНОЇ СВОБОДИ, русі ЧИСТОТИ і МУДРОСТІ. Всього того, що розуміється під словом ПЕДАГОГІКА.

ОФІЦІЙНИЙ ДОКУМЕНТ. За значні досягнення в освітній діяльності та вагомий внесок у створення гідного міжнародного іміджу України, сприяння її інтеграції в Європейський і світовий економічний простір Кіровоградський облкомплекс нагороджено дипломом та пам'ятною медаллю як номінант альманаху «Золота

книга української еліти» (2001), срібною відзнакою альманаху «Діловий імідж України» (2005), дипломом лауреата Всеукраїнського конкурсу «100 кращих шкіл України – 2006» у номінації «Школа шкіл», золотою відзнакою альманаху «Флагман сучасної освіти України» (2008) та золотою відзнакою альманаху «Діловий імідж України» (2009, 2010 рр.).

Комплекс експонував свої досягнення на ювілейній виставці «Україна. 10 років незалежності» і отримав диплом та пам'ятну медаль Національного комплексу «Експоцентр України».

У 2012 році комплекс нагороджено кубком «Національне визнання» та почесним дипломом учасника міжнародної презентаційно-іміджевої програми «Визнання року – 2012».

Коротков Анатолій Єгорович народився 70 років тому – 20 січня 1944 року у селі Себякіно на Орловщині (Росія).

1960 року закінчив ремісниче училище у м. Орел, отримавши фах слюсаря-інструментальника, і за розподілом був направлений на завод імені Куйбишева в Омську.

Протягом 1963-1966 років служив у лавах Радянської Армії – у військовому ансамблі пісні й танцю в м. Вінниці.

З 1967 по 1979 рік – танцівник і директор заслуженого ансамблю народного танцю України «Ятрань».

1974 року закінчив Кіровоградський державний педагогічний інститут ім. О.С. Пушкіна (нині університет ім. В. Винниченка).

З 1970 року працює художнім керівником дитячого хореографічного ансамблю «Пролісок», створеного за його ініціативою. Згодом колективу присвоєно звання «зразковий», а нині він «народний».

А.Є. Коротков – «Заслужений працівник культури України» (1980), нагороджений медаллю «За трудову відзнаку» (1986), Грамотою Президії Верховної Ради України (1988), присвоєно звання народного артиста України (1994), присуджено обласну премію ім. В. Винниченка

(1996), нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (1999), орденом Української Православної Церкви Преподобного Агапіта Печерського (2004), лауреат обласної педагогічної премії ім. В.О. Сухомлинського (2006), лауреат премії ім. Є. Чикаленка Ліги українських меценатів (2007), нагороджений Почесною відзнакою «Честь і слава Кіровоградщини» (2007), Орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня (2007), орденом «За заслуги» II ступеня (2009), орденом Української Православної Церкви «Різдво Христове» (2009), відзначений премією Верховної Ради України (2010). Загальний стаж роботи 53 роки, стаж роботи в цьому навчальному закладі – 44 роки, має вчене звання професора.

А.Є. Коротков – депутат Кіровоградської обласної ради трьох скликань (1990, 1998, 2010). Голова постійної комісії обласної ради з питань освіти, науки, культури, туризму, спорту, у справах сім'ї, молодіжної політики.

З 2005 року – голова Кіровоградського обласного осередку Національної хореографічної спілки України.

А. Коротков одружений. Має сина Андрія, який викладає у Кіровоградському державному педагогічному університеті ім. В.Винниченка та Кіровоградському обласному загальноосвітньому навчально-виховному комплексі (<http://uk.wikipedia.org/wiki/>).

Р.С. Після написання нарисів і роздумуючи про самобутній досвід роботи унікального навчального закладу, але все ж, мабуть, точ-

ніше долучення до ЖИТТЯ у ЖИТТІ, ми повинні визнати, що всякі наші спроби застосувати наукові засоби для визначення системності в педагогічних підходах Анатолія Єгоровича Короткова виявилися марними. Але якщо він і не напише жодної наукової роботи з проблем педагогіки, то все одно А. Коротков відкриває шлях до сходження гуманної педагогічної думки. Сила цього руху не вичерпалася до сьогоднішніх днів, не вичерпається і в майбутньому. А. Коротков зі своїми мріями і справами є виняток у нашому нинішньому освітньому просторі, і він же норма майбутнього. Найголовніша основа «школи Короткова» – це утвердження прекрасного у всьому, і саме тому дітей у цю школу ведуть і везуть з різних куточків Кіровограда і області. І діти знаходять тут і рідний дім, і радість життя.

«Досвід, знання, друзі, постійна взаємодія з мистецтвом, розвиток почуття прекрасного, дисципліна – все це «школа Короткова». І тримається вона на засадах Краси, Добра, Радості, Світла».

*Анастасія Рябошапка,
студентка видавничо-
поліграфічного інституту
Національного технічного
університету України
«Київський політехнічний інститут»*

І нарешті, мабуть, останнє: Коли видання готувалося до друку, прийшла «радісна звістка» – до Кіровоградського облкомплєксу приєднали Олександрійську загальноосвітню школу-інтернат I-III ступенів.

А це значить...

Література

1. Бакіко І.В. Перспективи розвитку шкільних програм з фізичної культури з погляду вчителів [Електронний ресурс] / І.В. Бакіко, Луц. держ. техн. ун-т. – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/e-journals/.../06bivdto.pdf. – Назва з екрана.
2. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М.: Прогрес, Универс, 1994. – С. 262–268.
3. Бекина С. И. Музыка и движение / С. И. Бекина. – М.: Просвещение, 1983. – 288 с.
4. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І.Д. Бех. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 124.
5. Биография Тальони = Biographie de Mlle Taglioni. Poesies extraites de son album. – СПб.: Тип. III отд. собств. Е. И. В. канцелярии, 1837. – С. 15, 18, 28, 35.
6. Ванслов В.В. Содержание и форма в искусстве / В. В. Ванслов. – М., 1956. – 369 с.
7. Варій М. Й. Загальна психологія : навч. посіб. / М.Й. Варій. – 2-ге видан., випр. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 925.
8. Волинка Г.І. Історія філософії в її зв'язку з освітою : підручник для студ. вищ. навч. закл. / Г.І. Волинка, В.І. Гусев [та ін.]. – Київ : Каравела, 2006. – 480 с.
9. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис / О. Воропай. – К.: Орбіта, 1993. – 590 с.
10. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
11. Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский. – М.: Искусство, 1986. – 573 с.
12. Галин А.Л. Психологические особенности творческого поведения / А.Л. Галин. – Новосибирск, 2001. – С. 13.
13. Гальтон Ф. Наследственность таланта. Ее законы и последствия / Ф. Гальтон. – СПб., 1875. – С. 3.
14. Гордин Л.Ю. Воспитание и социализация / Л.Ю. Гордин. – М., 1997. – С.243.
15. Греки – колумби математики // Конфорович А.Г. Колумби математики / А.Г. Конфорович. – М., 1982. – С.17.
16. Гур'янова О. В. Продовження одного педагогічного експерименту / О. В. Гур'янова // Студентська наука: проблеми і перспективи XXI століття : збірник матеріалів V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. – Кіровоград, 2005. – С. 37–38.
17. Демидов В. Как мы видим то, что видим / В. Демидов. – М., 1987. – 240 с.
18. Дункан А. Танец будущего / Айседора Дункан // Дункан А. Моя жизнь. Мемуары. – Киев : Искусство, 1989. – С. 15–27.
19. Жуковська А.Л. Комп'ютерні технології навчання як запорука якості освіти у світі сучасних новітніх інформаційних досягнень [Електронний ресурс] / А.Л. Жуковська. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1470/1/2.pdf/> – Назва з екрана.
20. За сто літ. Матеріали з громадського і літературного життя України XIX і початків XX століття / під ред. М. Грушевського. – К.: Держвидав України, 1928. – Кн. 3. – С. 46–49.
21. Закон України «Про загальну середню освіту»: від 13.05.1999 № 651-XIV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний сайт]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/651-14> – Назва з екрана.
22. Закон України «Про позашкільну освіту»: Закон від 22.06.2000 № 1841-III [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний сайт. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> – Назва з екрана.
23. Захаров Р. Бесіди про танець / Р. Захаров. – М., 1953.
24. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи. Формування і сфери вияву / І. А. Зязюн. – К.: Вища школа, 1976. – 172с.
25. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в.: учебное пособие для педагогических учебных заведений / под ред. А. И. Пискунова. – М., 2001. – 512 с.
26. Кабалевский Д. Б. Как рассказывать детям о музыке / Д. Б. Кабалевский. – М., 1978.
27. Как лепестки подснежника // Комсомольская правда. – 1986. – 19 октября.
28. Кессиди Ф. Х. Гераклит и диалектический материализм / Ф. Х. Кессиди // Вопросы философии. – 2009. – № 3. – С. 142–146.
29. Ключек Г. Д. Педагогічна сила Любові і Краси: Ш. Амонашвілі / Г. Д. Ключек // Освіта України. – 2010. – № 84, 12 листопада. – С. 3
30. Коваленко Н. Світовий рейтинг найкращих вишів – чому знову без України? [Електронний ресурс] / Н. Коваленко, О. Лашенко // Радіо Свобода : [сайт]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2339191.html> – Назва з екрана.
31. Ковальов Ф. В. Золотий перетин в живописі / Ф.В. Ковальов. – М., 1989. – 144 с.
32. Комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах [Електронний ресурс] / автори розробки: Масол Л. М. (наук. керівник), Ганнусенко Н. І., Комаровська О. А., Ничкало С. А., Оніщенко О. І., Рагозіна В. В.; Ін-т проблем виховання АПН України. – Режим доступу: http://www.yur-info.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1182&article_id=165701# – Назва з екрана.
33. Концепція інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл : затверджено колегією Міністерства освіти і науки України від 27 квітня 2001 р. № 5/8-21 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2001. – № 13. – С. 3–10.
34. Красовская В.М. О классическом танце / В. М. Красовская // Базарова Н. Азбука классического танца / Н. Базарова, В. Мей. – 2-е изд. – Л., 1983. – С. 3–10.
35. Культурологія: теорія та історія культури : навч. посіб. / за ред. Тюрменко І. І., Горбула О. Д. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 46.
36. Купленик В.К. Нариси до історії українського народного танцю / В. К. Купленик. – К.: ІЗМН, 1977. – С. 30.

37. Липинський В. К. Шляхта в Україні: її участь в житті українського народу на тлі його історії / В. К. Липинський. – Краків, 1909.
38. Лурье С. Я. Демокрит: Тексты, перевод, исследования / С. Я. Лурье. – Л.: Наука, 1970. – 664 с.
39. Макарчук С. А. Етнографія України. навч. посіб. / С. А. Макарчук. – Львів: Світ, 2004. – 518 с.
40. Мейман Э. Лекции по экспериментальной педагогике: в 3 т. / Э. Мейман. – М.: Мир, 1910. – Т. 3. – С. 237.
41. Монтень М. Проби. Кн. 1-3 / Монтень М.; переклад з фр. Анатоль Перепадя. – Київ: Дух і Літера, 2005-2007.
42. Момот Л. «Мені в житті ніхто нічого на блюдечку не підносив» // Кіровоградська правда.
43. Костюк Г. С. О роли наследственности, среды и воспитания в психическом развитии ребенка / Г. С. Костюк // Сов. педагогика. – 1940. – № 6. – С. 15.
44. Національна доктрина розвитку освіти: затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний сайт. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> – Назва з екрана.
45. Ніцше Ф. Народження трагедії з духу музики // Ніцше Ф. Повне зібрання творів. – Львів: Астролябія, 2004. – Т. 1. – 769 с.
46. Основы теории и методики физической культуры / под ред. А. А. Гужаловского. – М.: Физкультура и спорт, 1986. – С. 6-8.
47. Патріс Паві: Словник театру. – Львів, 2006. – С. 385-386.
48. Пашутин А. Н. Исторический очерк г. Елисаветграда / А. Н. Пашутин. – Елисаветград: Лито-Типография Бр. Шполянских, 1897.
49. Педагогічна майстерність: підруч. для вищих навч. закл./ за ред. І. Зязюн. – К.: Вища школа, 1997. – 349 с.
50. Погрібний В. «Від триумфів «Пролісок» не втомився...» / В. Погрібний // Кіровоградська правда. – 2003. – 30 жовтня.
51. «Поки що не надто пізно» Доповідь Національної комісії Сполучених Штатів Америки за викладання математики і природничих наук в ХХІ столітті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – Назва з екрана.
52. Пономарьова-Семенов Р.О. До проблеми розвитку обдарованої особистості / Р. О. Пономарьова-Семенова // Актуальні проблеми сучасної української психології. Наукові записки Інституту психології імені Г.С.Костюка АПН України / за редакцією академіка С. Д. Максименка. – К.: Нора-Друк. – 2003. – Вип. 23. – С. 305-320.
53. Поперечна Г. А. Логіка: навч.-метод. посіб. / Г. А. Поперечна. – Тернопіль, ТДІТУ ім. В. Гнатюка, 2000. – 128 с.
54. Особливості професійної компетенції вчителя [Електронний ресурс] // Система педагогічної освіти та педагогічні інновації [в рамках Програми підтримки вироблення стратегії реформування освіти] / В. Олійник, Я. Болюбаш, Л. Даниленко, В. Довбищенко, І. Єрмаков, С. Клепко. – Режим доступу: http://www.ifr.ua/.../programs_edu_ep_334_ua_sttp... – Назва з екрана.
55. Пушкин В. Г. Философия Гегеля: абсолютное в человеке / В. Г. Пушкин. – СПб.: Лань, 2000. – 448 с.
56. Рождественська Н. В. Психологія художньої творчості / Н. В. Рождественська. – СПб, 1995.
57. Роменець В.А. Історія психології ХХ століття / В. А. Роменець, І.П. Маноха. – К.: Либідь, 1998. – 992 с.
58. Руднева С. Музыкальное движение / С. Руднева, Е. Фиш. – СПб., 2000.
59. Савенков А.И. Детская одаренность: развитие средствами искусства / А. И. Савенков. – М.; 1999.
60. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм / Ж.-П. Сартр; пер. с фр. М. Грецкого. – М.: Изд-во иностр. лит., 1953.
61. Сидоренко П. І. Медична освіта Кіровоградщини: сторінки історії / П. І. Сидоренко, С. С. Присяжнюк. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2008. – С. 46.
62. Сковорода Г.С. Пізнай в собі людину / Г. С. Сковорода. – Львів, 1995. – 284 с.
63. Стернберг Р. Психологи бросают вызов толпе / Р. Стернберг. – США, Йельский Университет, 2001.
64. Стросс Л. Доктрина Естественного закона Локка / Л. Стросс // Американский политический обзор науки. – 1958. – № 52. – С. 490-501.
65. Сухомлинський В. Гаряча квітка / В. Сухомлинський // Повне збір. творів. – К.: Веселка, 1978. – Т. 3. – С. 49.
66. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка / В. О. Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1978. – 263 с.
67. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
68. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину / В.О. Сухомлинський // Вибр. твори: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 149-418.
69. Теплов Б.М. Проблеми індивідуальних розходжень. Українська національна система виховання / Б.М. Теплов. – К., 1991. – 233 с.
70. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: в 6-ти т. / К.Д. Ушинский. – М.: Педагогика, 1990. – Т. 6. – 528 с.
71. Фрейд З. Массовая психология и анализ человеческого «Я» / З. Фрейд – Тбилиси, 1991. – С. 56.
72. Фрейд З. Поет і фантазування / З. Фрейд // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С. 73-93.
73. Фромм Э. Ради любви к жизни / Э. Фромм. – М.: АСТ, 2000. – 400 с.
74. Чанышев А.Н. Аристотель / А.Н. Чанышев. – М.: Мысль, 1987. – 200 с.
75. Шевченко Т.Г. «Ну що б, здавалося, слова...» / Т.Г. Шевченко // Зібрання творів: у шести томах. – К.: Наукова думка, 2003. – Т. 2. Поезія 1847-1861. – С. 94-95.
76. Щолокова О. П. Художньо-естетичне виховання школярів засобами світової художньої культури: навч. посіб. / Щолокова О. П. – К.: УДПУ, 1993. – 80 с.
77. Эльконин В. Психология игры / В. Эльконин. – М.: Владос, 2001. – 248 с.
78. Эстетическое воспитание молодежи средствами искусства / под ред. Бутенко В. Г. – М., 1991. – 242 с.
79. Юр'єв Ф. Музыка світла / Ф. Юр'єв // Ранок. – 1966. – № 3.
80. Юсов Б. М. Проблема художественного воспитания и развития школьников / Б. М. Юсов. – М., 1984. – 158 с.

Публіцистичне видання

Віктор Федорович Похиленко

«ШКОЛА ГУМАНІЗМУ, ЛЮБОВІ ТА КРАСИ»

Фото:

І.М. Демчука, Д.О. Денисова,
Г.Л. Зуба, А.В. Кривенка,
В.А. Мироненка, О.С. Піддубного

Художнє оформлення, макет
та комп'ютерна верстка О.О. Саленко

Підписано до друку 17.12.2013. Формат 60x84 1/8.
Папір крейдований. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 27,9.
Наклад 500 прим. Зам. №1881

Надруковано у поліграфічно-видавничому центрі «Імекс-ЛТД».
Свідоцтво про реєстрацію серія ДК №195 від 21.09.2000.
Вул. Декабристів, 29, м. Кіровоград, 25006,
тел./факс: (0522) 32-17-05, 22-79-30.
E-mail: design@imex.kr.ua